

‘ಕಲಿಯುಗದ’ ಭೀಷ್ಮ

ಲೇಖಕ

ಮಂಗಳೂರು ಗಣಪತಿ ಸೆಕಂಡರಿ ಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕ

ಕೆ. ಬಿ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ.

1988

ಮಂಗಳೂರು

ಸದಾಸಂದ ಸಹಕಾರ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ

ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ

ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯಮಂಡಲ, ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಕೊಡಿಯಾಲ್‌ಬೈಲ್,

ಇವರಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

1926

All Rights Reserved.

ಬೆಲೆ: 8 ಆಣೆ

PRINTED AT THE

SADANANDA

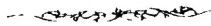
CO-OPERATIVE PRINTING WORKS, LTD

MANGALORE.

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

		ಪುಟ
೧.	ಕ್ರೀಡಾವನ	೧
೨.	ಮದ್ಯಮಹಿಮೆ	೧೪
೩.	ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ	೨೨
೪.	ಗೌರವ ಪೂಜೆ	೩೫
೫.	ಕುಮಾರೋದಯ	೪೬
೬.	ಸತ್ಯಪರೀಕ್ಷೆ	೪೫
೭.	ಕುತಂತ್ರ	೫೫
೮.	ಮೊಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು	೫೭
೯.	ಚಂಡನ ಚಿಂತೆ	೬೯
೧೦.	ವಿಚಿತ್ರ ಶಾಸನ	೭೧
೧೧.	ರಾಜ್ಯಲೋಭ	೮೨
೧೨.	ದೀಪಾವಳಿ	೯೩
೧೩.	ಪ್ರೇಮಬಂಧನ	೯೬
೧೪.	ಸದಸ್ಯವೇಕ	೧೦೦

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198877

UNIVERSAL
LIBRARY

ಪಾತ್ರ ಪರಿಚಯ.

ಲಾಖಾ — ಮೇನಾರದ ರಾಣಿ.
ಚಂಡಸಿಂಗ — ಯುವರಾಜ.
ರಘುದೇವ — ಚಂಡನ ಸಹೋದರ.
ಮುಕುಲಸಿಂಗ — ಹಂಸಿಯ ಪುತ್ರ.
ಯಾದವ ಸೇನ — ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ.
ಚೇಲಾರಾಮ — ಸೇನಾಧಿಪತಿ.
ಜಯಮಲ್ಲ — ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿ.
ರೂಪಸಿಂಗ — ದಂಡಾಧೀಶ.
ರಣಮಲ್ಲ — ಮಾರ್ವಾಡದ ರಾವ್.
ಜೋದಾ — ಯುವರಾಜ.
ರಾಜಮಾನ — ಜೋದನ ಸಹೋದರ.
ರಾಮಸಿಂಗ — ಮಂತ್ರಿ ಪ್ರಧಾನ.
ಬೋಳಾನಾಥ — ಸೇನಾಧೀಶ.
ವಿನಯಸೇನ — ದಂಡಾಧೀಶ.
ಮೋತೀಲಾಲ — ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿ.
ಹಂಸಾಕುಮಾರಿ — ರಣಮಲ್ಲನ ಪುತ್ರಿ; ಲಾಖನ ಪತ್ನಿ.
ಜಾನಕೀ (ಜಂಕಿ) - ರಾಮಸಿಂಗನ ಪುತ್ರಿ.
ಗಂಗಾಬಾಯಿ } — ಅಸ್ತಿತ್ವ ಕಯರು.
ತಾರಾಬಾಯಿ }
ಕಮಲಾವತಿ }
ಚುನಿಲಾಲ } — ಪ್ರತೀಹಾರಿಗಳು.
ಹೀರಾಲಾಲ }
ಚಿತ್ರಕೆ — ಚಿತ್ರವರ್ತಕಿ.

ನರ್ತಕೀಜನರು, ದಂಡಿನ ಜನರು, ಆಹಾರಿಯರು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಂದಿರದ
ಅರ್ಚಕರು.

ಅ ಪ ತಾ ರಿ ಕೆ .

ನೌಧಾರಣ ಐನೂರು ವರುಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇವಾರ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶದ ಲಾಖಾರಾಣನು (ಲಕ್ಷ್ಮಣ?) ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ರಾಣನು ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನರೊಂದಿಗೂ ಪುತ್ರರೊಂದಿಗೂ ರಾಜ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಗ, ಮಾರ್ವಾಡದ ರಾವ್ ರಣಮಲ್ಲ ರಾತೋರನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಬ್ಬ ರಾಯಭಾರಿಯು ಬಂದು ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು* ಸಮರ್ಪಿಸ ಹೋದನು. ವೃದ್ಧನಾದ ರಾಣನು, ತನ್ನಂತಹ ಮುದುಕನಿಗೆ ಇಂತಹ ಶ್ರೀಫಲವು ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ ವೆಂದೂ, ರಾತೋರರ ಕುಮಾರಿಯು ತನ್ನಂತಹನನ್ನು ವರಿಸ ಲೊಲ್ಲಳೆಂದೂ, ವಿನೋದಯುಕ್ತವಾದ ನುಡಿಗಳನ್ನಾಡಿ, ಕುಮಾರ ಚಂಡಸಿಂಗನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಡ ಹೇಳಿದನು. ಕುಮಾರ ನಾದರೂ, ತನ್ನ ಜನಕನಾಡಿದ ವಚನಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ, ಆಕೆಯು ತನಗೆ ಮಾತೃವಾದಳೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೊಲ್ಲದೆ, ಜನಕನೆ ಆಕೆಯನ್ನು ವರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದನು. ತಾನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ. ತನ್ನ ಜನಕನು ಆ

*ಕನ್ಯೆಗೆ ತಕ್ಕವನೆಂದು ಕಂಡು ಬರುವ ವರನ ಬಳಿಗೆ ಮಂಗಳ ದ್ರವ್ಯಯುಕ್ತ ನಾದ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯೊಂದನ್ನು. ಕಳುಹಿಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿಯು ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ ಯಾಗಿತ್ತು. ಪತಿಭಕ್ತ ಸೂಚಕವಾದ ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಫಲವೆಂದು ಹೆಸರು. ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬಯಸುವಲ್ಲಿ ಕಂಕಣಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಕೊಡುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪದ್ಧತಿ.

ರಾಶೋರಕುಮಾರಿಯಾದ ಹಂಸಾಬಾಯಿಯನ್ನು ವರಿಸಿದರೆ, ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವ ಪುತ್ರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದಾಗಿ ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಲಾಖನು ಹಂಸಿಯನ್ನು ವರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಹಂಸಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕುಳನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸುವನು. ಈತನು ಬಾಲಕನಾಗಿರುವಾಗಲೆ ಗಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮೇಲೆ ಲಾಖನು ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂಡನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮುಕುಲನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಿರಿಸಿ, ರಾಜಮಾತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪಿತನೊಂದಿಗೆ ಗಯಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಲಾಖನು ಪರಂಧಾಮವನ್ನು ಸೇರುವನು. ಕೊನೆಗೆ ಚಂಡನು ಹಿಂದೆ ಬಂದು, ತಾನು ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಮಾಡುವನು. ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರ ಚವಲೆಯಾದ ರಾಣಿಯೂ ಆಕೆಯ ರಾಶೋರ ಬಂಧುಗಳೂ ಬಂದುಗೂಡಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ ಚಂಡನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕಿತ್ತು ಹಾಕುವರು. ಚಂಡನು ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ಆಹೇರಿಯೂ (ಬೇಟೆಗಾರರು) ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಲ್ಲರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವನು.

ಇತ್ತ ರಣಮುಲ್ಲನು ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಮಾರ್ವಾಡವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಾರವತ್ತಾದ ಮೇವಾರದಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಲೂರುವನು. ಅನುದಿನವೂ ಮುಕುಲನನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾನು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು. ಬಂದುದಿನ ರಣಮುಲ್ಲನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಿದ್ದಾಗ, ಮುಕುಲನು ಕೆಳಗಿಳಿದು

ಆಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಬಾಲಕನ ಧಾತ್ರಿಯು ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ದೂರಿಡುವಳು. ರಾಣಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕರೆದು ಜರೆಯುತ್ತಲೆ, ಅಪೀಮಿಗೂ ಮದ್ಯಕ್ಕೂ ದಾಸನಾಗಿದ್ದ ಆ ರಣಮಲ್ಲನು, ಹಂಸಿಯು ತನ್ನ ಕುಮಾರಿಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಮುಕುಲನು ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನೆಂಬುದನ್ನೂ ಎಣಿಸದೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಬಾಲಕನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೂಡ ಹರಣ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುವನು. ಚಂಡನ ಸಹೋದರನಾದ ರಘುದೇವನನ್ನು ವಿಪಲೇಪಿತ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸುವನು. ದಿಗಿಲುಗೊಂಡ ರಾಣಿಯು ಪುನಃ ಚಂಡನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಹೂಡುವಳು.

ದೇಶವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರಿತನಾದ ಚಂಡನು, ಮಲತಾಯಿಯ ಅಪಚಾರಗಳೊಂದನ್ನೂ ಗಣಿಸದೆ, ಬಾಲರಾಣನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದಾಗಿ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿ. ತನ್ನ ಆಹೇರಿಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹಲವು ನೆವಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವನು.

ದೀಪಾವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೂರಿನ ಅರಸರು ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಧಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ. ಅಂತೆಯೇ ಆ ಸರದಿಯ ಉತ್ಸವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಚಿತ್ತೂರಿನಿಂದ ಎರಡು ಹರದಾರಿ ದೂರವಿರುವ ಗೋತುಂಡ (Gosoondu) ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಚಂಡನು ರಾಣಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟು, ಈ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಬಾಲಕನನ್ನೂ ರಣಮಲ್ಲನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ, ಆ ರಾತ್ರಿಯೆ ರಾಮಪಾಲವೆಂಬ ಉತ್ತರ ದ್ವಾರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಮಾದಕದಿಂದಲೂ ಮದಿರೆಯಿಂದಲೂ ಮತ್ತನಾಗಿದ್ದ ಮಹಾ ರಾಣನು ಮದಿರಾಕ್ಷಿ ಯೊಬ್ಬಳ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ, ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆತು ಮಲಗಿದ್ದನು. ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ರಣಮಲ್ಲನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ವಶಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಆಕೆಯು ಆತನ ಮೇಲಣ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯಿಂದ, ಚಂಡನು ಬಂದುದು ತನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ರಾಣನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸದೆ, ಆತನ ಮುಂಡಾಸಿನಿಂದಲೇ ಆತನನ್ನು ಮಲಗಿದ್ದ ಮಂಚಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಿಗಿದು, ತಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪೊರಟು ಹೋಗುವಳು.

ಚಂಡನೂ ದಂಡಿನವರೂ ಬಂದು ಸುತ್ತಲೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತಲೇ, ದಿಟ್ಟನಾದ ರಣಮಲ್ಲನು, ತಟ್ಟನೆ ಪಡಿಗವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಯತ್ನಿಸುವನು. ಆಗ ಆತನ ಮಂಚವು ಕೂಡ ಬೆನ್ನಿಗೆ ರಕ್ಷೆಯಂತೆ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು. ಈ ವಿಚಿತ್ರ ನೋಟ ವನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಗೊಳ್ಳೆಂದು ನಗುವರು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ರಣಮಲ್ಲನು ಪಡಿಗವನ್ನೆಸೆದು ಕೆಲವರನ್ನು ಕೆಡಹುವನು. ಕೊನೆಗೊಬ್ಬ ಆಹೇರಿಯನ ತಿವಿತದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀಗುವನು. ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಜೋದನು ಓಡಿಹೋಗಿ ಹಾರ್ವ ಸಂಕುಳನೆಂಬ ಯೋಧಸನ್ಯಾಸಿಯ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನು (ಈ ಜೋದನೆ ಈಗಿನ ಜೋಧಪುರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವನು.)

ಆ ಮೇಲೆ ಚಂಡನು ಮುಕುಲನನ್ನು ಪುನಃ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಿರಿಸಿ ತಾನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾತಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವನು. (ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಾಯಕಿಯಾದ ವೀರಾಬಾಯಿಯು ಈ ಮುಕುಲನ ಮಗನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾಗಬೇಕು.)

ಈ ರೀತಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯು ಟೋಡ್ ಎಂಬವರು ಬರೆದ ರಾಜ ಸ್ಥಾನದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ* ಇರುವುದು. ವ್ಯಾಕರಣಕಾರರ ಲೋಪಾಗಮತತ್ವವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಮಂಗಲೂರಿನ ಗಣಪತಿ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ನಾಟಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಚರಿತ್ರೆಯು, ಇತರರಿಗೂ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದೀತೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಈಗಲಿದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಮಹನೀಯರು ಮನ್ನಿಸುವರೆಂದು ನಂಬಿರುವ,

ಮಂಗಲೂರು,
ಕ್ರೋಧನ, ಪುಷ್ಕ ಪೂರ್ಣಿಮಾ.

}

ಸಜ್ಜನ ವಿಧೇಯ,
ಕೆ. ಬಿ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ.

*Annals and Antiquities of Rajasthan by Lieu. Col. James Todd. Vol. I.

ಶ್ರೀ ಕಲಿಯುಗದ ಭೀಷ್ಮ.

೧. ಕ್ರೀಡಾವನ.

(ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಕೆಳದಿಯರೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು.)

ಹಂಸಿ—

|| ಮತ್ತಕೋಕಿಲ ||

ನೀರಜಾವಳಿಗೇರೆ ಸಮ್ಮದ ಸೂರನಾಗಮ ನಾಲದೆ |
ನೀರಜೀಕ್ಷಣ ತೋರಿ ತೋರಿರೆ ಯೋಗಿ ಯೋಗವ ನೀಗನೆ ||
ನೀರದಾಗಮ ನೇರೆ ಸಂತಸ ಜಾತಕಂಗಳ ಜಾತಕೆ |
ನೀರಧೀಶ್ವರನೇರ ತೋರನೆ ತಾರಕೀಪತಿ ತೋರಿರೆ ||

ಗಂಗಾ — ಭಲೆ! ಸೊಗಸಾಗಿದೆ, ಸೊಗಸಾಗಿದೆ!

ತಾರಾ—ಸೊಗಸಾಗದೆ ಏನೋ? ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹಂಸಿಯಲ್ಲವೆ?

ಹಂಸಿ—ಸಾಕವ್ವಾ, ನಿಮ್ಮ ಜೀಷ್ಠ. ನಾನೇನೋ ಅಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ;
ಎಷ್ಟಾದರೂ ಪರಿಹಾಸ?

ಜಂಕಿ — ಪರಿಹಾಸ? ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ತಡವೆ ಹಾಡು
ನೋಡೋಣ.

ಹಂಸಿ—ನಿಮಗೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ಆ ಗಿಡದ ಬುಡ ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಬಿಡಿಸಬಾರದೆ?

ಜಂಕಿ—ಬಿಡಿಸೋಣವಂತೆ. ನೀನು ಮೊದಲು ಹಾಡುವುದಕ್ಕೆ
ಆರಂಭಿಸು.

ಹಂಸಿ—ಅದೇನು, ನಾನು ಹಾಡದಿದ್ದರಾಗದೆ?

ತಾರಾ — ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಆಗದು. ನೀನು ಹಾಡು, ನಾವೀ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ.

ಹಂಸಿ—ಆಗಲವ್ವಾ, ನಿಮ್ಮ ರಗಳೆ!

|| ಮತ್ತೆ ಕೊಳಲ ||

ತಾರಕೀಪತಿ ತೋರೆ ತೋರದೆ ನೀರಿನಾಕರಕೇರಿಕೆ |

ತಾರೆ ತೋರಲು ತೋರಲಾರದೆ ವಿಾರಲಾರದೆ ಮೋದವು ||

ತಾರಾ—ಛಿ, ಸಾಕು, ಸಾಕು! ಈ ಹಾಡು ಬೇಡ.

ಗಂಗಾ—ಸರಿ ಸರಿ. ಅದು ಬೇಡ, ನಾನು ಹಾಡುತ್ತೇನೆ.

|| ತರಳ ||

ಸುದತಿಯೆಂಬೆನೆ ಸುಂದರೀಮಣಿ ಹಿಂದಕೊಂದಿಸೆ ದಂತವ |

ಮುದವ ಮೀರಿದ ಮೊದ್ದು ಮೋರೆಯ ಮಾರಿಜಾನನೆ ತಿದ್ದಯ ||

ಮದಿರ ಲೋಚನೆಯೆಂಬೆನೇ ಸಖಿ ಮಾದಕಾಸವಕೊಲ್ಲಿನೆ |

ವಿದಿತವಾಗದೆ ಮಾನಿನೀಮಣಿಯೆಂಬೆನೆಂತುಟೊ ಸುಂದರೀ ||

ಹಂಸಿ — ಬಲು ಸೊಗಸಾಗಿದೆ.

ತಾರಾ—ಇದೇ ತಾನೆ ಸೊಗಸು? ನೀವು ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರು ನನ್ನನ್ನು ಕಣಕುವುದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀರಿ.

ಗಂಗಾ — ನಾನೆಲ್ಲಿ ಕಣಕಿದೆ? ಹಾಡಿನ ಜೋಡಣೆ ಹಾಗಿದೆ.

ತಾರಾ — ಆ ಮೊದಲಿನ ಹಾಡೆ ಹಾಡಬಾರದೆ ಒಂದಿಷ್ಟು?

ಜಂಕಿ — ಪಾಪ! ಏತಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಟ? ಹಂಸಿ, ಹಾಡಿಬಿಡವ್ವ!

ಹಂಸಿ—ಆಗಲಿ ಮತ್ತೆ.

|| ತರಳ ||

ಗುಣವೆ ಗಂಡರ ಗಂಡುಮಾಡುವ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದ ಬೆಂಬಲ |

ಗುಣವೆ ಹೆಂಡಿರ ಹೆಣ್ಣು ಮಾಡುವ ಚಂದನಾಂಬಿನ ಮುಂಬಲ |

ಗುಣವಸಂತವೆ ಮೀನಕೇತನ ಕೋಮಲಾಂಬಿನ ಕಂಬಿಯೆ ||

(ಹಾಡು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟು ಹುಡುಕಾಡುವಂತೆ ನಟಿಸುವಳು.)

ತಾರಾ — ಸರಿ—ಎಣ್ಣೆ ಬರುವಾಗ ಗಾಣ ಮುರಿಯಿತು!

ಗಂಗಾ — ಏನದು, ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ?

ತಾರಾ—ಏನು ಹುಡುಕಾಡುತ್ತಿರುವೆ?

ಜಂಕಿ — ಎನೆ ಹಂಸೀ. ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಏನಾದರೂ ಬಿದ್ದು ಹೋಯಿತೇನು?

ಹಂಸಿ — ಏನೂ ಇಲ್ಲರವ್ವಾ!

ಜಂಕಿ — ಏನೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮತ್ತೇನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವೆ?

ತಾರಾ—ಹಾಗಲ್ಲರವ್ವಾ! ಏನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ತನಗೆ ಆ ಸಂವಸೂಳಗೆ ಏನೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ಅಷ್ಟು ಕೂಡ ತಿಳಿಯದೆ ಸಿಮನೆ?

ಗಂಗಾ— ಸಾಕು ಸಿನ್ನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ನೀನು ಬಲು ಚಾಣೆ ಕಾಣವ್ವಾ!

ತಾರಾ—ಚಾಣೆಯೂ ಗೀಣೆಯೂ ನಾಕಾಣೆ!

ಜಂಕಿ—ಈಗ ಸಿನ್ನ ನಾಕಾಣೆ ಬಾಣತನ ಹಾಗಿರಲಿ. ಹಂಸೀ, ಏನದು?

ಹಂಸಿ—ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೊ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಈ ಗಿಡ!

ಗಂಗಾ—ಈ ಗಿಡ? ನಾನೆಷ್ಟೊ ತಡವೆ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅದೇನು ಹೊಸತು?

ತಾರಾ—ಸರಿ, ನಾನು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಬರಿ ಗುಲ್ಲು ವಿದ್ಯೆಗೇಡು! ಹಾಡಾದರೂ ಕೊಂಚ ಕೇಳಬಹುದಿತ್ತು.

ಹಂಸಿ—ಇದರಲ್ಲಿ ಆ ಹಾಡಿಗಿಂತಲೂ ವಿಶೇಷ ತರದ ಸಂಗತಿಯಿದೆ.

ತಾರಾ—ಏನು ವಿಶೇಷವೋ? ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಹಂಸಿ—ಏಕೆ?

ತಾರಾ—ಏಕೆ?

ಜಂಕಿ—ಏಕೆ?

ತಾರಾ — ಏಕೆಂದರೆ? ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ!

ಗಂಗಾ—ಅದು ಸಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ.

ತಾರಾ—ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೇನು ಕೇಳುವುದು?

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಲ್ಲ. ಏತಕ್ಕೆಂದು ತೋರಿಸಲೆ?

ತಾರಾ—ಹೂಂ! ತೋರಿಸು.

ಹಂಸಿ—(ಕಲ್ಲು ಹರಳು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು) ಇದೋ, ಬಾಯಿ ತೆರೆ.

ತಾರಾ—ಹೂಂ! (ಬಾಯಿ ತೆರೆವಳು. ಹಂಸಿಯು ಹರಳು ಹಾಕಹೋಗುವಳು.)

ಹ್ವಾ! (ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚುವಳು.)

ಹಂಸಿ—ಏನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟೆ?

ತಾರಾ—ಮುಚ್ಚದೆ ಮತ್ತೆ? ಅಹಹ, ಒಲು ಗಡುಸುಗಾರ್ತಿ! ನನ್ನ ಬಾಯೊಳಗೆ ಕಲ್ಲು ಹಾಕಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಹಂಸಿ—ಒಂದು ವೇಳೆ ಲಡ್ಡುಗೆಯಾಗಿದ್ದರೇನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ?

ತಾರಾ—ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ? ನುಂಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ!

ಹಂಸಿ—ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆಯಾ?

ತಾರಾ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ಅದು ಬಿದ್ದುಹೋದರೆ?

ಹಂಸಿ—ಸರಿ. ನಿನ್ನ ಹಾಗೆಯೇ, ಈ ಗಿಡ ಕೂಡ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ತಿನ್ನವುದೂ ಉಂಟು. ಬೇಡದುದನ್ನು ಬಿಡುವುದೂ ಉಂಟು!

ಗಂಗಾ—ಹೇಗೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಲ್ಲಿದೆ?

ಹಂಸಿ—ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ರಂಧ್ರಗಳಿವೆ ಅವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಬಾಯಿಗಳು.

ತಾರಾ—ಒಂಕಿ! ದೂರ ನಿಲ್ಲವ್ವಾ; ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಡ ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟಾವು!

ಹಂಸಿ—ಏನೆ ಹುಚ್ಚೆ! ಒಂದು ಚೀಲ ತುಂಬ ರೊಟ್ಟಿ ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ತಿನ್ನಬಲ್ಲೆಯೆ?

ತಾರಾ—ಒಂದೊಂದು ಬಾಯಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ತುತ್ತೆಂದರೆ ಸಾವಿರಾರು ತುತ್ತುಗಳಾದುವಷ್ಟೆ!

ಹಂಸಿ—ಆದರೆ ಆ ತುತ್ತುಗಳು ಬಲು ಚಿಕ್ಕವು.

ತಾರಾ—(ಕಲ್ಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು) ನೋಡೋಣ, ಹಾಗಾದರೆ! ಹಾಕಲೆ?
ಹಂಸಿ—ಏನದು?

ಗಂಗಾ—ಕಲ್ಲು.

ಹಂಸಿ—ಆಹಾ, ಬಲು ಬಾಣೆ! ಕಲ್ಲು ನಿನಗಾಗದಂತೆ; ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ
ಆಗುವುದೇನು?—(ತಾರೆ ಕಲ್ಲು ಹಾಕುವಳು.)

ಜಂಕಿ—ಬಾಯೇನೊ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಹಂಸಿ—ಹೇಗೆ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡೀತು? ತನಗೆ ಯಾವುದು ಬೇಕು,
ಯಾವುದು ಬೇಡ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ
ಅದಕ್ಕೆ!

ತಾರಾ—ಅಪ್ಪ!

ಜಂಕಿ—ಹಾಗಾದರೆ ಅದು ತಿನ್ನುವುದೇನು?

ಹಂಸಿ—ಏನಾದರೂ ಸೊಣಗಳು, ಸೊಳ್ಳೆಗಳು, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಹುಳುಗಳು
ಬಂದು ಕೂತರೆ ಕೂಡಲೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಿಡುವುದು.

ತಾರಾ—ಗಂಗಾ, ನಿಲ್ಲು ನಿಲ್ಲು. (ತಲೆ ಹಿಡಿಯುವಳು)

ಗಂಗಾ—ಇಸ್ವಿಯಪ್ಪ! ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ?

ತಾರಾ—ಕೊಂಚ ತಾಳೆ!

ಜಂಕಿ—ಹೇನು ಹೆಕ್ಕುತ್ತಿರುವೆಯಾ?

ತಾರಾ—ಮತ್ತೆ ಬೇರೇನು ಕ್ರೀಡೆಗಳಿವೆ ಇಲ್ಲ?

ಹಂಸಿ—ಅದೂ ಆಗಬಹುದು; ಇದ್ದರೆ ಹಾಕಿ ನೋಡು.

ಗಂಗಾ—ಬೇಡವೆ! ಬಿಡೆ ನನ್ನ ತಲೆ! ನನ್ನ ತಲೆಯೊಳಗಿಲ್ಲ ಕಾಣೆ!
(ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳು.)

ತಾರಾ—(ಹಂಸಿಯು ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೆಕ್ಕಿದುದನ್ನು ಕಂಡು) ಏನದು?

ಹಂಸಿ—ಕೆಂಬೆಗ. ಹಾಕಲೆ?

ಗಂಗಾ—ಹೂಂ! ಹಾಕು. (ಹಾಕುವಳು.)

ತಾರಾ—ನೋಡೋಣ ಈಗ, ಹಾ! (ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು.)

ಜಂಕಿ—ಅಯ್ಯಪ್ಪ! ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಇವು ರಾಕ್ಷಸ ಜಾತಿಯವು:
ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುತ್ತಿವೆ!

ಗಂಗಾ—ನೋಡು, ಅದರ ಹೂ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ?

ಹಂಸಿ—ಚೆನ್ನಾಗಿರುವ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಳ್ಳೆಯವೆ ಎಂದು ಹೇಳ
ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತಾರಾ—ಅದು ನಿಜ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆ?
ಹೊರಗಿನಿಂದ ತಣ್ಣಗಿನ ಸೋಗು, ಒಳಗಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಕ್ರೂರ
ಸ್ವಭಾವ.

ಜಂಕಿ—ರಾವಣ ಸನ್ಯಾಸಿಯಲ್ಲವೆ?

ಹಂಸಿ—ಕೆಲವು ಜಾತಿಯ ಏಷವು ಕಲ್ಲುಸಕ್ಕರೆಯಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸು
ವುದು. ತಿಂದುಬಿಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತೀಕಾರವೆ ಇಲ್ಲ.

ಗಂಗಾ—ಆಶ್ಚರ್ಯ ಆಶ್ಚರ್ಯ! ಇಂತಹುದನ್ನು ನಾನಿದು ತನಕ ಕಂಡೂ
ಇಲ್ಲ, ಕೇಳಿಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಹಂಸಿ—ಇವೇನೊ ಬಲು ಚೆನ್ನವು. ಇವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೊ ದೊಡ್ಡವು
ಇವೆ. ಸಾಧಾರಣ ತರದ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನೂ, ಮೃಗಗಳನ್ನೂ
ಸುಂಗಿಬಿಡುವ ಗಿಡಗಳು ಕೂಡ ಇವೆ!

ಗಂಗಾ—ಅಯ್ಯಪ್ಪಾ! ಎಲ್ಲಿ? ನಮಗೊಂದು ತೋರಿಸು ನೋಡೋಣ.

ಹಂಸಿ—ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಿ? ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಲೆ ಸೀಮೆಗಳಲ್ಲಿವೆಯಂತೆ.

ತಾರಾ—ಏನಪ್ಪ! ಎಲ್ಲವೂ ಅಂತೆ ಅಂತೆ!

ಹಂಸಿ—ಅಂತೆಯಾದರೇನು? ಸುಳ್ಳೆಂದೆಣಿಸಿರುವೆಯೆ? ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಾಜಿ
ಯವರೊಡನೆ ಗುರುಗಳು ನಿನ್ನೆ ಏನೇನೊ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.
ವನಸ್ಪತಿಗಳ ವಿಷಯ ಕೂಡ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಗ
ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು.

ತಾರಾ—ರಾಣಾಜಿಯವರು ಇದನ್ನು ನಂಬಿದರೆ?

ಹಂಸಿ—ನಂಬದೆ ಮತ್ತೆ? ಗುರುಗಳು ಸುಳ್ಳಾಡುತ್ತಾರೇನು? ನಮ
ಗಿರುವಂತೆಯೆ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿವೆಯಂತೆ.
ನಮ್ಮ ಹಾಗೆಯೆ ಸಕಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿವೆಯಂತೆ.

ಗಂಗಾ—ಬಲು ಸೋಜಿಗ!

ಜಂಕಿ—ಬಲು ಸೋಜಿಗ!

ತಾರಾ—(ಬರುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ರವರ್ತಕಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ) ಅಗೋ! ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ
ಒಂದು ಸೋಜಿಗವಿದೆ.

ಗಂಗಾ—ಏನು ಸೋಜಿಗ?

ಜಂಕಿ—ಏನೇ ಚಿತ್ತಿಗರವ್ವಾ! ಏನು ತಂದಿರುವೆ?

ಚಿತ್ತಿ ಕೆ—ಬಾಯಿಸಾಹೇಬಾ! ಮತ್ತೇನು ತರಲಿ?

ತಾರಾ—ಸರಿ ಸರಿ. ಜಂಕೀ, ನಿನಗೆ ಬಾಯಿಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಬಾಬಾ
ಸಾಹೇಬರನ್ನು ತಂದಿರುವಳಂತೆ!

ಜಂಕಿ—ನನಗೇಕೂ? ನಿನಗಾಗಿರಬಹುದು.

ಗಂಗಾ—ಏನಿರವ್ವಾ! ನಿಮಗೊಂದೆಳ್ಳವ್ವಾದರೂ ನಾಚುಗೆಯಿಲ್ಲವೇನು?

ಹಂಸಿ—ನಾಚುಗೆಯೇನದರಲ್ಲಿ? ಮದುವೆಯೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಹೀನಕರವೆ?

ತಾರಾ—ಲೋಕರೂಢಿ.

ಹಂಸಿ—ಸರಿ ಸರಿ.

ಚಿತ್ತಿ ಕೆ—(ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ) ರಾಣೀ ಸಾಹೇಬಾ! ನೋಡೋ
ಣಾಗಲಿ.

ತಾರಾ—ಯಾರನ್ನು? ರಾಣಾ ಸಾಹೇಬರನ್ನೆ?

ಹಂಸಿ—ಸಾಕೆ ನಿನ್ನ ಕುಚೇಷ್ಟೆ!

ತಾರಾ—ಆಗಲಿ ನೋಡೋಣವಂತೆ! ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದಿನ ಮದುವೆಯಾಗದೆ
ಕನ್ನಿಕೆಯಾಗಿಯೆ ಇರುವೆ?

ಹಂಸಿ—ಚಿತ್ತಿಗರವ್ವಾ! ಇವೆಲ್ಲ ಯಾರ ಚಿತ್ರಗಳು, ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ?

ಚಿತ್ರೀಕೆ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ಗೊತ್ತಿದೆ. ಇವರೆಲ್ಲ ಅರಸು ಮನೆತನದವರು.
ಹಂಸಿ—ಯಾವ ಅರಸು?

ತಾರಾ—ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ. ಇವಳಾರು? ಇವಳಾರು?

ಚಿತ್ರೀಕೆ—ಹೇಳುತ್ತೇನಿರವ್ವಾ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ! (ತೋರಿಸಿ) ಇವರೆ? ಇವರು
ಪದ್ಮಿನೀದೇವಿ.

ಹಂಸಿ—ಎನೆ ತಾರೆ? ಚೆನ್ನಾಗಿ ದ್ದಾಳಲ್ಲವೆ?

ಚಿತ್ರೀಕೆ—ಇಗೊಳಿರವ್ವಾ! ರಾಣಿ ಸಂಯುಕ್ತಾದೇವಿ.

ಹಂಸಿ—ಬೊಟ್ಟೀಕೆ ಇಲ್ಲ?

ತಾರಾ—ವಿಧವೆಯೊ ಎಸೊ.

ಚಿತ್ರೀಕೆ—ಅಲ್ಲರವ್ವಾ ಅಲ್ಲ! ನನ್ನ ಮಗ ಈ ಚಿತ್ರ ಬರೆದನು. ಎಲ್ಲಿ
ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆನೊ ಎಸೊ.

ಜಂಕಿ—ನಿಮಗೆ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ. ನೋಡಬಾರದೆ ಸರಿಯಾಗಿ?

ಹಂಸಿ—ಓಹೊ! ಇದೆ ಇದೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ತಾರಾ—ಅಹುದಹುದು.

ಗಂಗಾ—ಹುಲ್ಲು ಕೊಂಡ ಉಜ್ಜುಕೊಂಡ ಹಾಗಲ್ಲವೆ?

ಜಂಕಿ—ತಲೆ ಹಿಕ್ಕುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಬಾರದು. ನೋಡು, ಜೈತಲೆ
ನೆಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲ!

ತಾರಾ—ಪಾಪ! ಸುವರ್ಣವುತ್ಕಳಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತೇನು ತಾನೆ
ಮಾಡಿಯಾಳು?

ಚಿತ್ರೀಕೆ—ಅದು ಹೋಗಲವ್ವಾ! ಇದು ನೋಡಿರಿ. ಶ್ರೀಮತೀ ರಾಣಿ
ಕಮಲಸುಂದರೀಬಾಯಿ! ರಾಜಕುಮಾರೀ

ಜಂಕಿ—ಅಯ್ಯಬ್ಬಾ!

ಚಿತ್ರೀಕೆ—ರಾಜಕುಮಾರೀ ತಾರಾದೇವಿ!

ಹಂಸಿ—ತಾರೆ! ನೋಡೆ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರ!

ತಾರಾ—ಇಸ್ಸಿಯಪ್ಪ! ಇದು ನನ್ನದಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮುಖ ಹೀಗೇನೂ ಬಾತುಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಹಂಸಿ—ಕಣ್ಣು?

ತಾರಾ—ನನ್ನದೇನು? ಗಿಡುಗನ ಕಣ್ಣಲ್ಲ!

ಚಿತ್ರಿಕೆ—ಅಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರೆ, ನೋಡಿರಿ! ಜಯಿಸಲ್ಪಿರಿಸ ರಾಣೀ ಸಾಹೇಬ್ ಚಂಚಲಕುಮಾರೀದೇವಿ!

ಹಂಸಿ—ಹೂಂ!

ತಾರಾ—ಹೂಂ! ಚಿತ್ತಿಗರವ್ವಾ! ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗುಸರ ಚಿತ್ರವೆ! ಗಂಡಸರ ಚಿತ್ರವಿಲ್ಲವೇನು?

ಚಿತ್ರಿಕೆ—ಇದೆ. ಇದೆ. ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಗಂಗಾ—ಜಂಕೀ!!

ಜಂಕಿ—ಇರಲಿ ಇರಲಿ. ನಮ್ಮ ತಾರಾಬಾಯಿಗೆ ಗಂಡನ ಚಿಂತೆ ಹಿಡಿದಿದೆ!

ತಾರಾ—ನನಗೊಬ್ಬಳಿಗೇನೋ?

ಚಿತ್ರಿಕೆ—ನೋಡಿರವ್ವಾ! ಇವರು—ಇವರು—ನೇಸಾಳರಾಜರು!

ಗಂಗಾ—ಸರಿ ಸರಿ ತಾರೆ, ಬಿಡಬೇಡ! ಸದಾಕಾಲವೂ ಸೆಕೆ ಸೆಕೆ ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿರುವೆ. ನೇಸಾಳ ಚಳಿರಾಜ್ಯವಂತೆ-ಬಳ್ಳಿಯ ವರ!

ತಾರಾ—ಸಿನಗಿನೇ ಇರಲಿ. ಪಾಪ! ಚಳಿಯಿಂದ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಇದೋ, ಈತನ ಗಡ್ಡನನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಒಂದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನೆ ಮಾಡಬಹುದು!

ಹಂಸಿ—ಆಕೊ, ಅದೇನು ಚಿತ್ರ?

ಚಿತ್ರಿಕೆ—ಅದು ಬೇಡವಮ್ಮಣ್ಣಿ!

ತಾರಾ—ಬೇಡವೇಕೆ? ನೋಡೋಣ.

ಹಂಸಿ—ಅವ್ವಾಜಿಯವರದೆ? ನೋಡೋಣ. ತಾರೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ
ಯಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮ ಜೋದನದಿಲ್ಲವೇನು?

ಚಿತ್ರಿಕೆ—ಇದೆ ಇದೆ. (ತೋರಿಸುವಳು.)

ಹಂಸಿ—ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ.

ತಾರಾ—ಸೊಗಸಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರಿಕೆ—ಇವರು ಮೇವಾರದ ಲಾಖಾರಾಣರು! ಇವರು ಯುವರಾಜ
ಚಂಡಸಿಂಗ್! ಇದು ಬಿಕಾಸೀರ್ ದೇಶದ ಅರಸರ ಚಿತ್ರ.
ಅರ್ಜುನ ಸೇನರು. ಇವರು ಮಹಾರಾವ್ ದುರ್ಜನ ಸಾಲರು.
ಹಿಮವತ್ಸಿಂಗ್ ಝಾಲಾ! (ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವಳು.)

ಹಂಸಿ—ಇರಲಿ ಇರಲಿ. ಇವೆಲ್ಲ ಈಗ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ
ಸಾಲದು.

ಗಂಗಾ—ಗೌರಿ ವೂಜಿಯಾಗಬೇಡವೆ?

ಜಂಕಿ—ಅಹುದು. ಹೊತ್ತು ಹೋಗುತ್ತ ಬಂತು.

ಹಂಸಿ—ಸರಿ. ಚಿತ್ತಿಗರವ್ವಾ! ನೀನು ನಾಳೆ ಬಾ. ಇವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿರಲಿ.

ಚಿತ್ರಿಕೆ—ಆಗಲವ್ವಾ! ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವಳು.)

ಹಂಸಿ—ಬಳ್ಳೆಯದು. ಜಂಕೀ, ಬೇಗನೇ ಹೂ ಕೊಯ್ದುಕೊಂಡು
ಬನ್ನಿ. ನಾನು ಈ ಗಿಡಕ್ಕೊಂದಿಷ್ಟು ನೀರು ಹಾಕಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ತಾರಾ—ಆಗಲಿ ಆಗಲಿ! ಗಂಗೂ, ಹೊರಡು; ಜಂಕೀ, ಬಾ! ಹಂಸೀ
ಹಂಸೀ, ನಾವು ಬರುವುದೊಳಗಾಗಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿಟ್ಟು
ಕೊ ಬಲ್ಲಿಯೆ?

ಹಂಸಿ—ಹೀ ತಾರೆ! ಎಂತಹ ಮಾತು! ನಾನೂ ಬರಲೆ ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೆ?

ತಾರಾ—ಬೇಡ ಬೇಡ. ನೀನು ಆ ಗಿಡಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನೆ ಹಾಕುತ್ತಿರು
(ಸಖಿಯರು ಹೋಗುವರು. ಹಂಸಿಯು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ, ಯಾರೂ
ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಮೇವಾರದ ಚಂಡಸಿಂಗನ

ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನಟ್ಟ ಮನಸುಳ್ಳವಳಾಗುವಳು. ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿನಿಯಾದ ತಾರೆಯು ಮತ್ತೆಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿ, ಇತರರನ್ನು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಕರೆದು ತೋರಿಸುವಳು. ಅರೆಗಳಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಏನೂ ಅರಿಯದವರಂತೆ ಹತ್ತಿರ ಬರುವರು.)

ತಾರಾ—ಗಂಗೂ, ಇನ್ನೂ ಆಗಲ್ಲವೇ? ಜಂಕೀ, ಅಯ್ಯೋ ನಿನ್ನ ಚೆಂದವೆ? ಹೂಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿಯಾ? ಬನ್ನಿ, ಸಾಕಿನ್ನು. ಹಂಸೀ, ಆಯಿತೇನವ್ವಾ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ? (ಸಖಿಯರ ಸದ್ದು ಕೇಳುತ್ತಲೆ ಹಂಸಿಯು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಒಗೆದು, ಪಿಂಡಿಗೆಯನ್ನು ಗಿಡದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಬಾಗಿರುವಳು.)

ಹಂಸಿ—ಹೂಂ! ಆಗುತ್ತ ಬಂತು.

ಗಂಗಾ—ಅಹುದು! ಆಗುವುದೆಂದರೆ ತಾನೆ ಹೇಗೆ? ತಾರೆಗೆ ಅವಸರ ಹೇಚ್ಚು!

ಜಂಕಿ—ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಗಡಿಬಿಡಿ!

ತಾರಾ—ನಾನೆ ಗಡಿಬಿಡಿ ಮಾಡಿದವಳು? ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸ ನೀವು ನೀವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೇನು?

(ಎಲ್ಲರೂ ನಗುತ್ತಿರುವರು.)

ಹಂಸಿ—ನಿನ್ನ ನಗುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ತಾರಾ—ಏನೂ ಇಲ್ಲವ್ವಾ! ಬರಿಯ ಪಿಂಡಿಗೆ ಬಗ್ಗಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಷ್ಟೆ! ಅದೇನು ಇಂದ್ರಜಾಲವೇನು?

ಹಂಸಿ—(ನಾಚಿಕೊಂಡು) ಓಹೊ! ನೀರು ಸೋರಿಹೋಯಿತೋ ಏನೋ. ಕೊಂಚ ತಾಳಿ ತರುತ್ತೇನೆ. (ತರಲು ಹೋಗುವಳು.)

ತಾರಾ—(ನಗುತ್ತಿರುವ ಗಂಗೆಗೆ)—ಸುಟ್ಟ ಮೋರೆಯವಳೆ! ನಿನ್ನ ಹರಿಕು ಬಾಯಿ ಸುಮ್ಮಗಿರಲೊಲ್ಲದೇನು?

ಗಂಗಾ—ಹೊಡೆಯ ಬೇಡ ಕಾಣೆ! ಸುಮ್ಮಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ತಾರಾ—ಎಲ್ಲಾದರೂ ಉಸಿರಾಡಿದೆ! ಹಲ್ಲೆಲ್ಲ ಉದಿರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ
ನೋಡು! (ಹಂಸಿ ಬರುವಳು. ಪುನಃ ಎಲ್ಲರೂ ನಗುವರು.) ನೀರು
ತಂದಿಯೇನು?

ಹಂಸಿ—ಹೂಂ! ಇದೇನು ನಿಮಗೆ ದೆವ್ವ ಹಿಡಿದಿದೆ? ಆಗಿನಿಂದ
ನಗುತ್ತಿರುವಿರಿ!

ಗಂಗಾ—ನಗದೆ ಮತ್ತೇನು?

ತಾರಾ—ಆಗೂ, ಅಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಕೊಳದಲ್ಲಿ.

ಹಂಸಿ—ಕಮಲವೇ?

ತಾರಾ—ಅಲ್ಲ; ರಾಜಹಂಸಿ.

ಹಂಸಿ—ಅಹುದು, ತೇಲುತ್ತಿರುವುದು.

ತಾರಾ—ಪಾಪ! ಅದಕ್ಕೆ ಚಿಂತೆ ಹಿಡಿದಿದೆ.

ಹಂಸಿ—ಏತರ ಚಿಂತೆಯಪ್ಪ ಅದಕ್ಕೆ?

ತಾರಾ—ಏತರದೆಂದರೆ? ತನ್ನ ಹಂಸಪಿಲ್ಲವೆಂದು.

ಹಂಸಿ—ಆಚೆಗಡೆ ಇದೆಯಷ್ಟೆ?

ತಾರಾ—ಆಚೆಗಡೆಯಿದ್ದರೇನು? ಹತ್ತಿರವಿದ್ದಂತಾಯಿತೆ?

(ಎಲ್ಲರೂ ನಗುವರು.)

ಹಂಸಿ—ನೀವು ನಗುವುದೇತಕ್ಕೆ?

ತಾರಾ—ಹಂಸಿಗೆ ಚಿಂತೆ ಹಿಡಿದಿದೆಯೆಂದು!

ಹಂಸಿ—ಅದಕ್ಕೆ ನಗಬೇಕೆ? ಏನಪ್ಪ! ನನಗೊಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗು
ವುದಿಲ್ಲ.

ಗಂಗಾ—ಎನೆ ತಾರೆ? ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಬಾರದೇನು?

ಹಂಸಿ—ಅಂತಹ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳ ಅವರವರೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಷ್ಟೆ.

ಹಂಸಿ—ಹೂಂ! ಹೋಗೋಣ ನಡೆಯಿರಿ.

ತಾರಾ—ಸರಿ, ಹೋಗೋಣ! (ಹೊರಡುವರು)

ಗಂಗಾ—ಚಿತ್ರ?

ತಾರಾ—ಸುಮ್ಮಗಿರೆ!

ಗಂಗಾ—ನಾನು ತರಲೆ?

ತಾರಾ—ನಿನಗವಶ್ಯವಿದ್ದರೆ ತಾ. ನನಗೆ ಬೇಡ.

ಗಂಗಾ—ನನಗವಶ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಹಂಸಿ—ಬಂಕೀ, ನೀನು ತಾರೆ!

ತಾರಾ—ಅವಳಿಗೇಕೆ ಪಾಪ! ಅವಶ್ಯವಿದ್ದವರು ತರಲಿ!

ಹಂಸಿ—ನನಗೂ ಬೇಡ. ಹೋಗೋಣ. (ನಾಲ್ಕು ಹಜ್ಜೆ ಹೋಗುವರು.)

ತಾರಾ—ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾರುಯಾರೂ ಮಹಾವುರುಷರ ಚಿತ್ರ

ಗಳು ಇರುವವಷ್ಟೆ!

ಹಂಸಿ—ಅಹುದಹುದು. ನಾಳೆ ಆ ಮುದುಕಿ ಬಂದರೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. (ಹೋಗಿ ಹೆಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವಳು.)

ತಾರಾ—ಈಗ ಸರಿಯಾಯಿತು. ನಾನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲೆ?

ಹಂಸಿ—ಇದೋ, ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಬಿಡಬೇಡ!

ತಾರಾ—ಉಂಟೆ? ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಪದಕ! ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಯೇನೆ?

ಹಂಸಿ—ಎಂತಹ ಪ್ರಾಣವೋ ಎಂತಹ ಪದಕವೋ!

ತಾರಾ—ಅಹುದಹುದು. ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿ ಬರುವುದು.

ಹಂಸಿ—ಎನು ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾ! ನನಗೊಂದೂ ತಿಳಿಯದು. ಹೊತ್ತು ಮೀರಿತು. ನಡೆಯಿರಿ.

ತಾರಾ—ಇರಲಿ. ನನ್ನೀ ಹುಚ್ಚು ಮಾತು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ನಿನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದಿರದು!

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುವರು.)

೨. ಮದ್ಯಮಹಿಮೆ.

[ರಾವ್ ರಣಮಲ್ಲನು ಮದ್ಯಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವನು]

ರಣಮಲ್ಲ — ಕಷ್ಟಕಾಲ! ಕಷ್ಟಕಾಲ! ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯಾದರೂ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಮುಸಲಾಮಾನರ ಹಾವಳಿ—ಎಲೆ ಗಂಗೂ! ಎಲ್ಲಿ?—ಗಂಟಲೆಲ್ಲ ಬಣಗಿ ಹೋಯಿತು! — (ಗಂಗೆಯು ಮದ್ಯಕಲಶವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಳು.) — ಆ ಹಾಳು ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ ಸಾಕಾಯಿತು. ನಾನೊಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಅವರೊಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಯಾವುದೂ ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಾನೇ ಕಾರಣನಂತೆ! ಹಾಗೆಂದರೇನು? ನನ್ನ ಬಾಹುಬಲವೇನಾದರೂ ಕುಂದಿ ಹೋಗಿದೆಯೇ? ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯಂತೂ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದ್ರಾವಕವನ್ನೊಂದಿಷ್ಟು ಸೇವಿಸಿದನೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಹತ್ತಕ್ಕೆ ನೂರು ಪಾಲಾಗುವುದು! ಇನ್ನು ಧೈರ್ಯದ ಮಾತೋ! ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರಳಯ ಭೈರವನೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಲಿ! ನಾನೇನಾದರೂ ಅಳುಕಿಯೇನೆ? ಛಿ! ಒಂದೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಧೂಳಿ-ಧೂಳೀಪಟ ಮಾಡದಿರನು! ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲಾಧಾರವಾವುದು? ಕೇವಲ ಈ ಮದಿರಾದೇವಿ. ಎಲೆ ದೇವೀ! ನಿನ್ನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ನಾನೆಷ್ಟೆಂದು ಹೊಗಳಿ ಹಾಡಲಿ! ಆ ಮಹಾಶೇಷನು ಎರಡು ಸಾವಿರ ನಾಲಗೆಗಳಿಂದ ಹೊಗಳಿದರೂ, ಅದು ಕೂಡ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ಹನಿಯೆಂತಲೆ ಹೇಳಬೇಕು! ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾದರೆ, ಸದ್ಗುಣಿಯಾದ ಗೃಹಿಣಿಯೇ ಸಹಕಾರಿಣಿ. ಆ ಅಸಾರವಾದ ಜಲರಾಶಿಯೊಳಗೆ ನಾವೆಯು ಕಂಡಕಡೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸುಂಕಾಣಿಯೇ ಆ ಗೃಹಿ

ಣಿಯು. ಅಂತಹ ಸದ್ಗುಣಿಯಾದ ಪ್ರಿಯತಮೆ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಕ್ರೂರಾತ್ಮನಾದ ಕಾಲನು ಸನ್ನಿಂದ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ನೀನಲ್ಲವೆ ನನಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನಿತ್ತು, ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿದವಳು? ಎಲೆ ದೇವಿ! ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಋಣವು ಪರಿಹಾರವಾದೀತು? — ಇರಲಿ. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾದ ಯೋಗಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದೊಳಗೆ ನೆಲಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರಂತೆ! ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಕೂಡ ನಿನ್ನನ್ನು ಸದಾಕಾಲವೂ ನನ್ನ ಹೃದಯದೊಳಗಿನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ! (ಪಾಸಮಾಡುವನು.) — ಭಲೆ! ಶಹಬಾಸ್! — (ಅಮಲೇರಿ ಒರಗಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಮೋಹಿನೀದೇವಿಯ ಪ್ರೇತವು ಕಾಣಿಸುವುದು.)

ರಣ—ಮೋಹಿನೀ! ಮೋಹಿನೀ! (ಹಿಡಿಯಹೋಗುವನು. ದೂರ ಸರಿಯುವಂತೆ ಪ್ರೇತವು ಸನ್ನಿ ಮಾಡುವುದು.)

ಮುಟ್ಟಿಕೊಡದೆ? ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ಪ್ರಿಯತಮೆ! (ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಪ್ರೇತವು ಸನ್ನಿ ಮಾಡುವುದು ರಣಮಲ್ಲನು ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.)

ಈಗ ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯಲ್ಲವೆ? ಮೋಹಿನಿ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈ ರೀತಿ ಪರಿವರ್ತನವಾಗಿ ಹೋಯಿತು?

ಮನೋಹರ! ಇಷ್ಟು ದಿನ ನೀನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ? ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೀ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ? ಇನ್ನಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಡ; ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕಠೋರಳಾಗ ಬೇಡ! ಏನು? ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕನಿಕರ ಪಡುವೆಯಾ? ಮತ್ತೇತಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಕೊಡದೆನ್ನಿವೆ?

ಈಗ ನೀನು ನನ್ನವಳಲ್ಲವೆ? ನನ್ನ ಮೋಹಿನಿಯಲ್ಲವೆ? ಪ್ರಿಯತಮೆ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತಹ ಅನೃತವನ್ನಾಡಿ ನನಗೆ ಸಂಕಟವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವೆ?

ಏನು? ಈಗ ನೀನು ಮಾನವಿಯಲ್ಲವೆನ್ನುವೆಯಾ? ಮತ್ತಾರು, ದಾಸವೆಯೇನು? ಛಿ ಛಿ! ಹಾಗೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ. ನೀನು ಸಾಕ್ಷಾತ್

ನನ್ನ ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ! ನಮ್ಮ ಹಂಸಿಯನ್ನು ಹಡೆದವಳು! ನಮ್ಮ ರಾಠೋರವಂಶಕ್ಕೆ ಕುಲದೇವತೆ! ಮನೋಹರೆ! ನಿಂತಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಕಾಲೇಷ್ಟು ಬಚ್ಚಿಹೋಯಿತೋ ಏನೋ! ಬಹು ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವೆ. ಇದೋ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ನನ್ನೊಡನೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡು.

ಏನು? ಹಾಗೆ ಮಾಡಲೊಲ್ಲೆಯಾ? ಮೋಹಿನೀ! ಇಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ನನ್ನಿಂದ ದೂರವಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೆ, ನಿನ್ನ ಅನುರಾಗಕ್ಕೆ ಈ ತರದ ಪರಿವರ್ತನ ಬಂದು ಹೋಯಿತೆ! ಛಿ ಛಿ! ಹಾಗೆಂದಿಗೂ ಇರದು. ಕೇವಲ ಏನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಮೋಹಿನೀ! ನಾನೇನು ಅಂತಹ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ?

ಏನು? ಮದ್ಯಪಾನವೆ? ಅಹುದಹುದು. ನಾನು ಮದ್ಯಪಾನ. ಆದರೆ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ? ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದುಃಖವನ್ನು ಶಮನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ! ಇದೋ, ಈ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೆ ಇದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೆ! (ಬಳಿಯಿದ್ದ ಮದ್ಯಕಲಶವನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡುವನು.)—ಪ್ರಿಯೇ! ಇನ್ನಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಾರೆಯಾ? ನೀನು ಸರ್ವದಾ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರು; ಮದ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೆ ಎತ್ತುವುದಿಲ್ಲ! ಮನೋಹರೆ! ಮೋಹಿನೀ! (ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸರಿಯುವನು.)

ಹಾ! ಏನು? ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿಯಾ? ನಿಲ್ಲಲಾರೆಯಾ? ಮೋಹಿನೀ, ಮೋಹಿನೀ! ನೀನು ತುಂಬ ಸರಳಹೃದಯಳು, ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ನನ್ನಂತಹ ಪಾಪಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯಲ್ಲ; ಅದೋ, ನಮ್ಮ ಹಂಸಿಯಿರುವಷ್ಟೆ? ಅವಳಿಗೋಸ್ಕರವಾದರೂ ಹೋಗಬೇಡ. ಇಲ್ಲೆ ಇರು, ಇಲ್ಲೆ ಇರು.

ಇರಲೊಲ್ಲೆಯಾ? ಇರಲೊಲ್ಲೆಯಾ? ನಾನೀ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ, ನೋಡೋಣ! (ಮುಚ್ಚಿಹೋಗುವನು. ಪ್ರೇತವು ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವುದು.)

ಹಾ! ಹಾ! ಮೋಹಿನೀ! ಮೋಹಿನೀ! ಆಹ್ಲಾ! (ಬಿದ್ದು ಬಿಡುವನು.
ಅಲ್ಲಿ ನಿಡ್ಲೆ ಹತ್ತುವುದು. ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರಸು ಮಕ್ಕಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಬರುವರು.)

ಜೋರಿದ—ರಾಜು! ಸದ್ವು ಮಾಡಬೇಡ. ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರಿಗೆ ನಿಡ್ಲೆ
ಬಂದಿದೆ.

ರಾಜಮಾನ — ಆಗಲಿ.—ಅಣ್ಣಯ್ಯ! ಇದೊ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು.

ಜೋರಿದ—ಏನು? ಮದ್ಯವೆ? ಇದೊಂದು ಪುರಾತನ ಕರ್ಮಫಲ!
ಈಗೀಗಲಂತೂ ಮಿತಿ ಮೀರ ಹೋಗಿದೆ.

ರಾಜು—ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಪ್ಪುಸಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ!

ಜೋರಿದ—ಆ ಮಾತು ಈಗೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದು.

ರಣ— (ಕನವರಿಸುವನು.)—ಮೋಹಿನೀ! ಮೋಹಿನೀ!

ರಾಜು—ಅಪ್ಪಾಜಿ!

ರಣ—(ಕನವರಿಕೆ)—ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲ; ಇನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ!

ಜೋರಿದ — ಅಪ್ಪಾಜಿ! ಏನಿದು ಕನವರಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ರಣ—(ಎಚ್ಚತ್ತು.)—ಮೋಹಿನೀ!—ಮೋಹಿನೀ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲವೆ?

ರಾಜು— ಯಾವ ಮೋಹಿನಿಯನ್ನು ಕೂಗುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ರಣ—ಯಾಕೆ? ಸಿಮ್ಮಮ್ಮ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಳು? ಈಗ ತಾನೆ ಇಲ್ಲಿದ್ದಳಷ್ಟೆ?

ಜೋರಿದ—ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ? ಅವಳಂದೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿಲ್ಲವೆ?

ರಣ—ಸುಳ್ಳು ಮಾತು! ಈಗ ತಾನೆ ಇದೇ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾಕೆ
ಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದೆ!

ರಾಜು—ಕನಸಾಗಿರಬೇಕು.

ರಣ—ಅರಸುನೆಯೊಳಗೆ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಇದ್ದಾಳೆಯೊ ಏನೊ!

ಜೋರಿದ—ಹೇಗಿರುವುದು? ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರಾಗಿರ
ಬೇಕು.

ರಣ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕನಸೆನ್ನುವೆಯಾ?

ಜೋರಿದ—ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು?

ರಣ—ಸಂದೇಹ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಾಜು, ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ!
(ರಾಜು ಹೋಗುವನು.) ಜೋರಿದಾ! ನೀನು ಹೋದ ಕೆಲಸ
ಪೇನಾಯಿತು?

ಜೋರಿದ—ಲೋಡಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಖಾನನು ಬಂದಿದ್ದನು.
ಸೈನ್ಯವೇನೂ ದೊಡ್ಡದಿರಲಿಲ್ಲ; ಎರಡು ನಾವಿರ.

ರಣ—ಸಿನ್ನದು?

ಜೋರಿದ—ಮುನ್ನೂರು! ಆದರೆ ನಮಗೆ ಸಮರಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿರಲಿಲ್ಲ.
ನಾನು ಹೊರಟ ವರ್ತಮಾನ ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಅಜ
ಮೀರಿನ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟನು.

ರಣ—ಏನಾದರೂ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ವಾಡಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಜೋರಿದ—ಏನೂ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ ರೈಕರನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿದರಂತೆ.
ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ರಣ—ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಈ ಯವನರು ರಣಹೇಡಿಗಳಂತೆ ಮಾಡು
ತ್ತಿರುವರು. ರಾಜು! ನೋಡಿದೆಯಾ? (ರಾಜು ಮತ್ತು ತಾರೆ
ಬರುವರು.)

ರಾಜು—ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಬರಿಯ ಕನಸು!

ರಣ—ಆಗಲಿ. ತಾರೆ! ಏನದು?

ತಾರಾ—ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಣರ ಚಿತ್ತಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು
ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಬಂದೆನು!

ರಣ—ಹಂಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವಳಲ್ಲವೆ?

ಜೋರಿದ—ತಾರೆ! ಹಂಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೆ?

ತಾರಾ—ಅವಳಿಗೇನಾಗಿದೆ? ಚೆನ್ನಾಗಿರುವಳು.

ಜೋದ—ಎನೋ ಮುಖ ಬಾಡಿದಂತಿತ್ತು?

ತಾರಾ—ಜಿಸಿಲಿಂದಿರಬಹುದು.

ರಣ—ಇರಬಹುದು. ಈಗ ನೀನೇನು ಬಂದೆ? ಎನೋ ವಿಶೇಷ
ವಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ!

ತಾರಾ—ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ!

ರಣ—ಸಂಕೋಚವೇಕೆ? ಹೇಳಿಬಿಡಬಾರದೇ?

ತಾರಾ—ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ, ಹಂಸಿಗೆ ವಿವಾಹವಾಗಬೇಡನೆ?

ರಾಜು—ಇಷ್ಟು ಅವಸರವೇಕೆ? ಆಕೆ ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿ ತಾನೆ!

ತಾರಾ—ಹುಡುಗಿಯೆಂದರೇನು? ಹದಿನಾರು ವರುಷ ತುಂಬಿತು.
ಮೋಹಿಸಿದೇವಿಯು ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹಂಸಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ
ಮಕ್ಕಳಾಗುತ್ತಿದ್ದುವೋ ಎನೋ”

ರಣ—ಆದರೆ, ಆಕೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?

ತಾರಾ—ಆಕೆಯು ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೇನು?

ರಣ—ನೀನೇನು ಹೇಳುವೆ?

ತಾರಾ—ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತ.

ರಣ—ತಾರೆ! ಅದೆಲ್ಲ ಹಾಗಿರಲಿ! ಆಕೆಯ ಹೃದಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ನನಗೆ
ಹೇಳು.

ತಾರಾ—ಅದಕ್ಕೇಕೆ ಸಾವಕಾಶ? ಬೇಗನೆ ತಕ್ಕ ವರನನ್ನು ಗೊತ್ತು
ಹಚ್ಚಿರಿ!

ರಣ—ಜೋದಾ! ಏನು ಹೇಳುವೆ?

ರಾಜು—ವರನಾರು?

ಜೋದ—ಅದೇ ಯೋಚನೆ.

ರಣ—ಸಂಗ್ರಾಮನಾಗದೆ?

ರಾಜು—ಅಂಬರಕ್ಕಾಗದೆ?

ತಾರಾ—ಅದಕ್ಕಿಷ್ಟು ಯೋಚನೆಯೇಕೆ? ಅನಾದಿಯಿಂದಲೂ ರಾಶೋರ
ವಂಶಕ್ಕೂ ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶಕ್ಕೂ ನಂಟು ನಡೆದು ಒಂದಿದೆ.

ರಣ—ಅದೀಗ ಸರಿ.

ಜೋದ—ಅದರೆ, ಅವರಾಗಿ— — —

ತಾರಾ—ಅವರಾಗಿಯೆಂದರೇನು? ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಧತಿ?

ಜೋದ—ಮತ್ತೆ ಹೇಗೆ?

ತಾರಾ—ಶ್ರೀಫಲ ಕಳುಹಿಸಿದರಾಯಿತು!

ರಣ—ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆಂದರೆ?

ತಾರಾ—ಇದೆಂತಹ ಮಾತು ರಾಣಾಜಿ! ತಾನಾಗಿ ಬಲಿದು ಬಂದ
ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇದ್ದಾರೇನು?

ರಣ—ಆಗಲಿ. ಜೋದಾ! ನಾಳಿನ ದಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬರು
ವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡು. ಶ್ರೀಫಲ ಕಳುಹೋಣ.

ಜೋದ—ಆಗಲಿ. (ರಾಜಮಾನನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ತಾನು ಹೋಗುವನು.)

ರಣ—ತಾರೆ! ಹಂಸಿ ಎಲ್ಲಿರುವಳು?

ತಾರಾ—ಜಂಕಿಯೊಡನೆ ದುರ್ಗಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ.

ರಣ—ಬಂದೊಡನೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು.

ತಾರಾ—ಆಜ್ಞೆ. (ಹೋಗುವಳು.)

ರಣ—(ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ)—ಗಂಗೂ! ಎಲ್ಲಿ? ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ?—

(ಗಂಗೆಯು ಮಧ್ಯಚಪ್ಪಕವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವಳು.)— ಶಹಬಾಸ್!

ಮೋಹಿನಿಯು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲೆಯೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ? (ಕೊಂಚ ಕುಡಿದು.)—ಈಗ—

ವೈದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ, ವೈದ್ಯಶಿಖಾಮಣಿ ಲೋಲಂಬ

ರಾಜನೇನು ಸಾಮಾನ್ಯನೆ? ಆತನ ಮತವೇನು? ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ

ಗೇನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ?

ಅಯಿ ರತ್ನಕಳೇ ಕುರುಮಾ ಕಲಹಂ |

ಕಲಹಂಸ ಸಮಾನಗತೆ ||

ಶುಣ ಮದ್ವಚನಂ ಮದಿರಾ |

ಮದಿರಾಕ್ಷಿ ಶುಚಂ ಶನುಯೇತ್ ||

ಕಲಹಂಸಗಮನೆ! ರತ್ನ ಕಳೆ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ವೃಥಾ ಕಲಹವಾಡುತ್ತಿರುವೆ? ಶೋಕವನ್ನು ಸಿನಾರಣವಾಡಲು ಮದ್ಯವಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಂದಿರದು! ಶಹಜಾಸ್! ಲೋಲಂಬ ರಾಜ! ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಪಾತಿಯೆಂದರೆ ನೀನೇ ಸರಿ! ಸರ್ವರೂ ನನ್ನನ್ನು, ಇದಿರನಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಹಿಂದಿನಿಂದಲಾದರೂ, ಮದ್ಯಪಾಯಿಯೆಂದು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರುವರು! ನೀನಾದರೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವೆ! ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ನನ್ನ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನಂತಹ ಆಪ್ತರೆ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಮೋಹಿನಿಯಂತಹ ರತ್ನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ವಿಧುರನ ಶೋಕವು ಶಮನವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಈ ಮದ್ಯಸೇವನೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಂದಿರಲಾರದು! ಭಲೆ! ವೈದ್ಯ ರಾಜಾ! ನಿನನ್ನಾ ಸೂಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತೀನೆ!- (ಪಾನಮಾಸುತ್ತ)-ಶಹಜಾಸ್! ಆನಂದ! ಆನಂದ!

... ..

೩. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ.

[ಮೇವಾರದ ರಾಜಗೃಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಜಯಮಲ್ಲ, ಚೇಲಾರಾಮ, ರೂಪಸಿಂಗ ಮೊದಲಾದವರು ಕುಳಿತಿರುವರು.]

ಜಯ—ಏನು ಯಾದವಜೇ! ನಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲ?

ಚೇಲಾ—ಸುಮ್ಮನೆ ನಗುತ್ತಾರೆಯೇ? ಏನೂ ಏಶೇಷವಿರಬೇಕು.

ರೂಪ—ಹಾರಾವತಿಯಿಂದೇನಾದರೂ ಶುಭವರ್ತಮಾನ ಬಂದಿದೆಯೇನೋ?

ಯಾದವ—ನೋಡೋಣ, ನೀವೆ 'ಊಹಿಸಿರಿ.

ಜಯ—ರಹಿಮತ್ ಖಾನನು ದೆಹಲಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟನೇನೋ!

ರೂಪ—ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಗಯೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮಹಮ್ಮದ ಮಾರನು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿರಬೇಕು.

ಚೇಲಾ—ಇಲ್ಲ. ನಮಗೊಂದು ಸೂತನ ಸಮರವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು.

ಯಾದವ—ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ರಾಣರು ಬರಲಿ; ಈಗಲೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಚೇಲಾ—ಈಗಲೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡಬಾರದೆ?

ಯಾದವ—ಶ್ರೀಫಲ ಬಂದಿರುವುದು.

ರೂಪ—ಏನು ಶ್ರೀಫಲ? ಎಲ್ಲಿಂದ?

ಯಾದವ—ಮಾರ್ವಾಡದ ರಾಣೀರರಿಂದ—ವಿವಾಹಕ್ಕೆ.

[ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಾಖಾರಾಣನೂ ಯುವರಾಜ ಚಂಡಸಿಂಗನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.
ಪ್ರಧಾನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗಿನೇ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು.]

ಲಾಖಾ—ಚೇಲಾರಾಮ! ಏನದು ಅಂತರಂಗ?

ಚೇಲಾ—ಅಂತಹುದೇನೂ ಇಲ್ಲ.

ಚಂಡ—ಸಂಕೋಚವೇಕೆ? ಬರಲಿ!

ಚೇಲಾ—ಆದರೆ ಆ ಅಂತರಂಗವು ಬಹಿರಂಗಕ್ಕೆ ಒಂದರೆ ಯುವರಾಜ ಚಂಡಸಿಂಗರಿಗೆ ಕೊಂಚ ಮನೋಭಂಗವಾದೀತೆಂಬ ಅಂಚೆಕೆಯಿದೆ.

ಚಂಡ—ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸಂದೇಹ ಬೇಡ. ಆಡಿಬಿಡಿ.

ಚೇಲಾ—ಆದರೆ 'ಕಂಡುದಾಡಿದರೆ ಕೆಂಡದಂತಹ ಕೋಪ' ಎನ್ನುವರಲ್ಲವೇ?

ಲಾಖಾ—ಅಂತಹ ಸಮಾಚಾರವೇನಿರ ಬಹುದು? ಚಂಡ! ಏನಾದರೂ
ಅಕೃತ್ಯ ಮಾಡಿರುವೆಯೇನು?

ಚಂಡ—ಅಪ್ಪಾಜಿ! ಹೇಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ
ಬಿಡಲಿ? ಎಲ್ಲಾದರೂ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಅಕೃತ್ಯ ನಡೆದಿರಬಹುದು.

ಚೇಲಾ—ಚಂಡಾಜಿ! ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಎನ್ನುವಿರಷ್ಟೆ! ಇಷ್ಟು ಮೊತ್ತಿಗೆ
ರಾಜಸ್ಥಾನವೆ ಅರಿತಿರಬಹುದು!

ಚಂಡ—ಹಾಗಾದರೆ ಇನ್ನು ಏಕೆಂಬವೇಕೆ? ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಶಾಸನ ಕರ್ತೃ
ಗಳಷ್ಟೆ? ಈ ಕ್ಷಣವೆ ನನ್ನ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು
ವಿಧಿಸೋಣಾಗಲಿ!

ಯಾದವ—ಆದರೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಬಹು ಕಠಿಣತರವಿರ ಬಹುದೇನೋ?

ಚಂಡ—ರಜಪೂತನು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಳುಕುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ರೂಪ—ರಜಪೂತನಿಗೆ ಕೂಡ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದರೆ?

ಲಾಖಾ—ಅಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೂಡ ಒಂದಿರುವುದೇ?

ಯಾದವ—ಇರಬಹುದು! ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ವಸ್ತುವು ಪ್ರಾಪ್ತ
ವಾಗದೆ ಹೋದರೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಠಿಣತರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯು
ಬೇಕೆಂದಿರದು.

ಜಯ—ಪ್ರಾಣವೇನೋ?

ಯಾದವ—ರಜಪೂತನಿಗೆ ಪ್ರಾಣವೆಂಬುದು ತೃಣ ಸಮಾನವಲ್ಲವೇ?

ರೂಪ—ಇನ್ನಾವುದು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯವಾದುದು? ಮಾನವಾಗಿರ
ಬಹುದು.

ಚಂಡ—ಮಾನವೋ ಅಭಿಮಾನವೋ, ಯಾವದೂ ಇರಲಿ! ನಾನಾವು
ದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಕ್ಷಣವೆ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಲಿ.

ಚೇಲಾ—ಚಂಡಾಜಿ! ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಿಮ್ಮ
ಈ ವೇಷಕ್ಕೆ ಆವೇಶ ಸಲ್ಲುವುದೇನು?

ಲಾಖಾ—ಚೇಲಾರಾಮ! ಇದೇನೊ ಏನೋದದಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದಷ್ಟೆ?

ಚೇಲಾ—ಅಹುದಹುದು. ರಾಣಾಜಿ! ನಮ್ಮ ರಜಪೂತರಿಗೆ ಅದು ಏನೋದವೆ!

ಲಾಖಾ—ಹಾಗಾದರೆ ಚಂಡ ಮಾಡಿದ ಅಸರಾಧವೇನು?

ಚೇಲಾ—ರಾಣಾಜಿ! ನಮ್ಮ ವಿಜಯಸೇನ, ಕುಮಾರಸಿಂಹ, ಹರಪಾಲ, ನೊದಲಾದವರು ಚಂಡಾಚೆಯನ್ನು ದೂರುತ್ತಿರುವರು.

ಲಾಖಾ—ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ?

ಚೇಲಾ—ಮೊನ್ನೆ 'ಚಂಡಸಿಂಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಮಹಮ್ಮದ್ ಖಾರಸು ಗಯಾಕ್ಸೇತ್ರದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟನಂತೆ!

ಯಾದವ—ಆದರಿದೇನು?

ಚೇಲಾ—ಆಗುವುದೇನು? ತಮಗೆ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸಂಶೋಷವು ತಪ್ಪಿ ಹೋಯಿತಂತೆ!

ಚಂಡ—ಅಷ್ಟೆ ತಾನೆ?

ಚೇಲಾ—ಆದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಸರಾಧವಲ್ಲವೇನು?

ಲಾಖಾ—ಅದಕ್ಕೀಗಲೇನು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವೆ?

ಚೇಲಾ—ಮಾಡುವುದೇನು? ನಮ್ಮ ರಜಪೂತರಿಗೆ ಆಗಾಗ ಉತ್ಸಾಹವು ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಲಾಖಾ—ನೀನೇ ಒಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡು.

ಚೇಲಾ—ಯಾದವ ಸೇನರು, ರೂಪ ಸಿಂಗರು, ಜಯಮಲ್ಲರು—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳು. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಯಾದವ—ರಾಣಾಜಿ! ನಮ್ಮ ಚೇಲಾರಾಮನು ಅಡಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿಯೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ಅಲ್ಪರು ರಣಹೇಡಿಗಳು ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದರೆ, ಸ್ವಂತವಾಗಿ ರಾಣಾಜಿಯವರಾಗಲಿ ಯುವ

ರಾಜರಾಗಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗುವುದು ಅನಾ
ವಶ್ಯಕವಲ್ಲವೇ?

ಜಯ—ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ದಳವಾಯಿ ಹೋದರೆ ತೀರಿತು.

ರೂಪ—ರಾಣಾಜಿಯವರು ಆ ಕಾಲವನ್ನು ಇತರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನಿ
ಯೋಗಿಸ ಬಹುದು.

ಚಂಡ—ಅಪ್ಪಾಜಿ! ಯಾದವಸೇನರ ಮತವು ಬಹು ಸಕ್ಷ ಅನುಸರಣೀ
ಯವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ದಳವಾಯಿ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ಯೋಧ
ರಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಉತ್ಸಾಹವು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ರಾಣಾ
ಜಿಯವರೇ ಹೊರಟರೆಂದರೆ ಯೋಧರ ವೀರಶ್ರೀಯು ಹೆಚ್ಚುವುದು.

ಯಾದವ—ಅದು ಸಿಜ. ಆದರೆ ಶತ್ರುಗಳ ಬಲಾಬಲ ವಿಚಾರ ನೋಡಿ
ಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹ ಮಾಡುವುದು ಏಕಿತ.

ಲಾಠಾ ಅದು ಸರಿ.

ಚಂಡ—ಅದಾಗ ಬಹುದು.

ಯಾದವ—ರಾಣಾಜಿ! ಮಾವಾಡದಿಂದ ಸಚಿವಶಿರೋಮಣಿ ರಾಮ
ಸಿಂಗಜಿಯರು ಬಂದು ಕಾದಿರುವರು.

ಲಾಠಾ—ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೋ? ಆಗಲಿ, ಬರಲಿ.

(ಚಂಡನೂ ಯಾದವನೂ ರಾಮಸಿಂಗರನ್ನೂ ಪುರೋಹಿತರನ್ನೂ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಬರುವರು. ಎಲ್ಲರೂ 'ರಾಮರಾಮ' ಹೇಳುವರು.)

ಪುರೋಹಿತ—ಸಿಸೋದಿಯನು ವಿಜಯಿಯಾಗಲಿ!

ರಾಮ—ರಾಣಾಜಿ! ಈ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ನನಗೇಕೂ ಬಂದು
ವಿಧವಾದ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಿದೆ; ರೋಮಾಂಚನ
ವುಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಲಾಠಾ—ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗಾಗಬೇಕು?

ರಾಮ—ಏತಕ್ಕೆನ್ನಲಿ! ರಾಣಾಜಿ! ತಾವು ಧನ್ಯರು. ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ
ಗಳೂ, ಆದರ ಉಪಚಾರಗಳೂ—ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಸರ
ಮಾನಂದವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಯಾದವ - ಹಾಗೇಕೆನ್ನು ವಿರ? ಲೋಕರೂಢಿಯೊಳಗೊಂದು ವಿಶೇಷ ವೇಸಿದೆ?

ರಾಮ - ಬರೆಯ ಲೋಕರೂಢಿಯಲ್ಲ. ಸೀವೆಲ್ಲರೂ ಮೇವಾರವನ್ನಾಳು ವಂತಹರು; ಎಲ್ಲರೂ ತುಂಬ ವಿಚಕ್ಷಣರು. ಒಬ್ಬರ ಮನ ಸ್ಸನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಲು ಬೇಗನೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಜಿಡುವಿರಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಐಕಮತ್ಕದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಲಿರುವಿರಿ. ರಾಣಾಜಿ! ಇಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಸಿಷ್ಠ ಸೇವಕರಿರುವ ತಾವು ಧನ್ಯರೆಂದರೆ ಅದೇನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತೆ?

ಚೇಲಾ - ಅಯ್ಯಾ, ಸಚಿವಶಿರೋಮಣಿ! 'ಜೈಸಾಭಾವಾ ನಯಿಸಾ ಪಾವಾ'—ಎಂದಿರುವದು. ತಮಗೆ ಹಾಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸೆ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲ. ತಾವು ಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ ತಮಗೀರೀತಿ ಕಾಣಿಸುವುದು ಸಹಜ.

ರಾಮ - ಚೇಲಾಜಿ! ನಾನು ಕೂಡ ಹಲವು ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡಿ ದ್ದೇನೆ. ಈ ತೆರನಾದ ಉತ್ಸಾಹವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಮುಖಜೋಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕಪಟ ಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾದವರೂ ರಾಣಾಜಿ ಯವರಿಗೂ ಅವರ ಕಿಂಕರರಿಗೂ ಇರುವ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರೂಪ - ಮಹಾರಾಣರು ಕೊಂಚ ಮೃದುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗಾಗಿರ ಬಹುದು.

ರಾಮ - ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದಿನಮಣಿ—ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಯತೀತಕ — ಸಿಸೋ ದಿಯಾ ರಾಣನಲ್ಲಿ ಮಾದವವು ಸಹಜವಾಗಿರದೆ ಹೋದರೆ 'ಸಿಸೋದಿಯಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನ ಪೂಜ್ಯತ್ವವು ಬರುತ್ತಿತ್ತೆ?

ಯಾದವ - ರಾಮಸಿಂಗಜಿ! ತಮ್ಮಂತಹ ರಾಜಕಾರ್ಯಧುರಂಧರ ರಿಂದಲ್ಲವೆ ಸಿಸೋದಿಯಾ ರಾಣರು ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗುವರು?

ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಣರು ಇಂತಹ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬರೆದೆ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನ್ಮುತ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ರಾಮ - ಹಾಗಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮನವುಕ್ತಿಬಂದು ಹಾಗಾಡಿದೆಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಣರು ನೊಂದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಕ್ಷಮಿಸೋಣಾಗಲಿ.

ಲಾಖಾ - ರಾಮಜಿ! ತಮ್ಮಂತಹರು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು ನಮಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅಶೀರ್ವಾದ ರೂಪಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಂದಿರದು. ತಮ್ಮ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಯಾದವ ಈಗ - ಸಚಿವ ಶಿರೋಮಣಿ! ತಮ್ಮ ಆಗಮನದಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಣರ ಆಸ್ಥಾನವು ಪವಿತ್ರವಾದಂತಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಾಡದ ಬಂಧುಗಳ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಣಾಜಿಯವರು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಮ - ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಲಾಖಾ - ರಾಠೋರ ರಾಣರು ರಾಣೀ ಮೋಹಿನೀದೇವಿಯ ವಿಯೋಗದಿಂದ ತುಂಬ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೆವು.

ರಾಮ - ಅಹುದು. ಆದರೆ ಈಗೀಗ ಕೊಂಚಕೊಂಚ ಮರೆವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ.

ಜಯ - ಯುವರಾಜ ಜೋಧಾ, ರಾಜಮಾನ - ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹೇಗಿರುವರು?

ರಾಮ - ಎಲ್ಲರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವರು.

ರೂಪ - ನಮ್ಮ ಮೋಹಿನೀದೇವಿಯ ಮಗಳು ಹೇಗಿರುವಳು? ಆಕೆಯ ಹೆಸರೇನೋ ಇತ್ತು; ಈಗ ನನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾಮ - ಹಂಸಾಬಾಯಿ. ಆಕೆ ಕೂಡ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಯಾದವ - ರಾಠೋರಿಗೆ ಯವನರ ಹಾವಳಿಯೇನಾದರೂ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ರಾಮ — ಮೊನ್ನೆ ಎನೊ ಒಂದು ಸಲ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ನಮ್ಮವರು ಹೋಗುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಅಜ್ಜ ಮಾರಿನ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದುಬಿಟ್ಟಿರಂತೆ.

ಯಾದವ—ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೆ. ಕಾಳೆಗೆವೆಂದರಾಗದು ಅವರಿಗೆ!

ಲಾಠಾ—ಈಗ - ಯಾದವನೇನ!

ಯಾದವ—ರಾಮಸಿಂಗಜಿ! ತಾವು ಈ ಕಡೆ ದಯಮಾಡಿಸುವುದೆ ಅವೂರ್ವ. ಈಗೇನಾದರೂ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಣಾಜಿಯವರು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ರಾಮ — ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬರುತ್ತೇನೆಯೆ?

ಲಾಠಾ — ಸಿಬ ಸಿಬ! ಆಜ್ಞಾಪಿಸೋಣಾಗಲಿ - ಸಮ್ಮಂದೇನಾಗಬೇಕೊ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿರಿ.

ರಾಮ—ರಾಣಾಜಿ! ನಾವು ಬಂದಿರುವುದು ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಅಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕ. ಇದೊ ನೋಡಿರಿ! - ಗುರುಜಿ! (ಪುರೋಹಿತನು ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಬಳಿಗೊಯ್ಯುವನು.)
—ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದೆ ರಾಣೋರರ ವಿನಂತಿ.

ಚೇಲಾ—ಏನದು?

ಯಾದವ—ಶ್ರೀಫಲ.

ಲಾಠಾ—ಏನು? ಶ್ರೀಫಲವೆ? ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ರಾಣೋರರಿಗೇನು ಅವ ಗಡಣೆ ಬಂದೊದಗಿದೆ?

ಚೇಲಾ—ಅವಗಡಣೆಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಹಂಸಾಜಾಯಿಯು ವಿವಾಹ ವಯಸ್ಕಳಾಗಿರುವಳಷ್ಟೆ?

ಲಾಠಾ—ಇದು ವಿವಾಹ ಸಮಾಚಾರವೇನು? ಸರಿ! ರಾಮಜಿ! ತಾವು ತುಂಬ ವಿಚಕ್ಷಣರು! ಸರಿಯಾದ ವರನನ್ನೆ ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಿರಿ!

ಚೇಲಾ — ಸರಿಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಕ್ಷಮಿಸೋಣಾಗಲಿ—ತಾವೇನೊ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ವೃದ್ಧರಾದರೂ ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯಾದಿ ಗಳಲ್ಲಿ ತರುಣರೆ ಆಗಿರುವಿರಿ.

ಲಾಠಿ—ಎನು ಚೇಲಾರಾವು! ನನ್ನನ್ನು ಪುನಃ ಮದುವೆಗನಾಗಿ
ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿನಗೆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇನೋ?

ಚೇಲಾ—ನನಗೆಂದರೇನು? ನಿಸ್ಸೋದಯರಲ್ಲರಿಗೂ ಇದ್ದೀತು.

ರೂಪ—ಗೃಹಿಣಿಯಿಲ್ಲದ ಮನೆಗೆ ಗೃಹಿಣಿ ಬರುವುದೆಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ
ಆನಂದವಲ್ಲವೇ?

ಲಾಠಿ—ಒಂದು ವೇಳೆ ನನ್ನಂತಹ ವೃದ್ಧನನ್ನು ಆಕೆಯು ಬಲ್ಲೆನೆಂದು
ಬಿಟ್ಟರೆ ಏನು ಮಾಡಲಿ?

ಚೇಲಾ—ತಾವು ಅಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ವೃದ್ಧರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರೇನೋ? ವಯಸ್ಸು
ಇನ್ನೂ ಏನಿತ್ತು ದಾಖಲಿ!

ಲಾಠಿ—ನನ್ನಂತಹವನಿಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಏತಕ್ಕೆ ಬೇಕು?

ಯಾದವ—ಹಾಗೆಂದರೇನು? ಅಷ್ಟೊಂದು ಉದಾಸೀನರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರಲ್ಲ?

ಲಾಠಿ—ಉದಾಸೀನವಲ್ಲ. ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದರೆ ಸರಿಬಿದ್ದೀತು; ಈಗ
ರುಚಿಸದು. ರಾಮಸಿಂಗಜಿ! ಇದನ್ನು ನನಗೇತಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಿ
ಸುಖಿರಿ? ಹಂಸಿಯು ಹಂಸವನ್ನೆ ಬಯಸುವುದಲ್ಲದೆ ನನ್ನಂತಹ
ಒಕವನ್ನು ಬಯಸೀತೆ? ಇದೋ! ನಮ್ಮ ಚಂಡನಿದ್ದಾನೆ; ಆತನಿಗೆ
ಕೊಡಿಸಿರಿ.

ಚಂಡ—ಅಸ್ಪಾಜಿ? ಇದೆಂತಹ ಮಾತು?

ಲಾಠಿ—ಎನು?

ಚಂಡ—ನಾಸೀಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ವರಿಸಲಾರೆ!

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಜಿ! ಎನಿದು ಇಷ್ಟು ಆಗ್ರಹ?

ಚೇಲಾ—ಅದು ಸರಿ! ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಹಾಗೆಯೇ!

ರಾಮ—ಯುವರಾಜ! ಅದು ನಮ್ಮ ರಾಶೋರರ ಹೆಣ್ಣೆಂದು ಹಾಗೆನ್ನು
ವಿರೇನೋ?

ಚಂಡ—ಛಿ ಛಿ! ಹಾಗೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ. ರಾಶೋರರು ನಮಗೆ ತುಂಬ
ಪೂಜ್ಯರು.

ಜಯ—ಮತ್ತೇತಕ್ಕೆ ಬಲ್ಲೆನೆನ್ನುವೆ?

ಚೇಲಾ—ಹಂಸಾಬಾಯಿಯು ರೂಪವತಿಯಲ್ಲವೆಂದೇನೊ?

ರೂಪ—ರೂಪದ ವಿಚಾರ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಮೋಹಿನೀರಾಣಿಯನ್ನು ಕಂಡಿರುವಿರಲ್ಲವೆ? ಹಂಸಾಬಾಯಿಯು ಆಕೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೆನ್ನ ಬಹುದು.

ಚಂಡ—ನಾನು ಸೌಂದರ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನೆತ್ತಿಲ್ಲ.

ಲಾಖಾ—ಮತ್ತೇನು? ಗುಣಗಳೇನೊ?

ಚಂಡ—ಆಕೆಯು ತುಂಬ ಗುಣವತಿಯೆಂದು ಕೂಡ ಕೇಳಿ ಬಲ್ಲೆ!

ಲಾಖಾ—ಮತ್ತೇತಕ್ಕೆ ವರಿಸಲೊಲ್ಲ?

ಚಂಡ--ರಾಣಾಜಿ? ಹೇಗೆ ವರಿಸಲಿ?

ಲಾಖಾ—ಎನದು?

ಚಂಡ—ರಾಣೀರಣಿಯು ನನಗೆ ಮಾತೃವಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?

ಲಾಖಾ—ಹೇಗದು?

ರೂಪ—ಇಂತಹ ಮಾತು?

ಚೇಲಾ—ಎನು ಅಸಂಬದ್ಧ?

ಜಯ—ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಎನಾದರೂ ಹೇಳಿಬಿಡಬಾರದು.

ಚಂಡ—ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಆಡಿದ ಮಾತಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರ ಬಾಯಿಂದಲೇ ತಾವು ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವರಿಸುವ ವಿಚಾರ ಕೇಳಿದಿರಲ್ಲವೆ?

ಲಾಖಾ—ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲವೇನು?

ಚಂಡ—ಸರಿ ಸರಿ! ರಾಣಾಜಿ! ತಾವು ಸಕಲ ಒನರ ಮಾನವನ್ನು ಕಾಪಾಡತಕ್ಕವರು. ತಾವೇ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೆ?

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಜಿ! ಬಿಡಬಾರದೆ ಇಂತಹ ಛಲ? ರಾಣಾಜಿಯವರು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಆಡಿದ ನುಡಿಯನ್ನು ತಡ್ಡುವೆಂದು ಸಾಧಿಸ ಬಹುದೆ?

ಚಂಡ—(ಆಮೇಶಗೊಂಡು)—ಯಾದವಸೇನ! ಧಿಕ್ಕಾರ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ ನಿಮಗೆಲ್ಲ! ಇಂತಹ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಅಬಲೆಯಾದ

ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು, ಆಕೆಯು ಇಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ
ಅಪಮಾನ ಮಾಡಬಹುದೇ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಕೆಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ
ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನವೆಂದರೆ ಎನೆಂಬುದು ಸಿಮಗೆ
ವಿದಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಛಿ! ಸಿಮ್ಮ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಭಿಕ್ಷಾರಿನಿರಲಿ!

ಯಾದವ — ಚಂಡಾ! ಶಾಂತನಾಗು. ನೀನಾಡಿದುದು ಯಥಾರ್ಥವೆ
ಸರಿ. ರಾಣಾಜಿ! ನಾವು ಮಾಡಿದುದು ಕೇವಲ ಅಚಾರಾರ್ಥದ
ಕೆಲಸ. ಆದರೆ ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನ
ವಿಲ್ಲ. ಚಂಡಸಿಂಗ! ಆಡಿದ ಮಾತು ಹಿಂದೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೆ
ಬಾರದು. ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ.

ಲಾಖಾ — ಚಂಡಾ! ಇಂತಹ ಅಲ್ಪವಾದುದಕ್ಕೆ ನೀನೀರೀತಿ ಆಗ್ರಹ
ಗೊಂಡೀಯೆಂದು ನಾನೆಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಚಂಡ — ರಾಣಾಜಿ! ತಾವು ನನಗೆ ರಾಣರು; ಅಲ್ಲದೆ ಗುರುಗಳು.
ನಾನೇನಾದರೂ ಆಡಬಾರದುದನ್ನು ಆಡಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸೋಣಾ
ಗಳು. ಅಬಲೆಯ ಮಾನಕ್ಕೆ ಹಾಸಿತರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು
ನನ್ನಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಲಾಖಾ — ಇರಲಿ, ಚಿಂತಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತುಬಿಡು. ಆ
ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು.

ಚಂಡ — ಅಪ್ಪಾಜಿ! ಕ್ಷಮಿಸೋಣಾಗಲಿ. ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಆಜ್ಞೆಗಳೂ
ನನಗೆ ಮಾನ್ಯವು. ಆದರೆ ಇದು ಕೇವಲ ಅಧರ್ಮ ಈಡೊಂದು
ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆಯ
ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಯಾದವ — ಚಂಡಾಜಿ! ಅಧರ್ಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇದಕ್ಕೆ
ಅನುಮತಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದು ವೇನು?

ಚಂಡ — ಹೇಗೂ ಇರಲಿ. ನನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಆ ಕನ್ನಿಕೆಯ
ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಅಧರ್ಮವಾಗುವುದು.

ಯಾದವ — ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಸಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?

ಚಂಡ—ನಾನೀ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ವರಿಸಲಾರೆ!

ಯಾದವ—ಹಾಗಾದರೆ ಶ್ರೀಫಲ ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಬೇಕಾಗುವುದು.

ಚೇಲಾ—ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿದರೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ
ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು. ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಬಿಟ್ಟರೆ ರಾಶೋರರಿಗೆ
ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಇದು ತನಕವಿದ್ದ ಮೈತ್ರಿಯು
ಶತ್ರುತ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸೀತು!

ಚಂಡ—ಹಿಂದೆ ಕಳುಹುವ ಅವಶ್ಯಕವೇನಿದೆ?

ಯಾದವ—ಮತ್ತೇನು ಮಾಡುವುದು?

ಚಂಡ—ರಾಣಾಜಿಯವರು ಸ್ವತಃ ವರಿಸಬೇಕು.

ಲಾಖಾ—ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮಾತು?

ಚಂಡ—ಅಪ್ಪಾಜಿ! ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ 'ಹಂಸಿಯು ಹಂಸವನ್ನೆ
ಒಯಸೀತಲ್ಲದೆ ನನ್ನಂತಹ ಬಕವನ್ನು ಬಯಸೀತೆ' ಎಂಬ
ಶಬ್ದಗಳಷ್ಟು ಹೊರಟವು. ಅದರಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನಾಗು
ವುದು? ಆ ಕನ್ನಿಕೆಯು ತಮ್ಮನ್ನು ವರಿಸಿದರಾಗ ಬಹುದಿತ್ತೆಂದು
ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ರಾಣಾಜಿ! ತಾವು ಮನಸಾಪಾಚಾ
ಆಕೆಯನ್ನು ವರಿಸಿರುತ್ತ, ಇನ್ನು ಇತರರು ವರಿಸುವುದೆಂದರೆ
ತಾನೆ ಹೇಗಾದೀತು?

ಲಾಖಾ—ನನಗಾಗುವ ಸಕಲ ವೈಭವಗಳೂ ಆಗಿ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು
ಈ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವೆ?

ಯಾದವ—ರಾಣಾಜಿ! ಶ್ರೀಫಲ ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಾರದು!
ಚಂಡಾಜಿಯು ಒಪ್ಪನು! ಆದುದರಿಂದ ತಾವು ಈ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು
ವರಿಸುವ ವಿನಾ ಉಪಾಯಾಂತರವಿಲ್ಲವವೈ?

ಲಾಖಾ—ಹೇಗಾದೀತು? ಅನೇಕ ವಿಘ್ನಗಳು ಬರಬಹುದು.

ರಾಮ—ರಾಣಾಜಿ! ನಾವು ಈ ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ತಂದು ತಮ್ಮಿಲ್ಲರೊಳಗೆ
ಮನಸ್ತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಯಿತು.

ಚಂಡ—ಸಚಿವ ಶಿರೋಮಣಿ! ಮನಸ್ತಾಪವೇನು? ನಮಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವಾಗಿರುವುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮನೆಗೆ ಬರುವಂತಾಗುವುದು!

ರಾಮ—ಆದರೆ ರಾಶೋರ ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ಸಿಸೋದಿಯಾ ರಾಣಿ ನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದಾಸಿಯಂತಿರಲು ಹೇಗಾದೀತು?

ಚೇಲಾ—ಚಂಡಾಜಿ! ಇದು ತುಂಬ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗ.

ಲಾಖಾ—ಬೇಡ, ಬಂದೂ ಬೇಡ. ರಾಮಸಿಂಗಜಿ! ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದಷ್ಟೆ? ರಣಮಲ್ಲ ರಾಣಿಗೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿರಿ. ಯಾದವಾ! ಶ್ರೀಫಲ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಲಿ!

ಚಂಡ—ಆಗದಾಗದು! ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಕೂಡದು! ರಾಣಾಜಿ! ತಾವು ಮನಸಾಪಾಚಾ ಹಂಸಾಬಾಯಿಯನ್ನು ವರಿಸಿರುತ್ತ, ಆಕೆಯು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪತಿಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಧರ್ಮವಿದು! ತಾವಾಕೆಯನ್ನು ಗೃಹಣಮಾಡಲೆ ಬೇಕು!

ಲಾಖಾ—ಚಂಡಾ! ರಾಮಾಜಿಯವರ ಮಾತಿನ ಮರ್ಮವು ನಿನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಯಾದವಾ!

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಜಿ! ರಾಣಾಜಿಯವರು ಹಂಸಾಬಾಯಿಯನ್ನು ವರಿಸಿದರೆಂದರೆ, ಆಕೆಯು ರಾಜಮಾತೆಯಾಗಬೇಕಾಗುವುದು; ಆಕೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವ ಮಗನ ಮುಂದಕ್ಕೆ ರಾಜನಾಗ ಬೇಕಾಗುವುದು!

ಚಂಡ—ಸರಿ, ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ! ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ. ನಾನೀ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಡುತ್ತೇನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಿರೇನೋ? ವಿಭವವು ಕೇವಲ ಕ್ಷಣಿಕವಾದುದು. ಹಂಸಾಬಾಯಿಯ ಪುತ್ರನೇ ರಾಣನಾಗಲಿ. ನಾನು ಆತನ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಆತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ!

ಚೇಲಾ—ಸಾಕು! ಚಂಡಾಜಿ! ರಾಜಸ್ಥಾನವೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದರೂ ಚಿಂತಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನೀ ಅಧಃಪತನವನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಾರದು.

ಚಂಡ—ಅಧಃಪತನವೇನಿದೆ? ಸಿಸೋದಿಯಾವಂಶದ ಲಾಖಾ ರಾಣರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದುದು ಸಾರ್ಥಕವಾದಂತಾಗುವುದು.

ರಾಮ—ಲೋಕವು ಕಾಲಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗುವುದುಂಟು.

ಚಂಡ—ಹಾಗೆಂದಿಗೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಡಿರಿ. ಇದೊ, ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪೂರ್ವಕ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ!

ಲಾಖಾ—ಹಾ! ತಾಳು ತಾಳು!

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಜಿ! ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ? ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಕೊ!

ಚಂಡ—ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಯೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಗುರು ವಿನ ವಚನಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬಾರದಂತೆ, ಅಬಲೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪ ಬಾರದಂತೆ ಮತ್ತು ಮಾತೃಭೂಮಿಗೆ ಕ್ಷೋಭೆಯುಂಟಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ನಾನಿಂತಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ!—ನಾನು ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಹಂಸಾ ಬಾಯಿಯ ಪುತ್ರನಿಗಾಗಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ! ಇದಕ್ಕೆ ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನೆ ಸಾಕ್ಷಿ! * * * *
ಏನು ಇನ್ನೂ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿಯೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ? ರಾಣಾಜಿ! ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸೋಣಾಗಲಿ! ರಾಮಸಿಂಗಜಿ! ಕೊಡಿಸಬಾರದೆ? (ಎಲ್ಲರೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವರು.)
—ಇದೇನು ಯೋಚನೆ? ಸಿಮಗಿನ್ನೂ ಸಂದೇಹವಿದೆಯೇನೋ? ನನ್ನ ತರುವಾಯ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಂದೇನಾದರೂ ಛಿದ್ರ ಬಂದೀ ತೆಂಬ ಅನುಮಾನವಿರಬಹುದು. ಇರಲಿ. ಇದೊ, ನಾನು ಪಂಚಭೂತಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ! ನಾನು ವಿವಾಹವನ್ನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ! ಮರಣಪರ್ಯಂತವೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನೆ ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡಿರದೆ ಹೋದರೆ, ನಾನು ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶಸಂಭೂತನೆ ಅಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಘೋರತರವಾದ ರೌರವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ!

ಯಾದವ—ರಾಣಾಜಿ! ರಜಪೂತನಿಗೆ ವಚನಭಂಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮರಣವೇ ಲೇಸು. ಇನ್ನು ಚಂಡಾಜಿಯು ತಪ್ಪುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡದು.

ವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.
ದೈವತಂತ್ರವು ಅರಿಯಲು ಬಾರದು. ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರಿ.
ಗುರುಜಿ! ಕೊಡಿರಿ.

ಲಾಖಾ—(ಶ್ರೀಫಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ) — ಚಂಡಾ!

ಚಂಡ—(ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅಡಿಗೆರಗುವನು.)—ಅಪ್ಪಾಜಿ!

ಲಾಖಾ—ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವನ್ನು
ಮಾಡಿದ್ದನಂತೆ. ಈಗಿನ ಕಲಿಯುಗಕ್ಕೆ ನೀನೆ ಭೀಷ್ಮನೆನಿಸಿ
ಕೊಂಡೆ! ಯಶೋವಂತನಾಗು! ವೀರ್ಣಾಯುವಾಗಿ ಬಾಳು!
ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನು ಸಿನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ!

— ೪೫ —

೪. ಗೌರೀಪೂಜೆ.

ಹಂಸಿ — ಏನೆ ಜಂಕೀ? ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಅಗಲಿಲ್ಲವೇನು?

ಜಂಕಿ — ಏನವ್ವಾ! ಹೀಗೂ ಅವಸರ? ನೀನು ಏಳೆ ತಿಂಗಳಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿದ ವಳಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ?

ಗಂಗಾ — ಅಹುದು ಮತ್ತೆ, ಪಾಪ! ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ಆಕೆಯನ್ನೆ ಕಣಕುವುದು.

ಕಮಲಾ — ಏನು ಮಾಡುವುದು ಹೇಳು! ಲೋಕವೆ ಹಾಗೆ!

ಗಂಗಾ — ಅಹುದೇಗ. ನಮ್ಮ ಕಮಲಾವತಿಯಾದರೆ ಯಾರ ತಳ್ಳಿಗೂ ಹೋಗುವಳಲ್ಲ. ಒಲು ಬಾಣೆ!

ತಾರಾ — ಸಾಕು ನಿಮ್ಮ ಬಾಣತನ. ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಕಡೆ ಬನ್ನಿ ನೋಡೋಣ. ಗೌರೀದೇವಿಯನ್ನು ಇಂದು ತುಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಕಮಲಾ — ಅಗಲೆ ಆಯಿತಷ್ಟೆ?

ತಾರಾ — ಹಾಗಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹಂಸಿಯು ಕನ್ನಿಕೆಯಾಗಿ ಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ಇದೇ ಕೊನೆಯ ಸಲ.

ಹಂಸಿ — ತಾರೆ! ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಮ್ಮನಿರು ಬಾರದೆ? ನಿನ್ನ ಬಾಯಾದರೂ ಎಷ್ಟು ಹರಿಕು!

ಕಮಲಾ — ಅದೇನೇ ಹಾಗೆನ್ನುತ್ತೀ? ತಾರಾಬಾಯಿ ಹೇಳಿದುದು ಸುಯಲ್ಲವೇನು?

ಗಂಗಾ — ಮದುವೆಯೆಂದರೆ ನಾಚಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆಯೊ ಏನೊ? ಪಾಪ!

ಜಂಕಿ — ಹಂಸೀ! ನೀನು ಬಾರವ್ವಾ! ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವುದೊಂದೆ ಕೆಲಸ!

ಹಂಸಿ — ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ. ನಮಗೇನು ಅದರಿಂದ? ನಾವು ಕ್ರೀಡಾವನಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣವೆ?

ಜಂಕಿ — ಹೋಗೋಣ, ನಡಿ.

ತಾರಾ—ಕಮಲೀ! ಕಮಲೀ! ನೋಡು ನೋಡು! ಹಂಸಿ ಜಂಕಿಯ
ಆಶ್ರಯ ಆದಷ್ಟು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ!

ಕಮಲಾ—ಮಾಡದೆ ಮತ್ತೆ?

ಗಂಗಾ—ಹಾಗೆಂದರೇನೆ?

ಕಮಲಾ—ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು! ಆಕೆಯನ್ನ ಕೇಳು.

ಗಂಗಾ—ಎನು ಕೇಳುವುದೋ, ಎನು ಹೇಳುವುದೋ?

ಜಂಕಿ—ಅಹುದುರವ್ವಾ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀಮಂತೆಯರು—

ತಾರಾ—ಕೇಳಿದಿರೇನವ್ವಾ! ಜಂಕಿಯ ಮಾತು? ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀಮಂತೆ
ಯರಂತೆ! ತಾನು ಮಾತ್ರ ಭಿಕ್ಷುಕಿಯೇನೋ? ಎನೆ ಜಂಕೀ!
ಸಿಮ್ಮಪ್ಪ ಸಿನಗೇನೂ ಒಡವೆ ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು
ಕಾಣುತ್ತಿದೆ! ಪಾಪ! ಅವರಿಗಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ ಸಮಯ?
ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ರಾಜಕಾರ್ಯ! ಎಷ್ಟಾದರೂ ರಾಮ
ಸಿಂಗಜಿಯವರು ಮಂತ್ರಿಪ್ರಧಾನರಲ್ಲವೆ?

ಕಮಲಾ—ಅದೇನೋ ಸಮ್ಮ ಜಂಕಿಗೆ ಚಿನ್ನ ಬಣ್ಣ ಒಂದೂ ಬೇಡ!
ಹರಿಕು ಬಾಯವರು ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಸೈ!

ಜಂಕಿ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ನಾನೊಬ್ಬಳೆ? ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿ
ಕೊಂಡಿರುವೆಯೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!

ಹಂಸಿ—ಎಸಿರವ್ವಾ! ಪಾಪದವಳು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲು
ವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜಂಕೀ! ಹೋಗೋಣ, ಬಾ.

ತಾರಾ—ಅದೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗರಳ. ಈಗ ನಿನಗೇನು ಜಂಕಿಯ ಮೇಲೆ
ಅಣ್ಣೊಂದು ಮನುತೆ?

ಗಂಗಾ—ಅದು ಬೇರೆ ಕೇಳಬೇಕೇನು? ಜಂಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಎನೊ ಅಂತ
ರಂಗ ಕೇಳುವುದಕ್ಕಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರಿಬ್ಬರೇ ತೋಟಕ್ಕೆ
ಹೋಗುತ್ತಾರಂತೆ.

ಕಮಲಾ—ಎನಪ್ಪ ಅಂತಹ ಅಂತರಂಗ?

ಗಂಗಾ—ಹೇಳಬೇಕೆ? ಎನೆ ಹಂಸಿ? ಹೇಳಲಿ?

ತಾರಾ — ಏನೆ ಗಂಗೂ? 'ಹಂಸಿ ಹಂಸಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿಯಾ? ಈಕೆ ಯಾರೆಂದೆಣಿಸಿರುವೆ?

ಗಂಗಾ — ಓಹೊ! ತಪ್ಪಿತು ತಪ್ಪಿತು! ರಾಣೀ ಸಾಹೇಬರೆ!

ಹಂಸಿ — ಸಾಕೆ ನಿನ್ನ ಪರಿಹಾಸ!

ಕಮಲಾ — ಓಹೊ! ತಿಳಿಯಿತು ತಿಳಿಯಿತು! ಜಂಕೀ! ನೀವಿಬ್ಬರೆ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ. ನಾವಿಬ್ಬ ಇರುತ್ತೇವೆ ಬಲ್ಲಿಯಾ?

ಹಂಸಿ — ನಿಮ್ಮನ್ನಾರು ಬರುವುದು ಬೇಡವೆಂದರು?

ಕಮಲಾ — ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾದೀತು. ಜಂಕೀ! ಮೇವಾರದ ಸಮಾಚಾರ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳು, ಬಲ್ಲಿಯಾ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಣಾಸಾಹೇಬರನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡಬೇಡ!

ಹಂಸಿ — ನಿನಗೇನಾದರೂ ಹುಚ್ಚುಗಿಚ್ಚು ಹಿಡಿಯಿತೇನು?

ಕಮಲಾ — ನೀನೊಂದು ಮಾಡು — ನಿನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾದರೂ ಬಂದು ಹೇಳು.

ಹಂಸಿ — ಇಸ್ವಿಯಪ್ಪ! ನಾನು ಮತ್ತೆ! (ಹೊಡೆಯ ಹೋಗುವಳು.)

ತಾರಾ — ಕಮಲೀ! ನೋಡಕೊ! ಇಷ್ಟರ ವರೆಗಿನ ಹಂಸಿಯಲ್ಲ. ಹಜ್ಜೆ ನೋಡಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು!

ಹಂಸಿ — ಆಯಿತು. ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು ಬಂದಳು!

ತಾರಾ — ಇಲ್ಲವಾ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ತಳ್ಳಿ ನನಗೆ ಬೇಡ. ನೀನೀಗಲೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ನೋಡದವಳು! ಇನ್ನು ಮೇವಾರದ ರಾಣಿನ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾದ ಮೇಲೆ ನಾವು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದುಂಟೆ?

ಹಂಸಿ — ಆಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಜೇಕಾದರೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಾನೇನೂ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಂಕಿ — ಅಹುದೀಗ. ಹಾಸ್ಯಮಾಡಲಿ. ಎಷ್ಟು ದಿನ ಮಾಡಿಯಾರು? ಇನ್ನು ಆರು ದಿನ ಮಾಡಿಯಾರು. ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವೆ?

ತಾರಾ—ಅಹುದು, ಇನ್ನು ಆರೇ ದಿನ. ಆ ಮೇಲೆ ನಾವೆಲ್ಲಿಯೂ
ನೀವೆಲ್ಲಿಯೂ?

ಹಂಸಿ—ಏಕೆ?

ತಾರಾ—ಏಕೆಂದರೆ? ನಿನಗೆ ವಿವಾಹವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ?

ಹಂಸಿ—ವಿವಾಹವಾದರೇನಾಯಿತು?

ತಾರಾ—ರಾಶೋರಣಿಯು ಸಿಸೋದಿಯಾ ರಾಣಿಯಾಗಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಾಳೆ!

ಜಂಕಿ—ನೀವು ಸಹ ಕುಣಿಯಿರಿ; ಯಾರು ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ?

ತಾರಾ—ಸರಿ ಸರಿ. ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮನ್ನಾರು ಕೇಳುವವರು? ನಾನು—
ತಾರೆ—ಎಲ್ಲಾದರೂ ಹಾರಿಹೋಗಬೇಕು. ಕಮಲಿ ಕಂಬಳಿ
ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ಗಂಗೆ ಮಂಗ
ಸಂತೆಯ ಸರಿ. ನೀನೊಬ್ಬಳು ಜಂಕಿ ಮಾತ್ರ ಧಂಕಿಡುತ್ತಿರ
ಬಹುದು!

ಜಂಕಿ—ಸರಿ. ಕೊನೆಗಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ?

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಲ್ಲವೆ! ನಿನಗದು ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ ನೋಡು! ತಾರೆ ವರ
ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಕಮಲಿ ನೇಪಾಳಕ್ಕೆ
ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಗೆ ವಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ನೀನೊ
ಬ್ಬಳು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿ ಎಂದರ್ಥ, ತಿಳಿಯಿತೆ?

ಜಂಕಿ—ಏಕಪ್ಪಾ ಹಾಗೆ ಹೋಗುವುದು?

ಹಂಸಿ—ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು
ಬೇಡವೇನು?

ತಾರಾ—ಸರಿ, ಒಂದೆ ಯೋಚನೆ! ಹಂಸಿ, ಸುಮ್ಮನೆ ಕೊರಗಬೇಡ
ಕಂಡೆಯಾ? ನಾಳೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು
ಹಾದಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತೇವೆಯಷ್ಟೆ? ಮತ್ತೊಂದು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ
ರಾಣಾಸಾಹೇಬರನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುವೆಯಂತೆ!

ಹಂಸಿ—ಸಾಕು ನಿನ್ನ ಮಾತು! ನನಗೇನೂ ಅಂತಹ ಆತುರವಿಲ್ಲ.

ಗಂಗಾ — ಏಕಪ್ಪ ಹಾಗೆ? ರಾಣಾಸಾಹೇಬರ ವಯಸ್ಸು ನೋಡಿಯೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಕಮಲಾ—ವಯಸ್ಸಿಗೇನಾಗಿದೆ? ತುಂಬಿದ ಯೌವನ! ಐವತ್ತು ಇನ್ನೂ ದಾಟಿಲ್ಲವಂತೆ!

ಗಂಗಾ—ಅದೇ ನಾನು ಕೂಡ ಹೇಳುವುದು. ಸಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಮಗಳ ಗಂಡ ಐವತ್ತಾರನೆ ವರುಷದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೇನು? ಎನೆ ಜಂಕೀ! ಸಿಮ್ಮಕ್ಕನ ನಾದಿನಿಯ ಗಂಡನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯಾಯಿತು?

ಜಂಕಿ—ಅರುವತ್ತನೆಯ ವರುಷವಂತೆ!

ಗಂಗಾ—ನೋಡಿದಿರಾ! ವಯಸ್ಸು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವುದೇನು? ಎಲ್ಲವೂ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯ ಮೇಲಿದೆ.

ಕಮಲಾ—ಅದೇನೂ ಸಿಜ. ಸಿಸೋದಿಯಾ ರಾಣರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಐವತ್ತು ವರುಷವೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ! ಏನು? ಮೂವತ್ತಯ್ಯ ಕಟ್ಟಿಯಾರು! ಅಲ್ಲವೇನೆ ಹಂಸಿ?

ಹಂಸಿ—ಏನಪ್ಪ? ನನಗೊಂದೂ ತಿಳಿಯದು.

ಗಂಗಾ—ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಹೆಂಗುಸರೆಂದರೆ ಪುರಾಣದ ಹೆಂಗುಸರಲ್ಲ, ತಿಳಿಯಿತೆ? ಮೈತುಂಬ ಚೆನ್ನ, ಬಾಯಿ ತುಂಬ ಮಾತು, ಕೈತುಂಬ ರೊಕ್ಕ—ಇಷ್ಟಿದ್ದರೆ ತೀರಿತು! ವಯಸ್ಸೊ ಗಿಯಸ್ಸೊ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಯಾರು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ?

ಜಂಕಿ—ಏನು ಬೇಕಾದರೆ ಹೇಳಿ. ಮಾಸೆ ಕೂಡ ಬಾರದ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗ. — ಚಂಡನೊ ಫಂಡನೊ, ಯಾರವ? ಅವನಿಗಿಂತ ಅವನಪ್ಪನೆ ಎಷ್ಟೊ ವಾಸಿ! ಅಲ್ಲವೇನೆ, ಹಂಸಿ?

ಹಂಸಿ—ಏನೋ? ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ!

ಗಂಗಾ— ನೀನೇನು, ಮಾತುಮಾತಿಗೂ 'ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ? ಓಹೊ! ರಾಣೀಸಾಹೇಬರೆ! ಅಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟಿ ಹೋಯಿತೇನು? ನಮ್ಮಂತಹ ಬಡವೆಯರ ಹತ್ತಿರ ಮಾತನಾಡುವ ಲೇವಿ ಈಗಿನಿಂದಲೇ ಪಾಟ ಮಾಡುವಿರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಇರಲಿ ಇರಲಿ. ನಾವು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಕೆಳದಿಯರಾಗಿದ್ದವರಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಗನೆ ಮರೆತು ಬಿಡಬೇಡಿರಿ!

(ನಗುವಿನ ಹೊಯ್ಲು ನಿಂದ ಹಂಸಿಯು ಸರಸರನೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುವಳು.)

೫. ಕುಮಾರೋದಯ .

[ಯಾದವಸೇನನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವನು.]

ಚೇಲಾ—(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)—ಏನು ಯಾದವಜೀ? ತುಂಬ ಯೋಚಿಸು
ತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲ?

ಯಾದವ—ಓಹೊ! ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಲೆ ಇಲ್ಲ.

ಚೇಲಾ—ಅದು ಹಾಗೆಯೆ. ಮೇವಾರವನ್ನೆ ಆಳುವವರಿಗೆ ನಮ್ಮಂತಹ
ಅಬ್ಬ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಕಾಣಿಸುವರು?

ಯಾದವ—ಆ ಪರಿಹಾಸ ಹಾಗಿರಲಿ. ಚೇಲಾಜಿ! ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ
ವೇನು?

ಚೇಲಾ—ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆ? ಸರಿ. ನಾವು ತೀರ ಬಡವರು—

ಯಾದವ—ನಿಮ್ಮ ಬಡತನ ಗಿಡತನ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಚಂಡಾಚಿಯ
ಏಕಾಧವೇನು?

ಚೇಲಾ—ಏನು? ಚೆನ್ನಾಗಲ್ಲವೆ?

ಯಾದವ—ಹಾಗಲ್ಲ. ಇದು ತನಕ, ಹಂಸಾಬಾಯಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟದೆ
ಹೋದರೆ ಚಂಡಾಚಿಯು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸುವನೆಂಬ
ಮೊಂದು ಆಸೆಯಿತ್ತು. ಈಗ ಅದು ಕೂಡ ಹೋದಂತೆಯೆ
ಸರಿ.

ಚೇಲಾ—ಚೆನ್ನಾಯಿತು ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ಮಹಾರಾಣಿಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವ
ವಾಯಿತೆಂದು ನಿಮಗೆ ವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಗಿದೆಯೇನೊ?

ಯಾದವ—ವ್ಯಥೆಯೆಲ್ಲೆಂದ? ಸಂತೋಷವೆ. ಚಂಡಾಚಿಯು ಮಾತ್ರ
ಹಾವಾಡಿಗರ ಹಾಸನಂತಾದನೆಂಬುದೊಂದೆ ಚಿಂತೆ.

ಚೇಲಾ—ಅದು ಈಗಲೆ? ಮೊದಲೆ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾಲ್ಕು ವರುಷ
ಗಳಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಅಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ
ಇನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆದಾನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಿರೇನೊ? ಎಂದಿಗೂ
ಇಲ್ಲ. ಮಾತು ತಪ್ಪುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮರಣವನ್ನೆ ಬಯಸಿ
ಯಾನು. ತಮಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಅನುಮಾನ ಬೇಡ.

ಯಾದವ—ಅನುಮಾನದ ಮಾತಲ್ಲ. ಆತನಂತಹ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವರ್ತಿಯೂ ಧರ್ಮಭೇರುವೂ ರಣಧೀರನೂ ಮೇವಾರಕ್ಕೊಡೆಯನಾದನೆಂದರೆ ಅದು ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿಯೆನ್ನಬೇಕು.

ಜೇಲಾ—ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೇನು ಮಾಡುವುದು? ಅಂಬಾ ಭವಾನಿಯ ಭಾವಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ—ಯಾದವಜಿ! ಚಂಡನ ಸಾತ್ವಿಕವೃತ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ನೋಡಿದಿರಾ? ತನಗೆ ಕೊಂಚ ವಾದರೂ ಮನಃಕ್ಲೇಶವಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾದವ—ಇದ್ದರಲ್ಲವೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು? ಹಂಸಾಬಾಯಿಯ ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ವೈಮನಸ್ಸುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ, ಮೊನ್ನೆ ಆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಗನಿಯ ಏಷಯ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದನೇ?

ಜೇಲಾ—ನಿಜ ಸಿಬ. ಹಂಸಾಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಆ ಮಗುವನ್ನಂತೂ ದಿನಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಸಲ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾರದೆ ಹೋದರೆ ಆತನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೆ ಹತ್ತುದು.

ಯಾದವ—ಅಹುದಹುದು. ಆ ಮಗುವನ್ನು ತುಂಬ ಮುದ್ದಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಆತನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬಲು ಪ್ರೇಮ.

ಜೇಲಾ—ಹೆಸರೇನಿಟ್ಟಿರುವರೊ?

ಯಾದವ—ಹಾಗೇನು ಕೇಳುವಿರಿ? ಮಗುವಿಗೆ ಮೂರು ಪರುಷವಾದರೂ ಹೆಸರು ನಿಮಗಿನ್ನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ?

ಜೇಲಾ—‘ಮೋಕಿ ಮೋಕಿ’ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹೆಸರೇ ಗೊತ್ತು.

ಯಾದವ—ಹಾಗೇನೊ? ಮುಕುಳನೆಂದು ಹೆಸರು.

ಜೇಲಾ—ಸರಿ. ‘ಮುಕುಳ!’ ಈಗಿನ ಮುಕುಳನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ವಿಕಸನ ವಾಗುವಾಗ ರಾಜಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ತುಂಬಲಿ!

ಯಾದವ—ಅದೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.—ನಾಳಿನ ಪ್ರಾತಿಕಾಲ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ರಾಣರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಂತೆ.

ಚೇಲಾ — ಏನು ವಿಶೇಷವವು? ಅದಿಲನನ್ನು ಇದಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾಣಾಜಿ ಯವರೆ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಹೋಗುವುದೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೇನು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಇರಬಹುದು?

ಯಾದವ—ಅದಿಲನು ಪ್ರಬಲನು. ತಾವು ಗಯಾಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಜೀವಂತ ರಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಬರುವುದು ಸಂದೇಹದ ಮಾತಾಗಿದೆ ಆದುದರಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮೇವಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನೆಂಬ ವಿಚಾರ ಹತ್ತಿದೆ.

ಚೇಲಾ—ಎಂದರೆ, ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಚಂಡನೊ ಮುಕುಳನೊ ಎಂಬುದು ನಿರ್ಣಯವಾಗಬೇಕು.

ಯಾದವ—ಸರಿ. (ರೂಪಸಿಂಗನು ಬರುವನು.) — ಓಹೊ! ರೂಪಜಿ! ರಾಮ ರಾಮ!

ಚೇಲಾ—ಎತ್ತಣಿಂದ ಬರುವಾಯಿತು?

ರೂಪ—ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ರಾಣಾಜಿಯವರು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮುಸಲರ ವರ್ತಮಾನವೇನೂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಗಮನ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಚೇಲಾ--ಹಾಗಾದರೆ, ಹೋಗೋಣ ನಡೆಯಿರಿ:

(ಮೂವರೂ ಹೋಗುವರು.)

೬ . ಸತ್ವಪರೀಕ್ಷೆ .

[ರೂಪಸಿಂಗನೂ ಚೇಲಾರಾಮನೂ ಕುಳಿತಿರುವರು.]

ಚೇಲಾ—ರೂಪಜಿ! ಇಂದೇನು ತಿಥಿ?

ರೂಪ—ಅಷ್ಟಮಿಯಲ್ಲವೇನು?

ಚೇಲಾ—ದ್ವಾದಶಿಯಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ರೂಪ—ಅದೇಕೆ ತಮಗಾ ಅನುಮಾನ ಬಂತು?

ಚೇಲಾ—ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವಾಗಲೇಕೂ ನನಗೆ
ಏಕಾದಶಿಯ ಜ್ಞಾಪಕವಾಯಿತು?

ರೂಪ—ಏಕಪ್ಪ ಹಾಗಾಗಬೇಕು?

ಚೇಲಾ—ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಏಕಾದಶಿ ದಿನ ಜಾಗರ ಮಾಡುವ
ಪದ್ಧತಿ. ಮರುದಿನ ಕೊಂಚ ಕಣ್ಣಾಲಸ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದು
ಉತ್ಸಾಹಶೂನ್ಯರಾಗುವುದು ಸಹಜ!

ರೂಪ—ಏಕೆ? ನಾನು ಸಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರ ಮಾಡಿದವನಂತೆ ಕಾಣಿಸು
ತ್ತೇನೇನು?

ಚೇಲಾ—ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆಗಿನಿಂದಲೇನೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಬೆಪ್ಪರಂತೆ
ಕುಳಿತಿರುವಿರಲ್ಲ? ದೇವರು ಕೊಟ್ಟ ನಾಲಗೆಯನ್ನಾದರೂ
ಬಂದಿಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದೆ?

ರೂಪ—ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ಕ್ಷತ್ರಿ
ಯರಿಗೆ ಕೈಯೆ ಮುಂದಾಗಿರಬೇಕು.

ಚೇಲಾ—ಆದರೆ ರಾಜನೀತಿಯೇನು? ಸಾಮದಿಂದ ಸಾಧಿಸಲಾಗದೆ
ಹೋದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದಂಡದಿಂದ ಖಂಡಿಸಬೇಕು. ಸಾಮಕ್ಕಾ
ದರೆ ನಾಲಗೆಯಲ್ಲದೆ ಕೈಯಿಂದೇನಾದೀತು?

ರೂಪ—ಆದರೆ 'ಮೌನಸ್ಯ ಕಲಹಂ ನಾಸ್ತಿ'. ನಾಲಗೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷ
ವರ್ತಿಸಲು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯಿರದು.

ಚೇಲಾ—ನಿಜ ನಿಜ. ಆದುದರಿಂದ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಆತಂಕವೇನು? ಜಯಮಲ್ಲರು ಬಂದರು; ಅವರನ್ನು ಕೇಳೋಣ. (ಜಯನೂ ಯಾದವನೂ ಬರುವರು.)

ಜಯ—ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ನಾಲಗೆ ಯಿಂದ ಹೇಳಿ ತೀರದಷ್ಟು ಅನರ್ಥಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೊಯಿದು ಬಿಡುವುದೇ ಉತ್ತಮ ಪಕ್ಷ! ಹೇಗೆ ಯಾದವಜಿ!

ಯಾದವ—ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿ. ಆದರೆ—

ಚೇಲಾ—ಆದರೇನು? ಜಯಮಲ್ಲರು ಹೇಳಿದುದು ಸರಿ. ಊಟದ ಕಾಟ ತಪ್ಪುವುದು! ಮಾತಿನ ಮಾಟ ಹೋಗುವುದು!

ಯಾದವ—ಜೀವದ ಹಂಗು?

ಚೇಲಾ—ಭಂಗವಾಗದಿರುತ್ತದೇನು?

ರೂಪ—ಸರಿ ಸರಿ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಜಯಮಲ್ಲರು ನಾಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡರೇಕೊ ಗೊತ್ತಾಗ್ತಿಲ್ಲ.

ಜಯ—ಅಂಗೈ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಬೇಕೇನು? ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಕಾರ್ಯವೇನು? ಚಂಡಾಜಿಯು ಅಂದು ಹಿಂದುಮುಂದು ಯೋಚಿಸದೆ ಆಡಿದ ಸುಡಿಯ ಪರಿಣಾಮವು ಇಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆ ಹಾಳು ನಾಲಗೆಯೇ ಕಾರಣ!

[ಚಂಡನೂ ಲಾಖನೂ ಬರುವರು.]

ಲಾಖಾ—ಯಾದವ! ಸಾವಕಾಶವೇತಕ್ಕೆ?

ಯಾದವ—ಈಗ ಅದಿಲಶಹನು ಗಯಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಭಂಗ ತರುವುದರಲ್ಲಿರುವನಷ್ಟೆ? ಆತನನ್ನು ಮುರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಲಾಖಾ—ಅದಕ್ಕಿನ್ನೇನು ಯೋಚನೆ? ನಾನೇ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ?

ಚಂಡ—ಇಂತಹ ಅಲ್ಪವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಣಾಜಿಯವರು ಸ್ವತಃ ಹೋಗಿ ಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಉಗುರಿನಿಂದಾಗುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿಯೇತಕ್ಕೇ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮುಸಲರ ಬಲವನ್ನು ನಾವು ಮೊದಲೆ ಕಂಡಿಲ್ಲವೇ? ಎಷ್ಟೊ ತಡವೆ ರಣಕ್ಕೆ ಬೆನ್ನು ಗೊಟ್ಟು ಓಡಿಹೋದುದು ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ.

ಲಾಖಾ—ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಮೊದಲಿಗಾಯಿತು. ಈಗ ಬಂದವನು ಅದಿಲಶಹನಂತೆ. ತುಂಬ ಹಠವಾದಿ; ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಂದೂ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ತುಂಬ ಚಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕು.

ಚೇಲಾ—ಅದೇನೂ ಸಿಕ್ಕಯ ಆತನ ಸೇನೆ ಕೂಡ ಬಲು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆಯಂತೆ. ರಣಸಾಂಡಿತ್ಯವಿರುವ ಸೇನಾ ನಾಯಕರು ಹಲವರಿರುವರಂತೆ.

ಜಯ—ಇದು ತನಕ ಒಂದವರು ಹಾದಿಹೋಕರನ್ನು ಕೂಡ ಹಿಡಿದು ಸೇನೆಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಈತನು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಲ್ಲವಂತೆ.

ಯಾದವ—ಹಣಕ್ಕೆ ಆಸೆಬಿದ್ದು ಕಾದಾಡುವ ದಂಡು ಈತನಲ್ಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನವಾಗುವ ಹಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಲಿದುಕೊಂಡು ಆಗಲೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಚೇಲಾ—ಈ ಯುದ್ಧವು ಲಾಭಕ್ಕಲ್ಲ—ಜಾತಿವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೆ. ಗಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಹೊಲಸು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಿಲನಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಕಂಡರಾಗದಂತೆ.

ಯಾದವ—ಹಾಗೆನ್ನುವಾಗ ಈ ಯುದ್ಧವು ಕೇವಲ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನು ಕಣ ಕುವುದಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇತಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲ.

ಚಂಡ—ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವರು ಓಡಿಹೋಗದೆ ಇರರು.

ಲಾಖಾ—ಚಂಡಾ! ಅವರು ಮತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಾದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವ ತನಕವೂ ಹಿಂದೆಗೆಯುವರಲ್ಲ.

ಅದುದರಿಂದ ಈಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಾಪಜಯಗಳು ಕೇವಲ ಈಶ್ವರಾಧೀನ.

ಚಂಡ—ಹೇಗೂ ಇರಲಿ. ಅಪ್ಪಾಬಿ! ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹೋಣಾಗಲಿ. ಚೇಲಾರಾಮಸಿದ್ಧಾನೆ; ರಾಣೀರರಿದ್ಧಾರೆ; ಜಯಿಸಲಮಾರಿ ನವರು ಬಂದಾರು.

ಲಾಖಾ—ಅದೊಲ್ಲವೂ ಸರಿ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ ಬೇರೆ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಲಾರದು.

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಬಿ! ರಣದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬರುವುದೆಂದರೆ ಸಿಸೋದಿಯರಿಗೆ ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನ. ಶತ್ರುವನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕು, ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀಗಬೇಕು. ಈಗಿನ ಅದಿಲ ಶಹನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ನೀಗಬೇಕಾದ ಸಂಭವ ಬಂದರೂ ಬರಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಣಾಜಿಯವರು ತಾವೆ ಹೊರಡಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿರುವರು.

ಚೇಲಾ—ಚಂಡಾಬಿ! ಸಿನಗನ್ನೂ ಯೌವನಾವಸ್ಥೆ. ಮೇವಾರವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾರವು ಇನ್ನು ನಿನ್ನದು. ರಾಣಾಜಿಯವರ ಕಾಲ ದಾಟಿತು. ಅದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಭಾರವನ್ನು ನಿನ್ನ ಮೇಲಿರಿಸಿ ತಾವೆ ಸಮರಕ್ಕೆ ಸುವಾಗುತ್ತಾರೆ.

ರೂಪ—ಸರಿ ಸರಿ ಚಂಡಾಬಿ! ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಹೇಳಬೇಡ. ಮೇವಾರದ ಸಲುವಾಗಿಯಾದರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊ.

ಚಂಡ—ರೂಪಬಿ! ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದರೆ, ನನಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕರಾದವರು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಂದಿ ಸಿಕ್ಕರೆ?

ಯಾದವ—ಸಿಕ್ಕಲಿ, ಸಿಕ್ಕದಿರಲಿ! ಆ ವಿಚಾರ ನಮಗಾವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತ ಸಿನ್ನಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಸ್ವರೂ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗಿಗಳೂ ಕೇವಲ ವಿರಳ. ಅದುದರಿಂದ ರಾಣಾಜಿಯವರ ಮಾತಿನಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದೇ ಉಚಿತ.

ಚೇಲಾ—ಯುದ್ಧವೆಂಬುದು ಒಂದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವೆಯಾ? ವಿನೋದವಲ್ಲವೇ?

ಚಂಡ—ಏನೋದವಾದರೂ ವೇದನಾಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಮಾತಾ ಪಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸುಖಪ್ರದಾಯಕನೆ ತನಯನು.

ಚೇಲಾ—ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಒಸಕನಿಗೆ ವಿನೋದವು ಒದಗುವಂತೆ ಅನುವಾದೆಯೆಂದರೆ ಪಿತೃವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾದಂತಾಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವೇದನೆಗೀಡನೆ ಏನೂ ಇರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತೆಂದರೂ ರಜಪೂತರಿಗೆ ರಣ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀಗುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿತಕರವಾದುದು ಜೀರೊಂದಿರದು.

ಲಾಖಾ — ಚಂಡಾ! ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತುಂಬ ವಿಚಕ್ಷಣರು. ಅವರ ಮಾತು ಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡುವುದು ವಿಹಿತ. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಸನ್ನ ಬಾಳು ಕೊನೆಗಂಡಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಸಾರವಿಲ್ಲದ ದೀಪದಂತೆ ಶುತ್ಸಾಹವು ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ. ಈಗ ಸಮರ್ಥ ನಾದ ಸೀನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿದೆಯೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಕರ್ತ ವ್ಯವು ಸಮಾಪ್ತಿಯಾದಂತಾಗುವುದು.

ಚಂಡ—ಅಸ್ವಾಪಿ! ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಮುಕುಲನಂಬುದನ್ನು ಮರೆತಿರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಲಾಖಾ—ಅದು ಹೋಗಲಿ. ಅಂದು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯಿಂದ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಈಗೇನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿದೆ?

ಚಂಡ—ಅದು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯ ಮಾತೆಂದು ಹೇಳುವವರಾರು? ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ.

(ಮುಕುಲನೊಡನೆ ಹಸಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಳು. ಎಲ್ಲರೂ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡುವರು.)

ಹಂಸಿ—ಚಂಡಾ!

ಚಂಡ — ಮಾತುಶ್ರೀ!

ಹಂಸಿ—ಸೀನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದುದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಆಗಿರ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮಾಡಿದೆ? ಸನ್ನ ಮನ ಸ್ತಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ! ಸನ್ನ ಆಶಾವೂರ್ತಿಗಾಗಿ!

ಚಂಡ—ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೆಯಲ್ಲ. ರಾಣೋರಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸಿಸೋದಿಯಾ ಗೃಹವನ್ನು ಪವಿತ್ರಮಾಡಲೆಂದು!

ಹಂಸಿ—ಆಗಲಿ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೂ ನಮ್ಮ ವಿವಾಹಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಶ್ರೀಫಲ ಕಳುಹಿದುದರ ಅರ್ಥವೇನು? ರಾಜ್ಯ ಕೊಡ ಬೇಕೆಂದಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಚಂಡ—ಆದರೆ ರಾಮಸಿಂಗಜಿಯವರು -

ಹಂಸಿ—ಅವರ ಮಾತು ಹಾಗರಲಿ! ರಾಜ್ಯಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರೇನಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ? ನಾನು ಕೇಳಿದೆನೆ?

ಯಾದವ—ಸರಿ. ಚಂಡಾಜಿ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮೌನವಾಗಿರುವೆ? ರಾಜ್ಯಯವರು ಕೇಳುವುದು ಅಸಂಗತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಚಂಡ—ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಅಸಂಗತವಾಗಿದ್ದೀತು?

ಜಯ—ಹೆಚ್ಚೇಕೆ? ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರಾಗದೆ?

ಚಂಡ—ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗ ಬರುವುದು.

ಹಂಸಿ—ಹಾಗೇನೋ? ನೀವೆಲ್ಲರೂ ರಾಜನೀತಿ ಏಶಾರದರು. ನೀವೆ ಯೋಚಿಸಿ ಸೋಡಿರಿ; ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಆಡಿದ ಮಾತು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಾದೀತು?

ಚಂಡ—ಅದು ಹೇಗೂ ಇರಲಿ. ನಾನು ದತ್ತಾಪಹಾರ ಮಾಡಲಾರೆ.

ಹಂಸಿ—ಆ ಚಿಂತೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನೀನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟೆ; ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ಲಾಠಾ—ಚಂಡಾ! ಅವಳು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ಕೊಡುವಾಗ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಪುಗ್ರಹಿಸ ಕೂಡದು?

ಯಾದವ—ಅದರಿಂದ ದೋಷ ಲೇಶವೂ ಬಾರದು.

ರೂಪ—ಪೃಥ್ವೀಪಾಲನೆಯು ಪಾರ್ಥಿವರ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಜಯ—ಅದಲ್ಲದೆ ಗುರುವಚನವನ್ನು ಮಾರಬಾರದು.

ಚೇಲಾ—ಬಾರಿ ಬಿದ್ದರೆ ಎದ್ದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಾಧು.

ಹಂಸಿ—ಚಂಡಾಜಿ! ಎಲ್ಲರೂ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ? ನೋಡು. ನಾನೇ ನಾದರೂ ಅರೆಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಡಿದ ಮಾತಲ್ಲ. ನೀನೆ ರಾಜ ನಾಗು. ನನಗದರಿಂದ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಯಾಗದು.

ಯಾದವ—ರಾಜ್ಞಿ! ಚಂಡಾಜಿಯನ್ನು ನೀನು ಅರಿಯದವಳಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಏನಾ ಆತನು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಬಪ್ಪನು. ನೀನೇತಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಮುಕುಲನ ಅವನತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವೆ?

ಹಂಸಿ—ಯಾದವಾ! ಅದರಿಂದ ಅವನತಿಯೆಂದು ನಾನೆಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಿರಿಯ ಮಗನು; ಕಿರಿಯನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲು ಬಯಸಿದನೆಂದರೆ ನಾನು ಕಲಿಯುಗದ ಕೇಕಯಿಯಾಗೆನೆ?

ಚಂಡ—ಮಾತುತ್ರೀ! ನೀನಂತಹ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನಿನಗದರಿಂದ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಎಂದಿಗೂ ಬಾರದು, ನಾನು ರಾಮ ಸಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಭೀಷ್ಮನಂತೆ ಮುಕುಲನಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿಯೆ ಇರುತ್ತೇನೆ!

ಹಂಸಿ—ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನೀನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ—

ಚಂಡ—ಮಾತುತ್ರೀ! ಹಲವು ಮಾತುಗಳಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಆಡಿದ ಸುಡ ಎಂದಿಗೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ನನಗೆ ಕ್ಷಿತಿಯೂ ಬೇಡ ಸತಿಯೂ ಬೇಡ'

ಚೇಲಾ—ಚಂಡಾಜಿ! ಸಿನ್ನಂತೆಯೆ ಎಲ್ಲರೂ ವರ್ತಿಸಿದರೆಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಉದ್ದೇಶವೆ ಕೊನೆಗಾಣದು. ವಿಧಾತನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿವೆ. ಮನುಷ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸಿದ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಬಂದೆ ಬರಬೇಕು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ವಿಧಿಯ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾದ ಪರ್ತನೆಯು ಕೇವಲ ವರ್ಜ್ಯವಲ್ಲವೆ? ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳು, ಮನೆಮಾರು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾನ್ಯವು. ಆಯಾ ಆಶ್ರಮದ ಆಚರಣೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡದಿರುವುದು ಅವಿವೇಕಿಗಳ ಲಕ್ಷಣ. ಅದುದರಿಂದ ರಾಜ್ಞಿಯವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸು.

ಚಂಡ — ಅಹುದು. ಆದರೆ ಧರ್ಮವನ್ನ ತಿಕ್ರಮಿಸುವುದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು.

ರೂಪ — ಆಗಲಿ. ಕ್ಷೌತ್ರಧರ್ಮವನ್ನ ವಲಂಬಿಸು; ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡು!

ಚಂಡ — ಹೇಗಾದೀತು? ಮಾತು ಮರೆಯುವುದೆಂದರೆ ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನ.

ಹಂಸಿ — ಚಿಂತಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹಿಡಿದ ಹುಲವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇದೊ
ಮುಕುಲನು ಇನ್ನೂ ಹಸುಗೂಸು ತಾನೆ? ಆತನು ದೊಡ್ಡವ
ನಾಗುವ ತನಕವಾದರೂ ನೀನು ರಾಜನಾಗು.

ಯಾದವ — ಅದಾಗ ಬಹುದು. ನಿನ್ನ ಮಾತೂ ಸಲ್ಲುವುದು, ರಾಣಿಯ
ಪುಣ್ಯವೂ ತೀರುವುದು!

ಚೇಲಾ — ಬಲು ಚೆಲುವ ಯೋಚನೆ! ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ,
ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ!

ಲಾಖಾ — ಇದಕ್ಕಾದರೂ ಒಪ್ಪ ಬಹುದೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಹಂಸಿ — ಅದೊ! ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆ! ಈಗೇನು ಹೇಳುವೆ?

ಚಂಡ — ಮಾತಾಜಿ! ನೀನು ಮಾನವಿಯಂತೆ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅಂಬಾಭವಾನಿಯೇ ಈ ರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿರಬೇಕು.
ಸಿಸೋದಿಯಾ ವಂಶವನ್ನು ಪವಿತ್ರಮಾಡುವುದಕ್ಕೊಂದು ಬಂದಿ
ರುವೆ! ತಾಯಿ! ನನ್ನದೇನು ದೋಷವಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಿಸೋ
ಣಾಗಲಿ. ಇದೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ಏನು
ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳು. ಆಡಿದ ನುಡಿ ಆಡಿ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು
ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುವುದೆ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ ಸಿಂಹಾ
ಸನವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕಾದರೂ ಕೂಡ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು
ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳಬೇಡ. ಯಾದವಸೇನಾ! ಈ ತೇಜ
ಸ್ವಿನಿಯು ಮಮತೆಯಿಂದ, ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ತೃಣೀಕರಿಸಿ,
ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದಳು. ಅಂತೆಯೇ ನೀವು ಕೂಡ
ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಇಂತಹ ಮಾತು
ಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಬೇರೆ, ಮುಕುಲ
ಬೇರೆ, ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾರದೆ ಮೇವಾರವನ್ನು ಉದ್ಧರಿ
ಸಿರಿ! ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಚೇಲಾ—ತಥಾಸ್ತು! ರಾಣಾಜಿ! ಈಗ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ. ಗಯೆಗೆ ತಾವು ಹೋದಿರಿಂದರೆ, ಚಂಡಾಜಿಯೂ ಹೊರಟನೆಂದರೆ, ರಾಜ್ಯವು ಅರಾಜಕವಾಗುವುದು. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತುಂಬ ಆಸ್ಪದ.

ಹಂಸಿ—ಚಂಡಾ! ನಾನಿದು ತನಕ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿ. ಆದರೆ ಇದೊಂದು ಮಾತ್ರ ನಡೆಸಿ ಕೊಡಬೇಕು; ಮುಕುಲನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿರುವೆ. ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಹಿಸುವ ಸಾಹಸವುಂಟಾಗುವ ತನಕ ಕಾಪಾಡಿ ಕೊಡುವುದು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಗಯೆಗೆ ಹೋಗ ಕೂಡದು.

ಲಾಖಾ—ಚಂಡಾ! ಕೇವಲ ನನ್ನ ಅವಿಚಾರವರ್ತನೆಯಿಂದ ನಿನಗಿಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಅಕಾಲಿಕವಾದ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡೆ. ಆದರೂ ಮೇವಾರದ ಹಿತವನ್ನೇ ಬಯಸುವವನಾದುದರಿಂದ ಈಕೆಯ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಈಡೇರಿಸು.

ರೂಪ—ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಭಾಷೆಗೇನೂ ದೂಷಣೆ ಬಾರದು.

ಜಯ—ಎನ್ನಿಂದಿದ್ದರೂ ದೇಶಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯಾದರೂ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಉಚಿತ.

ಯಾದವ—ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಶೋಧಿಸಿದ ರಜತನಿಧಿಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನವು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೆ ನಿನ್ನ ಸಾಹಸವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗದು. ದೇಶಹಿತದ ಸಲುವಾಗಿ ನೂತನವಾದ ಹಲವು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆದು ಫಲಕಾರಿಗಳಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ನಿನ್ನ ಸಾಧನವೇ ಪ್ರಧಾನ. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಿನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಯಿತೆಂದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಳಿದುಹೋಗಿಬಿಡುವುದು. ರಾಷ್ಟ್ರಸಂಪತ್ತಿಗೆ ತುಂಬ ಕುಂದು ಕವುಂಟಾಗ ಬಹುದು.

ಚೇಲಾ — ಇನ್ನು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ ನೆಲಸುವುದು ಅನುಮಾನ. ಶತ್ರುಗಳು ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶೇಷ ಸೈನ್ಯಸನ್ನಾಹಗಳು ಆವಶ್ಯಕ. ಪ್ರಬಲರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರೆಂದರೆ ಅಬಲೆಯಾದ ಈಕೆಯಿಂದ ಏನು ತಾನೆ ಸಾಧ್ಯ? ಆದುದರಿಂದ, ಚಂಡಾಚಿ! ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿಕೊ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾತು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗದು.

ಹಂಸಿ—ಚಂಡಾಚಿ! ಏನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ಇದೋ! ಈ ಕೂಸು ನಿನ್ನ ಮಡಿಲಿಗೆ! (ಕೊಡುವಳು)—ಇದರ ಶಿಕ್ಷೆ ರಕ್ಷೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನನ್ನೆ ಸೇರಿವೆ!

ಚೇಲಾ—ಚಂಡಾಚಿ! ರಾಣಿ ಹಂಸಾಜಾಯಿಯು ದೇಶವಾತ್ಸಲ್ಯ ದಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೂ, ತನ್ನ ಆಪ್ತ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಗಣಿಸದೆ, ಕೂಸನ್ನು ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದು ಭೋಜರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಯಾದವರನ್ನು ಸಲಹಿದ ದಾಮೋದರನಂತೆ, ಈಕೆಯು ರಾಕೋರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಸಿಸೋದಿಯರನ್ನು ಬೆಳಗಲು ಬಂದಿರುವ ಭಾರ್ಗವಿಯೆ ಸರಿ! ಈಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಎಂದೂ ಸಿರಾಕರಿಸಬೇಡ.

ಚಂಡ — ಆಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನದೇನೂ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯಿಲ್ಲ. ಈತನು ಪ್ರಾಯಭರಿತನಾಗುವ ತನಕ ನಾನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ!

ಹಂಸಿ—ಆಗಲಿ. ಈಗಲಾದರೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಚಂಡಾಚಿ! ದೇಶವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ಥಿರಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೂ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾಗಿ ನೆಲಸಲಿ!

೨. ಕುತಂತ್ರ.

[ತಂಗಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ರಾವ್ ಜೋದಾ ಮತ್ತು ರಾಜಮಾನ]

ಜೋದ—ಎಂತಹ ಅತ್ಯಾಚಾರ? ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಇಂತಹ ದುಷ್ಟವರ್ತನೆಗೆ ತೊಡಗುವುದೆಂದರೆ ಅರ್ಥವೇನು? ಸಿಸೋ ದಿಯಾ ವಂಶದ ಲಾಖಾರಾಣರ ಸೀಮಂತ ಪುತ್ರನಂತೆ! ತನಗೆ ರಾಜ್ಯ ಬೇಡವಂತೆ! ನಮ್ಮ ಹಂಸಿಯ ಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಂತೆ! ಈ ಕುತಂತ್ರಗಳು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಿತ್ತು? ರಾಣೀರರೆಂದರೆ ಕುರಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವನೋ ಏನೋ?

ರಾಜ—ಅಣ್ಣಯ್ಯಾ! ಏನದು ಇಷ್ಟು ಆಗ್ರಹ?

ಜೋದ—ಮತ್ತೇನು? ನಮ್ಮ ಹಂಸಿಯ ಮಗ ಇನ್ನು ನಿರ್ಗತಿಕನಾದ! ಹಂಸಿ ಭಿಕ್ಷುಕಿಯೆ ಸರಿ!

ರಾಜ—ಹಾಗೇನು? ಮುಕುಲನು ಬಾಲ ರಾಣನಲ್ಲವೆ? ಹಂಸಿ ರಾಜ ಮಾತೆಯಲ್ಲವೆ?

ಜೋದ—ಅದೆಲ್ಲವೂ ಒರೆಯ ಬಾಯಿಮಾತು! ಲಾಖಾರಾಣರು ಇರುವಾಗ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿ. ಈಗ ಅವರು ಕಾಲವಾಗಿ ಮೂರು ವರುಷ ಕೂಡ ಆಗಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಚಂಡನ ಪುಂಡಾಟಿಕೆ ಕಂಡರೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ರಾಜ—ರಾಜ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದಷ್ಟೆ?

ಜೋದ—ನಾನು ಕೂಡ ಅದೇ ಹೇಳುವುದು! ಈ ಮೇವಾರವೆಲ್ಲವೂ ಚಂಡನ ಪಕ್ಷ. ನಮ್ಮ ಮುಕುಲನನ್ನು ಕೇಳುವವರೆ ಇಲ್ಲ! ನಾವು ಕೂಡ. ನಮ್ಮ ಹಂಸಿಯ ಮನೆಗೆಂದು ಬಂದರೆ, ಆ ಮೂರ್ಖನ ಮಾತಿನಂತೆ ವರ್ತಿಸ ಬೇಕಂತೆ! ಹಂಸಿ ಕೂಡ ಆತನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಿಣಿ!

ರಾಜ—ಅದೇನೂ ನಿಜ! ಏನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ನೊದಲು ಆತನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಜೋರಿದ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ರಾಹೋರರಿಂದರೆ ಕಸಕ್ಕೆ ಸಮಾನ! ಈ ಧೂರ್ತನನ್ನು ಮೇವಾರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿ ಬಿಡುವುದು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನ ಕೆಲಸ!

ರಾಜ—ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಹಂಸಿಯೆ ಕಾರಣ! ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗು ತಿದ್ದಿ ಮಾರಿಯನ್ನು ಬೇಕುಬೇಕಂತಲೆ ಮನಗೆ ತಂದು ಹಾಕಿ ಕೊಂಡುಹೋದವೆ? ನಾವೆಲ್ಲರಿದ್ದೇವೆ ; ಚಂಡನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡ ಬೇಕಾದರೆ, ಒಂದು ಮಾತು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಬೇಡವೆ? ಅದರ ಫಲ ಈಗ ಅನುಭವಿಸಲಿ!

ಜೋರಿದ—ಛಿ! ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದರ ಉಪಹತಿ ನಮಗೆ ಕೂಡ ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ವೇನು? ಮಾರ್ವಾಡ ಮೇವಾಡಗಳೆಂದರೆ ಮುಂಜಿನಿಂದಲೂ ಅಸೋಸಿಯೇಟವಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳು. ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ನಡಿಯ ಬೇಕು!

ರಾಜ—ಅದಕ್ಕೇನು? ನಾವು ಅವರ ತಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದರಾಯಿತು!

ಜೋರಿದ—ರಾಜೂ! ನಿನಗಿನ್ನೂ ತಿಳಿಯದು. ಈಗ ಮುಕುಲನಿಗೆ ನಾವೆ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮೆರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ಒಂದೆ ಅರಸುತನದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುವ ಸಂಭವವಿದೆ! ನಮಗೆ ಕೂಡ ತುಂಬ ಗೌರವ! ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಆ ಹುಚ್ಚು ಹಂಸಿಯನ್ನು ಮೆತ್ತಗೆ ತಿರುಗಿಸಬೇಕು!

ರಾಜ—ಅದೀಗ ಸಿಜ! ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆವೆಂದರೆ ಚಂಡನನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿ ಬಿಡಬಹುದು.

ಜೋರಿದ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ಈಗ ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರನ್ನು ಕರೆಸೋಣ. ಅವರು ಬಾರದೆ ಒಂದೂ ಸರಿಬೀಳದು!

೮. ಮೊಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು.

[ಕಮಲಾವತಿಯು ಮಗುವನ್ನು ಮಲಗಿಸುತ್ತಿರುವಳು.]

ಜೋರದ—ಎನೆ ಕಮಲಿ! ಹಂಸಿ ಇಲ್ಲವೇನು?

ಕಮಲಾ—ಇಲ್ಲೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವಳು.)

ರಾಜ—ಅಣ್ಣಯ್ಯಾ! ನಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೊ? ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ?

ಜೋರದ—ಸಿಟ್ಟು ನಮಗೂ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇನು? ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಮ್ಮನಿರು. ನಿನಗೊಂದರ ಯೋಚನೆಯೂ ಬೇಡ. ಇನ್ನು ಮೇವಾರ ನಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗೆ ಬಿತ್ತಿಂತಲೆ ಎಣಿಸಿಕೊ! ಆ ಚಂಡನ ಚಂಡತನವೆಲ್ಲ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ನೋಡು!

ಹಂಸಿ—(ಬಂದು)—ಜೋರದಾ! ಏನಿದು? ಏನು ವಿಶೇಷ?

ಜೋರದ—ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ ಎಂದು ಬಂದೆವು.

ಹಂಸಿ—ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲವೇನು?

ಜೋರದ—ದಿನಾಲೂ ಎತಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು? ಏನಿದೆ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಅಲ್ಲಿ?

ಹಂಸಿ—ಎಂದರೆ?

ಜೋರದ—ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಎಷ್ಟಾದರೂ ನಾವು ರಾಶೋರರು? ಸಿಸೋದಿಯರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡೇವು?

ಹಂಸಿ—ಏನದು? ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳ ಬಾರದೆ?

ಜೋರದ—ಅಮ್ಮಯ್ಯಾ! ನೀನೇನೂ ತಿಳಿಯದವಲ್ಲ. ರಾಜನೀತಿ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯವೆ. ಹೀಗಿರುತ್ತ ನಿನ್ನ ಕೂಸಿನ ಪರವಾಗಿ ಕೊಂಚವಾದರೂ ಜಾಗರೂಕತೆ ನೋಡಿ ಕೊಂಡಿರುವುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಚಂಡನು ರಾಜ ಕಾರ್ಯವಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನಷ್ಟೆ? ಆದರೆ ಆತನ ಕೃತ್ಯಗಳು ನಿನ್ನ ಮೋಕಿಯ ಹಿತಕ್ಕೂ ಅಹಿತಕ್ಕೂ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವೆಯಾ?

ಹಂಸಿ—ಚಂಡನು ನಮ್ಮ ಮೋಕಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಕೆಡುಕು ಮಾಡಿ
ಯಾನೆಂದು ನಾನೆಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ!

ರಾಜ—ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಎಣಿಸೀಯೆ? ಅಂತಹ ವಿವೇಚನೆಯು ಗೊಡವೆ
ಯನ್ನೇ ನೀನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ!

ಹಂಸಿ—ಅಲ್ಲವೇನೂ, ರಾಜು! ನಮ್ಮ ಚಂಡನೇನು ಕೆಡುಕು ಮಾಡಿ
ದ್ದಾನೆ? ಆತನಿಂದ ಮೋಕಿಗೇನು ಅಪಾಯ? ನೀನೇನಾದರೂ
ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಿಯಾ?

ರಾಜ—ಇನ್ನೇನಿದೆಯಮ್ಮ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ? ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು
ದಿನ ಹೋದರೆ ಸಾಕಷ್ಟು? ಅಂತೆಯೇ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ!

ಹಂಸಿ—ಎನು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ?

ರಾಜ—ಚಂಡನ ಆಡಂಬರ!

ಹಂಸಿ—ಎನು ಆಡಂಬರವೋ! ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಜೋರದ—ನ್ಯಾಯವಾದ ರಾಣನ ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡುತ್ತ
ಬಂದರೆ ಅದು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲವೇನು? ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಹೋಗಲಿ;
ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದು ಬಂದೀತು!

ಹಂಸಿ—ನೀನೇನು ಹೀಗೆ ಅರೆಮಾತು ಹೇಳುತ್ತಿ? ನಮ್ಮ ಮೋಕಿ
ಗೇನಾದರೂ ಗಂಡಾತರವಿರುವುದೇನು?

ರಾಜ—ನಮ್ಮ ನ್ನೇನು ಕೇಳುತ್ತಿ? ನೀನೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ?

ಜೋರದ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ಅಂದು ಮೋಕಿಯ ಪರವಾಗಿ ರಾಜಕಾರ್ಯ
ಗಳನ್ನು ಯಾರು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆ
ಬಂದಾಗ, ನಾವು ಯಾರೂ ತಮ್ಮಂತಹ ಸಿಸೋದಿಯಾ ರಾಣಿ
ಯವರ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಗೋಚಾರವಾಗಲಿಲ್ಲ! ಈಗೀಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು
ಕೇಳುತ್ತೀರಿ? ಮಹಾರಾಣಿಯವರೆ! ನಿಮ್ಮ ಹಂಗೆ ನಮಗೆ
ಬೇಡ! ರಾಜೂ! ಹೋಗೋಣ, ಬಾ!—(ಹೊರಡಲು. ಹಂಸಿಯು
ತಡೆಯುವಳು.)

ಹಂಸಿ—ಜೋರಾದಾ! ರಾಜೂ! ಇದೊ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿದೆ!
ಈಗೇನು ಅಪಾಯವಿದೆ? ಹೇಳಲೆ ಬೇಕು!

ರಾಜ—ಅಕ್ಕಯ್ಯಾ! ಬೇಡ, ನಮ್ಮ ಮಾತು ವಿನಗೇನೂ ರುಚಿಸುವ
ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ಜೋರಾದ—ಸುಮ್ಮನೆ ನಮಗೇತಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಕರ!

ಹಂಸಿ—ನಿಷ್ಕರವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿರಿ. ಹೇಗಾ
ದರೂ ನಮ್ಮ ಮೋಕಿ ಗಂಡಾಂತರದೊಳಗೆ ಬೀಳದಿದ್ದರೆ ಸರಿ.
ನನಗೇಗ ನೀವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರು ಆಧಾರ? ನೀವೆ ಹೀಗೆ ಕೈ
ಬಿಟ್ಟರೆ?

ಜೋರಾದ—ಹಾಗಾದರೆ ಕೇಳು! ಚಂಡನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕಿತ್ತುಹಾಕ
ಬೇಕು!

ಹಂಸಿ—ಏನು? (ತಟ್ಟನೆ ಹಿಂಜರಿಯುವಳು.)

ಜೋರಾದ—ತಾಳು ತಾಳು! ಹಾರಬೇಡ! ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳು. ಈಗ
ನಂತೆಯೇ ಆತನು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆ
ಮೋಕಿಯ ಆಸೆಯೇ ಬೇಡ!

ಹಂಸಿ—ಹಾಗೆಂದರೇನು?

ರಾಜ—ಅದು ಕೂಡ ತಿಳಿಯದೆ? ಈಗ ಚಂಡನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಸಮಸ್ತ
ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಹೆಸರಿಗೆ
ಮಾತ್ರ ಮೋಕಿ ರಾಣನಂತೆ!

ಹಂಸಿ—ಏನಪ್ಪ! ಆತನು ಇದುವರೆಗೂ ನನ್ನ ಅನುಮತಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ
ಎಂದೂ ನಡೆದವನ್ನಲ್ಲ.

ಜೋರಾದ—ಹೇಗೆ ತಾನೆ ನಡೆದಾನು? ಒಂದೆ ಸಲ ಸ್ನಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು
ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದೇ? ಕ್ರಮೇಣ ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ
ತಾನೆ ರಾಣನೆನ್ನಿ ಸಿಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ!

ಹಂಸಿ—ಏನಪ್ಪ! ಇಂತಹ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನೆಂದು ನಾನೆಣೆ
ಸುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾಜ — ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಬರಿಗುಲ್ಲು ಸಿದ್ಧಿಗೇಡು!

ಹಂಸಿ—ನಿಮಗಿಂತಹ ಯೋಚನೆ ಬರುವುಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?

ಜೋರಿದ—ಒಂದಲ್ಲ, ಎರಡಲ್ಲ! ಹಲವಿದೆ! ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಾಸನಕ್ಕೂ ರಾಣನ ಮುದ್ರೆ ಸಾಲದಂತೆ! ತನ್ನ ಮುದ್ರೆ ಕೂಡ ಅವಶ್ಯಕವಂತೆ! ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಮುಂದಾಳಂತೆ! ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕುಣಿಯುವ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಬೇರೆ!

ರಾಜ—ಮತ್ತೆ ನಿನಗೆ ಕೂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಲ್ಲಂದ? ಅರನುನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡಬೇಕಾದರೆ ಚಂಡನ ಕಾವಲುಗಾರರು ಬಂದೆ ಬರುತ್ತಾರೆ! ಮೋಕಿಯಂತೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಆತನ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿರ ಬಾರದಂತೆ!

ಜೋರಿದ — ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗ ಕೂಡದಂತೆ! ನಾವು ಕೂಡ ತುಂಬ ದೂರದವರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವು?

(ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತಾರೆಯು ಮಾತಾಡುವಳು)

ತಾರಾ—ಯುವರಾಜ! ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬೇರೆಯೇ ಇರ ಬಹುದು!

ಜೋರಿದ--ಎನು ಕಾರಣ?

ತಾರಾ—ಹೇಳಲೆ ಬೇಕಾದರೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಜೋರಿದ—ಹುಂ! ಹೇಳಿಬಿಡು.

ತಾರಾ—ಹಾಗಾದರೆ ಹಂಸಾರಾಣೀ! ನನ್ನದು ಕೂಡ ಒಂದು ಮಾತು ಕೇಳು. ಚಂಡಾಜಿಗೆ ಮೋಕಿಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನ ಮಮತೆಯಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದಷ್ಟೆ? ಸವತೀ ಪುತ್ರನೆಂದಾಗಲಿ, ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯೆಂದಾಗಲಿ—ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸಿದವನಲ್ಲ! ಹೀಗಿರುತ್ತ ನೀನಿದೊಂದನ್ನೂ ಯೋಚಿಸದೆ, ಬರಿದೆ ಇವರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗ ಬೇಡ!

ರಾಜ — ಅಪ್ಪ! ಚಂಡನ ಪಕ್ಷವಾತಿ!

ಜೋರಿದ—ಬಹುಶಃ ಆತನು ಈಕೆಯನ್ನು ಕೈಹಿಡಿಯುವುದಾಗಿ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟಿರುವನೊ ಎನೊ!

ತಾರಾ—ಯುವರಾಜ! ನನ್ನೊಡನೆ ಅಂತಹ ಮಾತುಗಳು ನಡೆಯಲಾರವು. ನಿಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯು ನನಗೆ ಆದ್ಯಂತವಾಗಿಯೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ನಿಮ್ಮಂತಹ ದುಷ್ಪ್ರವರ್ತಕರ ದುರ್ಬೋಧನೆಯಿಂದ ದುಃಸಹವಾದ ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಅದ್ವಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವಿರಲ್ಲವೇ? ನೀವು ಮಾರ್ವಾಡದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವಂತಹ ಸೌಭಾಗ್ಯವಾದರೂ ಏನಿದೆ? ನಿಮ್ಮಂತಹ ಮದ್ಯಪಾಯಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ನಮ್ಮ ಮುಕುಲನಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಅಂಗೈ ತೋರಿಸಿ ಅನಿಷ್ಟ ಅನ್ನಿ ಸಿಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ! ರಾಜ್ಞೀ! ಇವರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗಬೇಡ. ಚಂಡಾಜಿಯು ಅಚ್ಚ ರಜವೂತವೀರನು! ಇದು ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿರಲಿ!

ಜೋರ—ಅಹುದು. ಅಚ್ಚ ರಜವೂತ! ಐಶ್ವರ್ಯ ಕಂಡರೆ ಎಂತಹ ಅಚ್ಚನೂ ಹುಚ್ಚನೆ ಆಗುತ್ತಾನೆ!

ರಣಮಲ್ಲ—(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ) ಏನದು ಸಮಾಚಾರ?

ಜೋರ—ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹಂಸಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿವು. ಇನ್ನು ಅವಳ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಂತೆ ಮಾಡಲಿ!

ರಣ—ಹಂಸೀ! ಏನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ಮಗೂ! ತಿಳಿದು ತಿಳಿದು ಯಾರಾದರೂ ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲಿರೆದಾರೇ?

ಹಂಸಿ—ಅಪ್ಪಾಜಿ! ನಾನು ಹೆಣ್ಣು ಹೆಂಗುಸು; ಏನು ತಾನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿದೆ?

ರಣ—ವಿಾಸೆಹೊತ್ತು ಗಂಡಸರು ನಾವಿದ್ದೇವೆಯಷ್ಟೆ? ಏನಾಗಬೇಕು? ಹೇಳು!

ಜೋರ—ಆಗುವುದೇನು? ಚಂಡಾಜಿಯನ್ನು ಅಟ್ಟಿ ಬಿಡಬೇಕು!

ರಣ—ಅದಕ್ಕೇನು ಕಷ್ಟ? ತಾರೆ! ಅವನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರಹೇಳು!(ತಾರೆ ಹೋಗುವಳು.)

ಜೋರ—ನನಗದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಹಂಸಿ ಇಷ್ಟು ಮುಚ್ಚಳಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಮೊಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?

ರಣ—ಮೊಳಕೆ ಮರವಾದರೇನು? ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿ ಇರಲಾರ
ದೇನು? ಹಂಸೀ? ನಿನಗೊಂದರ ಯೋಚನೆಯೂ ಬೇಡ,
ತಿಳಿಯಿತೆ?

ಹಂಸಿ—ಯಾದವನೇನನ್ನೂ ಬಂದು ಮಾತು ಕೇಳಬೇಡವೆ?

ರಣ—ನಿನ್ನ ಯಾದವ! ಯಾರವನು? ಮೊನ್ನೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಸು!

ಜೋರಿದ—ಅಹುದು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಚಂಡನಿಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ

ರಣ—ಏನೋ? ಯಾದವನೋ ಗೀದವನೋ? ಬೇಕಾದರೆ ತನ್ನ ಹದಿನಾರು
ಸಹಸ್ರ ಗೋಪೀಪರಿವಾರ ಸಹಿತ ಬರಲಿ! ಏನೂ ಭಯವಿಲ್ಲ;
ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸಮಾಡಲಿ! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನಡೆಯಲಿ! ಬೇರೆ
ಯವರು ಇಲ್ಲವೇನು?

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಲ್ಲ. ಚಂಡನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮುಕುಲನ ಅಮಂಗಲ
ಹಾರೈಸುತ್ತಾನೇನು?

ರಣ—ಹೆಂಗಳು ಬರಿಯ ಮೊದ್ಲು ಎಂಬುದು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ!

ಜೋರಿದ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ಸ್ತ್ರೀಬುದ್ಧಿಃ ಪ್ರಳಯಾಂತಿಕಃ!

ರಣ—ಅಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ? ಅದೋ, ಚಂಡನು ಬರುತ್ತಾನೆ.

(ಚಂಡನೂ ಯಾದವನೂ ಬಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ರಾಣಿಯ ಅವಸರವನ್ನು
ನೋಡಿ ಸುವರು ರಾಣಿಯು ಮಾನವಾಗಿರುವಳು.)

ಚಂಡ—ರಾಜ್ಞೇ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಸೋಣಾಯಿತು? —
ಮುಕುಲನೇನಾದರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೆ?

ರಣ—ಚಂಡಸಿಂಗ! ನೀನೀ ಮೂರು ವರುಷಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು
ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ತುಂಬ ಬಳಲಿರುವೆ. ಈಗ ನಿನಗೆ ಕೊಂಚ
ಏಶ್ವಾಂತಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಕುಮಾರಿಯ ಯೋಚನೆ!

ಚಂಡ—ರಾಣಾಜಿ! ನನ್ನ ದೇಶದ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನೇನಾದರೂ ಮಾಡಿ
ದರೆ, ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಆಯಾಸವೆಂಬುದು ಹೇಗುಂಟಾದೀತು?

ಜೋರಿದ—ಅಮ್ಮಯ್ಯಾ! ಕೇಳಿದೆಯಾ ನಿನ್ನ ಚಂಡಾಜಿಯ ಕಾಯ-
ತತ್ಪರತೆ? ಮರಣಾಂತದ ತನಕವೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಇದ್ದರೂ, ತನಗೆ
ಬೇಸರ ಹುಟ್ಟಲಾರದೆಂದು ಆತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ!

ಯಾದವ—ಯುವರಾಜ! ಚಂಡಾಜಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಾವು ಹೇಳಿ ದಂತಲ್ಲ. ಎಷ್ಟರ ತನಕ ತನ್ನ ಸೇವೆಯು ಮಾತೃಭೂಮಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವೋ ಅದು ತನಕ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಶ್ರಮವನ್ನು ವಹಿಸಲು ತಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಆತನ ಭಾವ.

ರಣ—ನಾನು ಕೂಡ ಅದೇ ಹೇಳುವುದು. ಮೇವಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಸಮಯ ಬಂದರೆ ರಕ್ತಸ್ರಾವಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ವೀರರ ನೆರವು ಈಗಲಿರುವುದು.

ಯಾದವ—ಎಂದರೆ?

ರಣ—ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಇತರರು ವಹಿಸಲು ಎಂದರ್ಥ!

ಚಂಡ—ಅದಕ್ಕಿಷ್ಟು ಯೋಚನೆಯೇತಕ್ಕೆ? ನಮ್ಮ ಮುಕುಲನು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹವನ್ನು ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಲೆ—

ರಣ—ಅಷ್ಟು ದೀರ್ಘವೇತಕ್ಕೆ? ಬಹುಶಃ ಅಧಿಕಾರದ ಆಸೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!

ಚಂಡ—ರಾಣಾಜಿ! ಈ ಮಾತನ್ನು ಇತರರು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಬಹುದಿತ್ತು!

ರಣ—ಹಂಸಿ! ನೋಡಿದೆಯಾ? ಸರಿಯಾದ ವೀರನನ್ನೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿರುವೆ. ಮುಕುಲನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಕೊಡುವ ಯೋಚನೆ ಈತನಿಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆನ್ನು ತಿದ್ದನೆ?

ಚಂಡ—ಸರಿ! ಕೊನೆಗೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂತೆ? ಚಿಕ್ಕವ್ವಾ! ನಿನಗಂತಹ ಅನುಮಾನವೇನಾದರೂ ಇರುವುದಾದರೆ ಹೇಳಿ ಬಿಡು.

ಜೋದ—ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ನಾವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇವೇನು?

ಚಂಡ—ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅನುಮಾನ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಲಿ!

ಹಂಸಿ—ಚಂಡಾ! ಹೇಗೂ ಇರಲಿ. ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಬೇರೆಯವರು ವಹಿಸಿದರಾಗದೆ?

ಚಂಡ—ಮಾತುತ್ರಿ! ಇಂತಹ ಮಾತು ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಬರಬೇಕಾದರೆ—

ಜೋದ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಹಲವಿರಬೇಕು!

ಚಂಡ—ದೇಶೋನ್ನತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಆಚರಣೆ ನನ್ನದೇನಿರುವುದು?

ರಣ—ನೀನಿಂದು ತನಕ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸಿದುದೆ ಸಾಕು.
ರಾಶೋರರೊಡನೆಯೂ ವಂಚನೆಯೇ?

ಜೋದ—ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮುಕುಲನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ!

ಚಂಡ—ಯುವರಾಜ! ಹಿಂದುಮುಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿಯೆ ಮಾತ
ನಾಡಬೇಕು!

ಜೋದ—ನಮಗೆ ಕೂಡ ನೀತಿಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಾ? ನೀನು
ಮಾಡಿರುವುದು ಯಾವ ನೀತಿ? ನಿನ್ನ ಅಧಿಕಾರದೊಳಗಿ
ನವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು! ನಿನ್ನ ಸೋದರ ರಘು
ದೇವನು ಮಹಾವಿರುಷನೆಂದುಕೊಂಡು ಆತನಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧಿ
ಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುವೆ! ಆ ಕುತಂತ್ರಗಾರ ಚೇಲಾರಾಮನು
ಸಕಲ ಸೇನೆಗೂ ಅಧಿಪತಿ! ಇನ್ನು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯ ಎಳೆಯ
ರಕ್ತದ ಯುವಕರು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿವರ್ಗವಂತೆ! ಈ ಕಪಟ ವರ್ತನೆ
ಯನ್ನು ನಾವರಿಯುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವೆಯಾ?

ಯಾದವ—ರಾಜ್ಞೇ! ಇವರು ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳು. ನಿನ್ನ ಅನುಮತಿ
ಯಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆಂದು ನಾನು
ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಣ—ಯಾದವಸೇನ! ನಿಮ್ಮ ಒಳಸಂಜ್ಞೆವೂ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದು,
ಹೇಗೂ ಇರಲಿ. ಹಂಸೇ! ನಿನ್ನ ಕೂಸು ಇನ್ನೂ ಒಡುಕಿ
ಕೊಂಡಿರುವಾಗಲೇ ಇವರ ಹಂಚಿಕೆ ಹೊರಬಿದ್ದುದು ನಮ್ಮ
ಭಾಗ್ಯವೆ ಸರಿ!

ಯಾದವ—ರಾಣಾಜಿ! ತಾವು ಮಾರ್ವಾಡದಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಗಳು
ಈ ತೆರನಾದ ಹೊಂಚುಗಾರಿಕೆಯು ತಮಗೆ ಕೇವಲ ಅನುಚಿತ!
ಮಧ್ಯಸೇನೆಯ ದುರಾಚಾರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲ್ಲದೆ ತಾವಂತಹ
ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಲಾರಿರಿ. ಸುಭಿಕ್ಷವು ಸೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ
ನಮ್ಮ ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಆಗಮನವು ದುರ್ಭಿಕ್ಷದಂತಾಗು
ವುದು! ರಾಣಿ ಹಂಸಾಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಕಲಹಾಂಕುರ

ವನ್ನು ಬಿತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದಿರಿ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ
ವನ್ನು ತಾವು ಯೋಚಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ!

ರಣ—ಯಾದವಸೇನ! ಪರಿಣಾಮವು ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದರಿಂದಲ್ಲವೆ
ನಾವಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು?

ಹಂಸಿ—ಯಾದವಾ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಮನ ಬಂದಂತೆ ಮಾತ
ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ? ಅಸ್ವಾಜಿಯವರನ್ನು ದೂರಿದೆಯೆಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು
ದೂರಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ! ಅವರು ನಿನಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೊ ಹಿರಿಯರು;
ಹೇಗೆ ತಾನೆ ತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದಾರು?

ಚಂಡ—ಮಾತುಶ್ರೀ! ಇವರು ನಿನಗೆ ಬಂಧುಗಳೇ ಸರಿ. ಆದರೂ—
ನಿನಗೆ ಏತವಾಗಲಿ, ಆಗದಿರಲಿ—ನಾನೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳ
ಬೇಕಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಅಸೂಯೆ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ
ಇವನು ದುರ್ಬೋಧನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಮುಕುಲನ
ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಭಾವನೆ ಹೇಗಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಏಕ
ಲಿಂಗೇಶ್ವರನ ಸಾಕ್ಷಿ!

ಹಂಸಿ—ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಏಕಲಿಂಗೇಶ್ವರನ ಸಾಕ್ಷಿಯೇತಕ್ಕೆ? ಹೇಗೂ ರಾಜ್ಯ
ವನ್ನು ಮುಕುಲನಿಗಿಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವೆಯಷ್ಟೆ? ಮತ್ತೇತಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ
ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷೆ?

ಚಂಡ—ನಾನೇನಾದರೂ ನನಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ
ಮಾತಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ನಾನೀ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದೆನಲ್ಲದೆ
ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ.

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಈಗಲೂ ನಡಿಸಬಾರದೇಕೆ?

ಚಂಡ—ನಡಿಸದೆ ಉಂಟೆ? ಆದರೆ, ನೀನು ತುಂಬ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದವಳು;
ವಂಚಕರ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದು ಮುಕುಲನಿಗೇನಾದರೂ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಭ
ವಿಸಿತೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವಿದೆ.

ಹಂಸಿ—ಅಂತಹ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಅಸ್ವಾಜಿಯವರಿದ್ದಾರೆ;
ನನಗೆ ಪ್ರಕೃತ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಯಾರು?

ರಣ—ಸರಿ! ರಾಜಕಾರ್ಯ ನಮಗೊಂದು ಹೊಸ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲ! ಹಂಸಿ!
 ಈಗಿರುವ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೆಗೆದು ಬಿಟ್ಟು, ಮೇವಾರವು
 ಉನ್ನತಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಭಾರ ನನ್ನದು! ಏನೂ
 ಯೋಚನೆ ಬೇಡ, ಕಂಡೆಯಾ?

ಚಂಡ—ರಾಜ್ಜೀ! ರಾಶೋರರಾಣರು ರಾಜಕಾರ್ಯ ಧುರಂಧರರೇ
 ಆಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ತಂತಮ್ಮ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನ
 ಏಶೇಷವಿರುವುದು ಮಾನವ ಪ್ರಕೃತಿ. ಆದುದರಿಂದ ಮೇವಾ
 ರಕ್ಕೆ ಇವರಿಂದ ಏಳಿಗೈಯುಂಟಾದೀತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸನಗೇನೂ
 ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ.

ಹಂಸಿ—ಹೇಗೂ ಇರಲಿ.

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಜಿ! ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ತರ್ಕಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿರದು.
 ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈಕೆಯು ಮಾತ್ಸರ್ಯಯುಕ್ತ. ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತೆ—
 ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಏನೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗದು! ರಾಜ್ಜಿ! ನಿನ್ನೀ
 ಪ್ರವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ಅನಿಷ್ಟವೇ ಏನಾ ಮತ್ತೇನೂ
 ಇರದು.

ಚಂಡ—ಚಿಕ್ಕವ್ವಾ! ನೀನೀಗ ಇವರ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವೆ. ಇದೊ,
 ನಾನು ಅಧಿಕಾರದ ಆಸೆಯಿಂದ ಆಡುವ ಮಾತೇನೂ ಅಲ್ಲ.
 ಮಾತೃಭೂಮಿಯು ಹಾಳಾಗ ಬಾರದೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆ.
 ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಂಶಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಚೆಗೆ ತಳ್ಳಿಬಿಡು!

ಹಂಸಿ—ಹೇಗೂ ಇರಲಿ. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅಪ್ಯಾಜೆಯವರು ನೋಡಿ
 ಕೊಂಡಿದ್ದ ರೇನು ದೋಷ?

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಜಿ! ನೀನೇನು ಮಾಡಿದರೂ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು
 ತಿರುಗಿಸಲಾರೆ. ನೀನಂತೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮುಕುಲನಿಗೊಂದು
 ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿ. ಮತ್ತೇತಕ್ಕೆ ನಿನಗದರ ಗೊಡವೆ?

ಚಂಡ—ಆಗಲಿ. ಚಿಕ್ಕವ್ವಾ! ಇದೊ, ಸಾನೀಗಲೆ ಹೊರಟೆ! ಅಧಿ
 ಕಾರದ ಆಶೆ ನನಗೆ ತಿಲಾಂಶವಾದರೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಬೇರೆ
 ಕಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ ಮೇವಾರಕ್ಕೆ

ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆನಷ್ಟೆ-ಎಂಬುದೊಂದೆ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೊ, ಈ ಅಂಕಿತದ ಮುದ್ರೆ. (ಕೊಡುವನು.) ನನ್ನದೊಂದು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ; ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ನೀನೆ ಸ್ವತಃ ನೋಡಿಕೊಂಡಿರು. ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಲ್ಲದವರನ್ನು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಇರಿಸಬೇಡ. ಕೇವಲ ಬಂಧುಗಳಾದರೂ ಸ್ವಾರ್ಥಿಲ್ಲದವರೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗದು. ಏನೇ ಚಸೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಶಾಸನಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಧನಿಕ ನಿರ್ಧನ, ಕುಲೀನ ಕುಲ ಹೀನ, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ತಾರತಮ್ಯಗಳಿಲ್ಲ.—

ಜೋದ—ಈ ರಾಜನೀತಿಗಳು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದೆ?

ಚಂಡ—ಅಂತಃಕಲಹಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅನರ್ಥವಾಗುವುದು. ಸಕ್ಷಪಾತವು ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಮೂಲ. ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಂಪತ್ತಿಯೆ ರಾಜಶಕ್ತಿ ಧರ್ಮವೆ ದೈವ. ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸದಾಕಾಲವೂ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರಾಯಿತು. ನಾನಿನ್ನು ಈ ಚಿತ್ತೂರಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೂಸಿಗೇನಾದರೂ ಕೆಡುಕು ಬಂದಿರತೆಂದು ನೀನು ಕೊಂಚವೂ ಭಾವಿಸಬೇಡ. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಯಬೇಡ. ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಈಗ ನನಗನುಜ್ಞೆಯಾಗಲಿ.

(ನಮಸ್ಕರಿಸುವನು.)

ಹಂಸಿ—ಹೂಂ! ಒಳ್ಳೆಯದು!

(ಚಂಡನೂ ಯಾದವನೂ ಹೋಗುವರು.)

ರಣ—ಸೊಗಸಾದ ಭಾಷಣವಲ್ಲವೆ?

ಜೋದ—ಎಷ್ಟೊಂದರೂ ಸಿಸೋದಿಯನಲ್ಲವೆ? ಶಿಶು ಉದಯವಾಗುತ್ತಿ ದೆಯಷ್ಟೆ! ಆದುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಕೊಂಚ ಕಡಿಮೆ! ಅಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ಇಂತಹ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಹೂಡಿ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುತ್ತಲಿದ್ದನೆ?

ಹಂಸಿ—ಅಪ್ಪಾಜೀ! ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ವಂದಿಸಲಿ? ಕೈತಪ್ಪಿ ಹೋದ
ಕೂಸು ಕೈಗೆ ಬಂತು! ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಬಾಳು
ಗೋಳಾಗುತ್ತಿತ್ತು!

ರಣ—ನಿನಗೊಂದರ ಹಂಬಲೂ ಬೇಡ. ಎಲ್ಲ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ'
(ಹೊರಡುವನು.)

ಹಂಸಿ—ಆದಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕೂಸಿಗೆ ಎಂತಹ ಗಂಡಾಂತರ! ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ
ಮೈಯಲ್ಲ ನಡುಗುತ್ತಿದೆ. ಭಗವಂತಾ! ವ್ಯಾಸ ಮಾತೆಯ
ಅನುಗ್ರಹ ಇದು ತನಕ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ನಮ್ಮ
ಮೋಕೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾದು ಕೊಟ್ಟೆಯೆಂದರೆ! ಮಾತೆ!

|| ಮತ್ತೆ ಕೋಕಿಲ ||

ಸಾರ ಸಾರಸಮಾನ ಲೋಚನ ಕಾಂತ ಕಾಂತಿಯುತಾನನೇ |
ಭೂರಿ ಭೂರಿಪು ಸಂಘ ಸಂಹೃತಿಶಕ್ತಿ ಶಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತೇ ||
ಮಾರ ಮಾರಣದಕ್ಷ ದಕ್ಷಮದಾಪಹಾಂಕ ವಿರಾಜಿತೇ ||
ಧೀರಧೀ ರತಿಪಾಲ ಪಾಲನತೀಲಿ ಪಾಲಿಪುದಂಬಿಕೇ ||

[ಷಡಕ್ಷರಿ]

೧. ಚಂಡನ ಚಿಂತೆ.

ಚಂಡ—ಆಹಾ! ಅಂಬಾ ಭವಾನೀ! ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಹೀಗಿತ್ತೆ?—ಅಪವಾದದಷ್ಟು ಶೋಚನೀಯವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ? ಶಿವ ಶಿವಾ! ಮಾನವರ ನಾಲಗೆಯಾದರೂ ಎಷ್ಟು ಕ್ರೂರ! ಖಡ್ಗಧಾರೆಗಿಂತಲೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವೆ ಸರಿ!

ಯಾದವ—ಚಂಡಾಜಿ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಥೆಪಡುವೆ? ಅಂಬಾ ಭವಾನಿಯ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಗದು.

ಚೇಲಾ—ದೇಶಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಸ್ಥಾನಚ್ಯುತಿಯನ್ನು ಗಣಿಸಿಕೊಡದು.

ಚಂಡ—ಆ ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲ. ರಾಣೀರರು ಇಂತಹ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಡಿದರೋ?

ಯಾದವ—ಮೇವಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ.

ಚಂಡ—ನನಗೆ ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ—ಯಾದವಾ! ಸಿಸೋದಿಯರ ಹೆಸರು ಅಳಿದು ಹೋಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದೆ.

ಯಾದವ—ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? ರಾಣೀರರಿಗೂ ನಮಗೂ ಎಂದೂ ಸರಿಬೀಳದು!

ಚೇಲಾ—ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕೀಳದೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಬಿಡರು.

ಚಂಡ—ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದರೂ ಸ್ಥಾನವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಚೇಲಾ—ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ನೋಡಬಹುದು; ವಂಚಕರೊಡನೆ ವಂಚನೆಯೇ ಸಜೆಯಬೇಕು.

ಚಂಡ—ಆಗಲಿ. ದೈವತಂತ್ರ! ಚಿಂತಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ದಿನ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರಿ. ಆ ಮೇಲೆ ಅಂಜಾ ಭವಾನಿಯ ಚಿತ್ತ. ಏನಾದರೂ ವಿಶೇಷ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ನಡೆದವೆಂದರೆ ಕೂಡಲೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ. ಹಾರಾವತಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀ ಸದಿಯ ಬಳಿಯ ವನದಲ್ಲಿ ಇರ ಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ. ಯಾದವಾ! ನನ್ನ ಕಾಯ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋದೀತಲ್ಲದೆ ಬೇವವು ಸದಾ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವುದು! ನನ್ನ ಮಾತೃ ಭೂಮಿಯ ಸೆಲುವಾಗಿ, ಅವಶ್ಯಬಿದ್ದಾಗ ರಕ್ತವನ್ನು ಸುರಿಸಲು ಸದಾಕಾಲವೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ! ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ನದು ಏನು ಹೇಳಲಿ?

[ಎಲ್ಲರೂ ಕಣ್ಣೀರಿಡುವರು.]

~ ~ ~ ~ ~

[ಚಂಡನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಯಾದವಸೇನನು ವೃದ್ಧವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ರಣಮಲ್ಲನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರ ಕಾಣುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸಭಾಮಂಟಪವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು.]

ಯಾದವ—ರಾಮಾ ರಾಮಾ ರಾಮಾ ರಾಮಾ! ಏನಪ್ಪಾ? ರಾಣಾ ಜೋರು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ್ವಾರೆನು? ನಮ್ಮೊಡೆಯಾ! ಅಡ್ಡ ಬಿದ್ದೆ ಬುದ್ದಿ! (ಚುನಿಲಾಲನಿಗೆ)

ಚುನಿಲಾಲ—ಛಿ ಛಿ! ಮುದಿಭ್ರಾಂತು! ನಡಿಯೊ ಆಜೆ! ನಿನ್ನ ಇಲ್ಲಿ ಬರೋಕೆ ಹೇಳಿದವ್ರಾರು?

ಯಾದವ—ನಮ್ಮಪ್ಪಾ! ರೇಗಿಕೊ ಬೇಡಣ್ಣಾ! ನನ್ನ ತುಫ ಸಿಂಗಿಲ್ವೇನು? ಮೂರು ವರ್ಸದಾ ಮುಂಚೆ ನೀನೆಯಲ್ವೆ ನನ್ನ ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಕೊಂಡು ಬಂದೆನ್ನ? ನಮ್ಮಪ್ಪಾ! ಬಲು ದೊಡ್ಡ ಉಪ್ಕಾರ ಮಾಡಿದೆ ಕಾಣಯ್ಯಾ!

ಚುನಿ—ಏನಪ್ಪಾ? ಇಂಗಲ್ಲ ಬದ್ರುತ್ತೀ? ಸಿನ್ನಾ ಆರು ಕಂಡವ್ರೆ?

ಹೀರಾಲಾಲ—ಮೂರು ವರ್ಸದಾ ಮುಂಚೆನ್ನಾತು; ಅದು ಹೋಗ್ಲಪ್ಪಾ! ಇನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಸದ್ದೇಗೆ ನೀ ಈಗಿರುವಾಂಗೇ ಇದ್ದೀ ಯೇನಣ್ಣಾ?

ಯಾದವ—ದ್ಯಾವ್ರ ಬದ್ದಿಸಿದ್ರೆ ಇದ್ದೇನಪ್ಪಾ!

ಚುನಿ—ಮುದ್ದಯ್ಯಾ, ನೀ ಬಂದ ಹಾದಿ ಹಿಡ್ಕೊಂಡು ನಡೀತಿರು. ನಿನ್ನ ನಾವಲ್ಲ ಕಂಡವ್ರೆ. ಈಗಿನ್ರಾಣಾಜೋರು ಬ್ಯಾರೆ ಎಂಬುದು ಸಿಂಗಿ ತಿಳಿದೇನು?

ಯಾದವ—ಏನಪ್ಪಾ ಬ್ಯಾರೆ ಗೀರೆ? ಚಂಡ್ನಿಂಗ್ರಲ್ಲೇನು?

ಹೀರಾ—ನರ್ಸರಿ. ನೀ ದೋಪ್ರಾಯುಗೊದ್ದಿವ್ವಾ. ನಿನ್ನಂಡ್ಕಿಂಡ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ ಕಂಡೆಯಾ? ನೀ ಹೊಂಟು ಹೋಗು!

ಚುನಿ—ನಡೆ. ರಾಣಾಜೋರು ಬರೋ ಹೊತ್ತಾತು.

ಯಾದವ—ಬರ್ಲಪ್ಪಾ ಬರ್ಲಿ. ನಾನೂ ಅದ್ದೇ ಬಂದವ್ವೆ. ರಾಣಾ ಜೋರ್ನ ಕಂಡ್ಕೊಂಡು ಹೋಗೋಕ್ ಬಂದವ್ವೆ.

ಚುನಿ — ಅಪ್ಪೆ ಏನಾ ಎಂಗವ್ವಾ ಒಳಗ್ ಬಂದೆ?

ಹೀರಾ—ಚುನ್ಯಾ! ನೀ ಇಂಗಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡ್ಕೊಂಡು ಕುಂತ್ರೆ ನಮ್ಮೆಲ್ವಾ ಹೋದಾತು ಕಂಡ್ಯಾ? ಆ ಮುದ್ದುನಾ ದೊಬ್ಬಾಚೆ! (ದೊಬ್ಬ ಹೋಗುವನು.)

ಯಾದವ—ದಮ್ಮಯ್ಯಣ್ಣಾ! ನಾ ತುಂಬ ಕಟ್ಟದೊಳಗಾ ಬಿದ್ದವ್ವೆ. ದ್ಯಾವ್ರೆನ್ ಕಂಡ್ಕೊಂಡ್ ನನ್ನಟ್ಟಾ ಹೇಳ್ಕೊಂಬೋಕಾ ಬಂದವ್ವೆ!

ಚುನಿ—ನಮ್ಮಾವಾ ಇಂಗೇಳಿದ್ರೆ ನಡ್ಕೊಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸಿಗ್ಗಡ್ಡಾ ಹಿಡ್ಡಾ ಎಳದಾ ಬಿಡ್ತೀನ್ ನೋಡು!

ಯಾದವ—ನನ್ನಡ್ಕದಷ್ಟು ನಿಂಗ್ನೊದ್ದು ಕೂಡ ಇಲ್ವಾಣಯ್ಯಾ? ನಾ ನಿನ್ನೊನ್ನೆಯೋನಲ್ವಾಣವ್ವಾ! ಸಂಗೀಗ ತೊಂಬತ್ತಯ್ಯ ಕಾಲ ನಡೀತೈತೆ ಕಂಡ್ಯಾ? ಅಯ್ಯ ಮಂದಿ ರಾಣಾಜ್ಯೋರು ನನ್ನಣ್ಣೆ ದಿರಾಗೆ ಆಗ್ಕೊದ್ದು!

ಚುನಿ—ಇದೋ, ಸಿಂಗೇನೊ ಬೇಕಾಗಿದೆ! ಈಗಿನಾ ರಾಣಾಜ್ಯೋರು ಮುಂಚಿನವ್ರಾಗೆ ಅಲ್ವಾಣವ್ವಾ! ಅಪ್ಪೆ ಏನಾ ಒಳಗ್ವರೊಕೂಡ್ವು! ನಿನ್ನಂತ ಮುದಿ ಹವ್ವಾ ಕಂಡ್ರೆ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹಾಕ್ಸತ್ತಾರೆ ನೋಡು! ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಪೀಳ್ಬೇಡ, ನಡೆ! (ಹೊರತಳ್ಳುವರು.)

ಯಾದವ—ಅಯ್ಯಯ್ಯೊ, ಮುದುಕನಾ ಕೊಲ್ತಾರವ್ವಾ, ಕೊಲ್ತಾರೆ! ಜಯಾಜಿ! ನನ್ನಾಣಿರಾ? ನೀವಾದ್ರೂ ಹೇಳ್ವಾರ್ದೇ?

ಜಯ—ಮುದುಕಯ್ಯಾ! ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಯಾದವ—ಅಪ್ಪಾ! ಜಯಮಲ್ಲರೆಂದ್ರೆ ಸಂಗೊತ್ತಿಲ್ವೇನು?

ಜಯ—ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲಿಯೊ ನೋಡಿದ ಜ್ಞಾಪಕವಾಗುತ್ತಿದೆ.—ನಿನಗೆ ರಾಣಾಜಿಯವರಲ್ಲಿ ಏನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿದೆ?

ಯಾದವ—ಅವರ ಬರ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ ಹೇಳ್ತೀನಿ! ಅಪ್ಪಾ! ಈ ಸರಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡೋದಾದ್ರೆ ಬಡಜಸ್ತು ತಮ್ಮಂಕ್ಚ ಎಂಗಿ ಹೇಳ್ಕೊಂಡಾರು! ಇದೇನ್ ಹೊಸ್ತಿದ್ತಿ?

ಜಯ—ಅದು ಹಾಗೆಯೇ! ಚುನ್ಯಾ! ಆತನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧ ಪಡಿಸಬೇಡ.
ಯಾದವ—ಆಗ್ಲೆಸ್ವಾ! ನಿಂಗೆ ದ್ಯಾವು ಒಳ್ಳೇದಾ ಮಾಡ್ಲಿ! ಬಯಾಜೀ!
ಹೊತ್ತೇಕೊಂಡ್ಬಂತಲ್ಲಾ? ರಾಣಾಜ್ಯೋರು ಇನ್ನೂ ಬರ್ಲಿಲ್ಲ.
ಯಾದವಜೀ, ಚೇಲಾಜೀ, ರೂಪ್ಜೀ, ಯಾರೂ ಕಾಣೆ!
ನೀವೊಬ್ಬ ಬಂದ್ಬೀರಿ! ಏನಪ್ಪ ಇದೂ? ಮುಂಚಿನಾಗೆ
ಯಾರಾದ್ರೂ ರಾಣರ್ಸಭೆಗೆ ಬಂದ್ಬೊಂಡ್ ತಂತಮ್ಮೋಳು ಅರಿಕೆ
ಮಾಡಿಕೊ ಕೂಡ್ಬಂತೆ! ಇದೆಲ್ಲ ನಂಗೀನೊ ತೀರ ಹೊಸ್ತು
ಕಾಣುತ್ತೆ!

ಜಯ—ಅಸ್ವಾ! ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಏನಾದರೂ ಹರಟಿಕೊಂಡಿರ ಬೇಡ.
ಎಲ್ಲರೂ ಬರುವ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಅದೊ, ಬಂದೆ ಬಂದರು!
(ಚೋದ, ಬೋಳಾನಾಥ, ಮೋತೀಲಾಲ— ಇವರ ಪ್ರವೇಶ.)

ಜೋರದ—ಬಯಾಜಿ! ತಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಾಗಿ
ಬರುತ್ತೀರಿ. ಅದೇನು ಹಾಗೆ? ರಾತ್ರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಕೂಡ
ಹತ್ತುತ್ತಿದೆಯೊ ಇಲ್ಲವೊ ತಮಗೆ?

ಬೋಳಾ—ನನಗದೇ ಅಶ್ವರ್ಯ! ನಮಗೆಂದರೆ ಏಳುವಾಗಲೆ ಹೊತ್ತು
ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದೆ! (ತೋರಿಸುವನು)

ಮೋತಿ—ನನಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎದ್ದರೂ, ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಲೆ
ದಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಾಗಲೆ ಹೊತ್ತಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ.
ಅಸ್ಥಾನದ ಕಾಲ ಕೊಂಚ ಮುಂದಕ್ಕಿರಿಸಿದರಾಗದೆ?

ಬೋಳಾ—ಅಹುದಹುದು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಸಿದುದೆ ಅಲ್ಲ.
ಸಾಧಾರಣ ಹದಿನೆರಡು ಗಳಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಗಾದರೆ — —

ಮೋತಿ—ಏಕೆ ಏಕೆ? ಉಂಬುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ? ಹಾಗಾಗದು. ಬೆಳ
ಗಾಗುತ್ತಲೆ ಏನು ಕೆಲಸ? ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲಾದರೆ ಸಾಲದೆ?

ಬೋಳಾ—ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕೊಂಚ ಕಣ್ಣಾಲಸ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ತುಸು
ಹೊತ್ತು ಒರಗಿಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!

ಜೋರದ—ಅಂತೂ ಇಂತೂ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಸಮಯವೆ
ಸಿಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗಲ್ಲವೆ ಬೋಳಾಜಿ?

బోలెళా — ఏకప్ప హాగే? సాయంకాలవిదేయష్టే?

మోరితి—సరి సరి. ఒళ్ళయ యోజనే! హగల్లెవూ నావీ
రాజకార్యగళ్ళి జేణగాడుతిడ్డు, సాయంకాలద వేళి
కొంజ గాళిగే మ్మేయొడ్డదిద్దరే సరి బీళువుదేను?

బోలెళా—మోరితిలాలజి! నాను హేళుత్తేనే! ఇదక్కిల్ల రాత్రియ
వేళయ బలు జేన్నాగువుదు! హాగల్లెనే యువరాజరే?

జోరిద—ఆదరే ఒందిదే! ఆ కాలక్కి నమ్మ అస్సాబియవరు
కొంజ ఆకాశక్కి ఏరుత్తారష్టే?

బోలెళా—అదరందేను? నావేనాదలూ కేళిగువంతహరే? హాగే
కొంజ మదిరాదేవియ యువాసనే మాడిదేవందరే నాలగే
బలు జురుకాగువుదు! బుద్ధి తీక్ష్ణవాగువుదు! తను
గదర అనుభవపిల్ల. కొంజ ఆ దేవియ ఆశ్రయ మాడి
కొళ్ళిర. సోడి మత్తే! వీరశ్రీయు సిమ్మన్న క్షణ
కాలవూ అగలరలొల్లకు!

మోరితి—బోలెళాజి! సేపంతహ ఏజక్కిణరాగిరుత్త, ఒందు
మాత్ర యోజిసదే హోచిరష్టే?

బోలెళా—నన్న బుద్ధిగే కూడ గోజరవాగదిరువుదు? ఏనప్ప
అదు?

మోరితి—మత్తేను? రాత్రియ వేళి రాజకార్యక్కి సరిబిద్దీ
తందిరష్టే? ఇల్లి సోడిర: నావు దిగ్దేశదింద కరేసిదువ
నాయకసానియిరువరష్టే? ఆవర సంగీతవో గింగీతవో,
ఇదక్కిల్ల నమగే అవకాశ యావాగ? రాణాబియవరి
గంతూ కొంజవూ అనుకూలవాగదు!

బోలెళా—అదిగ సజ! ననగా యోజనేయే ఒందిరల్లి.
హాగాదరే ఒందు మాడబీకు — ఈ రాజకార్యగళిగ్గెల్ల
నియమిత కాలవిరకూడదు! యావాగ అవకాశవో ఆగలే
మాడబీకు!

ಮೋತಿ—ಅದೀಗ ಸರಿ!

ಜಯ—ಯುವರಾಜ! ರಾಣಾಜಿಯವರು ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಜೋದ—ನಾನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ. (ಹೋಗುವನು.)
(ಬೋಳನೂ ಮೋತಿಯೂ ನಾಟಕಕ್ಕೆಂದು ಬಂದು ಕಾದಿರುವ ನರ್ತಕಿಯ
ರೊಡನೆ ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿ ಕೊನೆಗೆ—)

ಮೋತಿ—ಇದೊ! ಚಾಗ್ರತೆ! ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೆ ಮಾಡು.

ಬೋಳಾ—ರಾಣಾಜಿಯವರೊಡನೆ ಹೇಳಿ ನಿನಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉಡುಗೊರೆ
ಕೊಡಿಸುವ ಭಾರ ನನ್ನ ಮೇಲಿರಲಿ! ಜಯಾಜಿ! ನಾವೀಗಲೇ
ಬರುತ್ತೇನೆ ಬಲ್ಲಿರಾ? (ಹೋಗುವನು.)

ಜಯ—(ಕನ್ನಲ್ಲಿಯೆ) ಆಹಾ! ಅವಸ್ಥೆಯೆ! ಸಿಸೋದಿಯಾ ರಾಣರ
ವೈಭವವೆಲ್ಲವೂ ಈ ಮದ್ಯಪಾಯಿಗಳ ಪಾಲಾಗಿ ಹೋಯಿತು!

ಯಾದವ—ಆಹಾ! ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬಾಪ್ಪಾರಾವಳ, ಹಮೀರ ಮುಂತಾದ
ವೀರರೆ ತುಂಬ ಸಾಹಸಪಟ್ಟು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಈ ಚಿತ್ತೂರು
ಸಂಸ್ಥಾನವು ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿನ ಅವನತಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಯಿತೆ!
ಜಯಾಜೀ! ಸಿಸೋದಿಯಾ ರಾಣರ ಆಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ ಮದ್ಯ
ಪಾಯಿಗಳು ಕೂಡ ಇದ್ದಾರೆಯೇನು? ಏನೋದಪ್ರಿಯರು
ರಾಜಕಾರ್ಯಭಾರಗಳೇನು?

ಜಯ—(ಮಾತಿನ ಮಟ್ಟನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗಿ)—ಮುದುಕಯ್ಯಾ! ಅದನ್ನು
ಎನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? ನಾಯಿ ಮುಟ್ಟಿದ ಗಡಿಗೆ! ಉಡು ಹೊಕ್ಕ
ಮನೆ! ಇವುಗಳಂತೆ ಈ ಆಸ್ಥಾನವು ಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ!
ಆದರೂ ಒಕ್ಕಣ್ಣರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಣ್ಣನಾಗಿಯೆ ಇರಬೇಕಲ್ಲವೆ?
ಯಾದವ—ಎನಪ್ಪ! ನನಗಂತೂ ಈಗಿರುವ ಇಕ್ಕಣ್ಣ ಹೋಗಿ ಮುಕ್ಕ
ಣ್ಣಾಗಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗುತ್ತಿತ್ತು!

ಜಯ—ಹಾಗೆಂದರೆ?

ಯಾದವ—ಇದೊ ನನ್ನ ಕಡೆಗೊಂದು ಸೆು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬಾರದೆ?

ಜಯ—(ಯಾದವನೇನೆಂದು ಗುರುತು ಹಿಡಿದು) — ಹಾ! (ಮುಂದೆ ಮಾತ
ನಾಡದಂತೆ ಯಾದವನು ಸನ್ನೆ ಮಾಡುವನು)

ಯಾದವ—ಅದೊ! ಮಾತನಾಡಬೇಡಿರಿ. ರಾಣಾಜಿಯವರು ಬರುವ
ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ!

(ನರ್ತನವಾಗುವುದು. ರಣಮಲ್ಲ, ಮುಕುಲ, ಜೋದ, ರಾಜಮಾನ, ರಾಮ
ಸಿಂಗ, ವಿನಯಸೇನ, — ಇವರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು. ರಾಣನು ಮುಕುಲನನ್ನು
ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.
ಜಯಮಲ್ಲನು ನಿಂತಿರುವನು.)

ರಣ—ಎನದು?

ಜಯ—(ಯಾದವನ ಮರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು)—ರಾಣಾಜಿ! ಹಾರಾ
ವತಿಯವರು ಎನೊ ಕೊಂಚ ಸಂಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದಾರಂತೆ.

ರಣ—ಇರಲಿ ಇರಲಿ! ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು! ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ಈ
ಕಾಟ ತಪ್ಪುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು! ಸಂಕಟ
ವಂತೆ! ನಮ್ಮ ಸಂಕಟ ನಮಗಿಲ್ಲವೇನು?

ಜಯ—ಹಾಗಲ್ಲ—

ರಣ—ಜಯಮಲ್! ಸಾಕು ಮಾಡು! ಬೋಳಾನಾಥ ಬರಲಿಲ್ಲವೇನು?

ಯಾದವ—ರಾಣಾಜೀ! ನನ್ನ ಅರಿಕೆ ಒಂದಿರಲು ಕೇಳ್ದೇಕು ಬುದ್ದೀ!

ರಣ—ಎಲಾ! ಈ ಮುದುಕನನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಟ್ಟವರಾರೊ?

ಜಯ—ರಾಣಾಜಿ! ಈ ವೃದ್ಧರು ತುಂಬ ವೀರಪುರುಷರು.

ರಾಮ—ರಾಣಾಜಿ! ತಾವು ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಹೀಗೆ ಆಗ್ರಹಗೊಂಡರೆ
ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಹೇಗಾಗಬೇಕು?

ರಣ—ಆಗಲಿ! ಇದೊಂದು ಕರಕರೆ! ಆತನಿಗೇನು ಬೇಕಂತೆ?

ಯಾದವ—ಬುದ್ದೀ! ನಮ್ಮೋರೇ? ನಮ್ಮೊರು ವೇತ್ರವತೀ ನದೀ ಬಳಿ!

ರಣ—ಎಲಾ ಮೂರ್ಖ! ನಿಮ್ಮೊರು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ? ನೀನೇತ
ಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದೆ ಹೇಳು! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವೇತ್ರದ ಸವಿಯನ್ನು
ಸೋಡುವೆಯಂತೆ!

ಯಾದವ—ತಾವು ದ್ಯಾವು ಬುದ್ಧಿ! ನಾ ಹೇಳ್ತೀನಿ—ನಮ್ಮನಿಯಾಗಿ
ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಬಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ! ಮುಸಲ್ಮಾನರು!

ವಿನಯ—ಹಾಗಾದರೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಮಾಡು; ನೀನು ಮೆತ್ತಗೆ ಅವರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಬಿಡು! ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮ ರಾಣಾಜಿಯವರಿಗೆ ಉಪದ್ರವ ಮಾಡಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ? ನಡಿಯುತ್ತಿರು!

(ಬೋಳನೂ ಮೋತಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.)

ರಣ — ಏನು ಬೋಳಾಜಿ! ಏನಾದರೂ ವಿಶೇಷವಿದೆಯೆ?

ಬೋಳಾ—ರಾಣಾಜಿ! ತಮ್ಮಂತಹ ಪೀಠಪುರುಷರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವರು ಹಲವರಿರುವರು. ಅಂತಹರಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಬಹುಮಾನವು ಭಂಡಾರದಿಂದ ಸಲ್ಲುವುದು ಉಚಿತವೆ ಸರಿ.

ರಾಮ—ಆದರೆ, ಅನಾವಶ್ಯಕರಾದವರಿಗಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಭಂಡಾರ ತೀರ ಬರಿದಾಗಬಹುದು.

ರಣ—ರಾಮಾಜಿ! ಹಾಗೊಂದೂ ಯೋಚಿಸಬೇಡಿರಿ. ಮೇವಾರವು ಬಹು ಫಲವತ್ತಾದ ರಾಜ್ಯ. ರಜತನಿಧಿ ಬೇರೆ ಇರುವುದು. ಬೆಳ್ಳಿ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದೆ.

ರಾಮ—ಆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ದೇಶಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಮೋತಿ—ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದೇಶದವರಲ್ಲದೆ ಕಾಡಿನವರಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಏನಿಯೋಗಿಸಿದರೇನು ದೋಷ?

ಜಯ—ರಾಣಾಜಿ! ರಜತನ ಸಿಂಧಿಯಿಂದ ಈಗ ನಮಗೇನೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತಿರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ರಣ—ಅದೇನೂ, ಸಮುದ್ರತೀರದೊಳಗೆ ತಾಮ್ರಮುಖಿಗಳು ಇರುವ ರಂತೆಯಲ್ಲವೆ? ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸಿದರಾಯಿತು.

ಜಯ—ಚಿತ್ತ!

ವಿನಯ—ಈಗ ಈ ಮುದುಕನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡೋಣ. ಏನೂ, ಮುದುಕಯ್ಯಾ! ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವೇನು?

ಯಾದವ—ಬುದ್ಧಿ! ಏನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಿ? ಹಾರಾವತಿಯೊಳ್ಳಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಬಂದು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ! ನಮ್ಮೊರಗೆ ಕೂಡ ಬಂದಿದ್ದು. ಅಯ್ಯವ್ವಾ! ಅವರು ಮಾಡಿದ ಕೆಟ್ಟಲಾಸ್ಯ ಏನೆಂದೇಳ್ಳಿ

ನನ್ನೊಡಿಯಾ? ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಯಾಗೂ ನುಗ್ಗಿ, ಆಸ್ತಿ ಸ್ವಾಸ್ತಿ ಎಲ್ಲ ದೋಚ್ಕೊಂಡು ಹೋಯ್ತಿತ್ತು! ಇನ್ ನಮ್ಮ ತಿ ಯೇನವ್ವಾ? ದ್ಯಾವ್ರೇ! (ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಕುಲನು ಅಜ್ಜನ ತೊಡೆಯಿಂದಿಳಿದು ಕೆಳಗಡೆ ಆಡುತ್ತಿರುವನು.)

ಮೋತಿ—ಎಲಾ! ಅವರು ದೋಚಿಕೊಂಡು ಹೋದಾಗ ನೀವು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರೇನು? ತಡೆಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಯಾದವ—ಹೆಂಗಾದಾತು ಬುದ್ಧಿ? ಅವರ ಬಹು ಮಂದಿ; ನಾವು ಹತ್ತಿಪತ್ತು. ಅವರು ಬರ್ತಾರಂತೂಡ ನನ್ನೊತ್ತಿರ್ಲಿಲ್ಲ.

ವಿನಯ—ಛಿ! ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕಲು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಬೋಳಾ—(ತನ್ನ ಪುಷ್ಪವಾದ ಅವಯವಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ)—ಎನು ಮಾಡಲಿ? ನನಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು! ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ!

ಮೋತಿ—ಎಲಾ! ಅವರು ಹೊಡೆದಾಗ ನೀವೇನು ಮಾಡಿದಿರಿ? ಹೊಡೆಸಿಕೊಂಡಿರೇನು?

ಯಾದವ—ನಾವೂಡ ಹೊಡೆದಿ ಬುದ್ಧಿ! ನಮ್ಮಲ್ಲ ಕೂಡ ಎಂಟುತ್ತು ಮಂದಿ ಅಲ್ಲೆ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು! ನನ್ನ ಗಾ ಕೂಡ ಹೋದ ಬುದ್ಧಿ! ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನ ಗನೇ! (ರೋದಿಸುವನು)

ಬೋಳಾ—ಛಿ! ಕೂಗುತ್ತಿಯಾ? ಎಲ್ಲರೂ ನಾಯುವಂತಹರೆ ಅಲ್ಲವೇನು?

ಮೋತಿ—ಈಗ ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆ ಆಯಿತಷ್ಟೆ? ಇನ್ನು ಹೊರಟು ಹೋಗ ಬಹುದು. ರಾಣಾಜಿಯವರು ಇಂತಹ ಹಾಳು ಹರಟೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ, ತಿಳಿಯಿತೆ?

ಯಾದವ—ಬುದ್ಧಿ! ತಾವೇ ನಮ್ಮ ನಾ ಕೈಬಿಟ್ಟಿ ನಮ್ಮಾಡೇನು? ಎಲ್ಲನ್ನಾ ಹಿಡಿ ಹಿಡ್ತು ತಲೆ ಬೋಳಿ ಬಿಟ್ಟವ್ರೇ ನನ್ನೊಡಿಯಾ!

ಬೋಳಾ—ಅದು ಬಹು ಚೆಲುವ ಕೆಲಸ! ನಾಯಿಂದನ ಕಾಸು ನಿಮ ಗುಳಿಯಿತು!

ಯಾದವ—ನಮ್ಮ ಪ್ಪಾ! ನನ್ನ ಕುಂಜ್ಜಿ ಅಳಿದು ಹೊಯಿತು ದ್ರಾವ್ರಾ! ಅಯ್ಯೋಯ್ಯೋ!

ವಿನಯ—ಛಿ! ಸುಮ್ಮನೆ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡಬೇಡ, ಕಂಡೆಯಾ? ಕುಟುಂಬ
ಅಳಿದು ಹೋದರೆ ಅದರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಹೆಣಗಾಡುವ ಕಾಟ
ತಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು!

ಯಾದವ—ಬುದ್ಧಿ! ತಾವು ಹೀಗೆ ಅಷ್ಟೆ ಕೊಡಿಸ್ಸೆಹುದೆ? ನಮ್ಮಿಂಗುಸ್ತ
ಪಾಡೇನು? ಅಯ್ಯೋ! ನನ್ನೊಸೆ! ನನ್ನಗುಳ್ಳು! ಎಲ್ಲಾ ಮುಸ್ಲಿಂ
ಕೈಯಾಗೆ ಸಿಕ್ಕೊಂಡಿರುವರಲ್ಲಾ! ಶಿವ ಶಿವಾ!

ವಿನಯ—ವಿನಯ್ಯಾ ಹೀಗೆ ಒದರುತ್ತಿರುವೆ? ಹೆಂಗುಸರು ಮೊಗಲರ
ಮನೆಸೇರಿದರೆ ಅದೊಂದು ಅವಮಾನವೇನು? ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯಲ್ಲಿ
ಮೊಗಲರಲ್ಲವೆ ಈಗಿನ ರಾಜರು? ಹಲವರು ಅರಸರು ತಂತಮ್ಮ
ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಮೊಗಲರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರಂತೆ! ನೀನು ಮಾತ್ರ
ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದೆಯಲ್ಲವೆ? ನಡೆ ಇಲ್ಲಿಂದ, ಹೊರಟು
ಹೋಗು!

ಯಾದವ—ಬುದ್ಧಿ! ದೊಡ್ಡೊವ್ವು ಮಾಡೋದ್ದೆಲ್ಲ ಚೆಂದ! ಆ ಮಾತು
ನಡೀದಪ್ಪಾ! ನಮ್ಮಾತಿಯೆಲ್ಲ ಕೆಡ್ನಿ ಜಿಟ್ಟಪ್ಪಾ ಕೆಡ್ನಿದ್ದು!
ಬಾಯಾಗೆ ಮಾಂಸಾ ತುರ್ಕಿದ್ರಯ್ಯಾ ತುರ್ಕು! ನಮ್ಮಪ್ಪಾ!
ನಮ್ಮೇನ್ನತಿ?

ಬೋಳಾ — ಛಿ! ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟ! ನಿನ್ನಂತಹರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸಚೇಲ ಸಾಸ
ಮಾಡಬೇಕಂತೆ! ಹೇಗೆ ಬಂದೆಯೊ ನಮ್ಮ ಸಭೆಗೆ? ನಡೆ ಇಲ್ಲಿಂದ!
ಚುನ್ಯಾ! ಏನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ?

(ಚುನಿಲಾಲನೂ ಹೀರಾಲಾಲನೂ ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು)

ಚುನಿ—ನಡೆ!

ಯಾದವ—ನಮ್ಮಪ್ಪಾ! ದೊರೇ ಹತ್ರ ದೂರು ಹೇಳೋಕೆ ಬಂದ್ರೆ ಈ
ಗತಿಯೆ? ರಾಣಾಜೀ! ಬಡವನ್ನೇಲೆ ಕೊಂಚವಾದ್ಯ ಕರುಣೆ
ಬಾರ್ದೇ?

ಹೀರಾ—ಮುಚ್ಚು ಬಾಯಿ! (ಹೋಗುವನು.)

ರಾಮ—ರಾಣಾಜಿ! ರಾಜ ಧರ್ಮವು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವಲ್ಲ.
ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದುದು ಯಾವ ಧರ್ಮ?

ಮೋತಿ—ಇಂತಹರಿಗೆ ಧರ್ಮವಲ್ಲ, ಕರ್ಮ!

ರಣ—ರಾಮಸಿಂಗಜಿ! ಇಂತಹ ಅಲ್ಪವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಹುಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ ಮಹತ್ತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇರದು.

ಜೋರದ—ಅಪ್ಪಾಜಿ! ಇಂದಿನ ಕೃತಿಯು ಕೇವಲ ಶೋಚನೀಯವಾದುದೇ ಸರಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಬಂದು ಹಾವಳಿ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟುವ ಕರ್ತವ್ಯವು ರಾಜರನ್ನು ಸೇರಿರುವುದು. ಅಂತಹ ರಾಜರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ ಹೋದರೆ ಇನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಡೇನು?

ವಿನಯ—ಯುವರಾಜರೆ! ತಮಗಿನ್ನೂ ಲೋಕದ ಅನುಭವ ಸಾಲದು! ಇಂತಹ ಅಲ್ಪ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಟ್ಟರೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಂಟು ದೂರುಗಳು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವುದು. ಅನಾಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು!

ಜೋಳ—ಸರಿ ಸರಿ. ಆದರೆ ನಾವು ಅಂತಹವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಾರದೆ ಹೋದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳು ನಮ್ಮೊಡನೆ ದೂರು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನೆ ಅಂಜಿಕೊಳ್ಳುವರು! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು!

ರಾಮ—ರಾಣಾಜಿ! ಇಂದಿನ ವರ್ತನೆಯು ಕೇವಲ ಶೋಚನೀಯವಾದುದು. ಈ ರೀತಿ ತಾವು ವರ್ತಿಸಿದರೆಂದರೆ, ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ವಿಶಾದಕರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲೂ ಬಹುದು.

ಜೋರದ—ಈ ಮೇವಾರದ ಆಸೆಯನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕಾದೀತು!

ವಿನಯ—ಸರಿ. ಭಯಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಮಿಗಿಲು ಯಾರೂ ಇರಲಾರರು. ಮೇವಾರವು ಈಗಲೀಗ ಕೈಯೊಳಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರಲ್ಲವೇ ಇನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅದರ ಆಸೆ ಇರಬೇಕಾದುದು? ನಮ್ಮಂತಹ ಸಾಹಸಿಗಳು ಇರುವಾಗ ಈ ಸಿಸೋದಿಯರೇನಾದರೂ ತಲೆಯೆತ್ತುವುದಕ್ಕಿದೆಯೆಂದು ಎಣಿಸಿರುವರಾ?

ರಣ — ನಿಜ ನಿಜ! ವಿನಯ ಸೇನಾ! ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ! ಈಗ ನೋಡು:
ನಮ್ಮ ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಮಾರ್ವಾಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ಮೇವಾರವೇ
ತುಂಬ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಎರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ನಮ್ಮ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಹೇಳುವಂತಹದು ಯಾವನೂ ಇರನು:
ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಮಗಿನ್ನಾರ ಭಯ?

(ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಾರೆಯು ತಟ್ಟನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ತಿರಸ್ಕಾರ ಪೂರಿತವಾದ ದೃಷ್ಟಿ
ಯಿಂದ ಸಿಂಹಾಸನಸ್ಥನಾದ ರಣಮಲ್ಲನನ್ನು ದುರದುರನೆ ನೋಡಿ, ಕೆಳಗಡೆ
ಆಡುತಲಿದ್ದ ಮುಕುಲನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಸರಸರನೆ ನಡೆದು ಬಿಡುವಳು.
ಎಲ್ಲರೂ ಬೆರಗಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಒಬ್ಬರ ಮುಖವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡು
ತ್ತಿರುವರು.)

ರಣ—ಎನಿದು?

ಬೋಳಾ—ಎಂತಹ ದಿಟ್ಟತನ?

ಮೋತಿ—ಯಾವಳೊ ಶೂರ್ಪನಖಿ!

ವಿನಯ—ಎನು ಸಾಹಸ?

ಜೋದ—ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದ್ದರೆ ಇದೇ ಪರಿಣಾಮ!

ಜಯ—ರಾಣಾಜಿ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಬೆರಗಾದಿರಿ? ಧಾತ್ರಿಯು ಬಂದು
ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನಿದೆ?

ರಣ—ಛಿ ಛಿ! ಹಾಗಲ್ಲ. ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ನಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು,
ಈ ರೀತಿ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ಇದರ ಅರ್ಥವೇನು? ಇಂತಹ ಅತಿ
ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಕುಮಾರಿಯೇ
ಕಾರಣ!

ರಾಮ — ರಾಣಾಜಿ! ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯು ಆ ಬಾಲಕನು. ಆತನು
ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರಲು, ತಾವು ಮಾತ್ರ ಆತನ ಸಿಂಹ
ಪೀಠವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿರುವುದು ಕೇವಲ ಅಚಾತುರ್ಯವಾಗಿ
ಲ್ಲವೇ?

ರಣ—ರಾಮಸಿಂಗಜಿ! ಎನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ಬೋಳಾ—ರಣಮಲ್ಲ ರಾಣರಿಗಿಂತಲೂ ಮೋಕಿಯೇ ಮೇಲಾದನೆ?

ವಿನಯ—ಹೆಸರಿಲ್ಲದ ಹುಡುಗನಿಗಿರಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿ ರಾಣರು ತಲೆ ಬಾಗ ಬೇಕೆಂದರೆ?

ಮೋತಿ—ಇಂತಹ ಮೂರ್ಖತನ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೆ ಮುರಿಯುವುದು ಮರ್ಯಾದೆ!

ಜಯ—ರಾಣಾಜಿ! ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಅಗ್ರಹಗೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ವೇನೂ ಇರದು. ಮಗುವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಧಾತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಈಗ ತಾರೆಯು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅದನ್ನೇತಕ್ಕಾಗಿ ತಾವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು?

ರಣ—ಇಂತಹ ತೊತ್ತುಗಳು ಮನಬಂದಂತೆ ವರ್ತಿಸ ತೊಡಗಿದರೆಂದರೆ, ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳೇನುಳಿಯಿತು? ಜೋದಾ! ನಡೆ — ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು!

ಬೋಳಾ—ಅದೀಗ ಸರಿ!

(ರಣಮಲ್ಲನೂ ಜೋದನೂ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು.)

—೨೨೨—

೧೧. ರಾಜ್ಯಲೋಭ

[ತಾರೆಯು ಹಂಸಿಯೊಡನೆ ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವಳು.]

ತಾರಾ—ಸೀನು ಮತ್ತೂ ಮತ್ತೂ ಅದನ್ನೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಇಂತಹ ದುರ್ಗತಿಯು ನಿನ್ನ ಕೂಸಿಗೆ ಹೇಳಿಸಿದುದಲ್ಲ! ನನ್ನಿಂದ ನೋಡಿ ಕೊಂಡು ಇರುವುದಕ್ಕಾಗದು!

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಾದರೆ, ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ಹೇಳು?

ತಾರಾ—ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರೊಡನೆ ವಿಚಾರಿಸ ಬಾರದೆ? ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಅವರೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಲಿ! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಮೋಕಿಯೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಲಿ!

ಹಂಸಿ—ಆಗಲಿ. ಗಂಗೂ! ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರನ್ನೊಂದು ಸಲ ಈ ಕಡೆ ಬರಹೇಳು.

ಗಂಗಾ—ಅದೋ, ಅವರಾಗಿಯೆ ಬರುತ್ತಿರುವರು. (ರಣಮಲ್ಲನೂ ಜೋದನೂ ಬರುವರು.)

ರಣಿ—ಏನೆ ಹಂಸಿ? ನಿನ್ನ ದಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತುಂಬ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೋಯಿತು!

ಹಂಸಿ—ಏನಪ್ಪ ಅವರು ನಡೆಸಿದ ಅಂತಹ ದಿಟ್ಟತನ?

ಜೋದ—ದಿಟ್ಟತನವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ತುಂಬಿದ ಸೆಫೆಯೊಳಗೆ ದುಡುಕುವ ದೆಂದರೆ ಅರ್ಥವೇನು?

ಹಂಸಿ—ಅದರಿಂದೇನು? ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಾಗ ದುಡುಕಲಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಣಿ—ತಾರೆ! ಸೀನು ಬಲು ಗಡುಸುಗಾರ್ತಿ!

ತಾರಾ—ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೆ? ನಾನು ಗಡುಸುಗಾರ್ತಿ! ದಿಟ್ಟಿ!

ಜೋದ—ನೋಡು ನೋಡು! ಎಂತಹ ಸಾಹಸ!

ತಾರಾ—ಯುವರಾಜ! ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಹಸ ತೋರುವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೆ?

ಜೋದ—ಸಾಕು ಸಾಕು!—ಅಮ್ಮಯ್ಯಾ! ನೀನು ಕೊಂಚ ಮೆತ್ತ
ಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಂತಹ ಅನರ್ಥಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ತಾರಾ—ಸರಿ ತಾನೆ! ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಣಿಯು ಕೊಂಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮ
ವಿಚಾರಿಣಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯು
ಬರುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ!

ರಣ—ಈಗ ಬಂದಿರುವುದಾದರೂ ಏನದು?

ತಾರಾ—ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆ? ರಾಣಾಜಿ! ಈಗ ಮೇವಾರವು
ಅರಾಜಕವಾಗಿದೆ!

ರಣ—ಇದೋ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನಾಡ ಕೂಡದು.
ನಡೆ ಇಲ್ಲಿಂದ, ಹೊರಟು ಹೋಗು!

ತಾರಾ—ರಾಣಾಜಿ! ತಮ್ಮಂತಹರ ಮಾತಿಗೆ ಬೆದರಿ ಹೋಗುವ
ಹೆಂಗುಸು ನಾನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಿರೇನೋ? ಸರಳೆಯಾದ ರಾಣಿ
ಯನ್ನೂ ಬಾಲಕನಾದ ಮುಕುಲನನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ವಂಚಿಸಿ
ಬಿಟ್ಟಿರಲಿವೆ? ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಗದರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಿರಿ.
ನಿಮ್ಮಂತಹರ ಪೌರುಷವು ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸೇತಲ್ಲದೆ
ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದು!

ಜೋದ—ಎಷ್ಟಾದರೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಒದುರುತ್ತಿರುವೆ?

ತಾರಾ—ಅಲಕ್ಷ್ಯವರ್ತನೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ! ಮೇವಾರಕ್ಕೆ! ಅಧಿ
ಪತಿಯು ಮುಕುಲನಾಗಿರುತ್ತ, ಆತನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ನೀವು
ಆಕ್ರಮಿಸಿದಿರಷ್ಟೆ? ಇದೆಂತಹ ನ್ಯಾಯ?

ರಣ—ಓಹೋ! ತಿಳಿಯಿತು ತಿಳಿಯಿತು! ಇದೋ, ನಿನಗೆ ರಾಜಕಾರ್ಯ
ವೊಂದೂ ತಿಳಿಯದು!

ತಾರಾ—ಅದು ನಿಜ. ನಾನು ಬರಿ ಮೊದ್ದು! ತಾವು ತುಂಬ ವಿಚಕ್ಷ
ಣರು! ಆದುದರಿಂದಲೇ ಮೇವಾರವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೈಗೆ
ಹಾಕಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿರುವಿರಿ!

ರಣ—ಹಾಗೆಂದರೇನೆ?

ತಾರಾ—ಹಾಗೆಂದರೆ ಇಷ್ಟ! ಧರ್ಮಶೀಲ ಚಂಡಾಜಿಯನ್ನು, ಇಲ್ಲದ ಕುತಂತ್ರ ನಡೆಸಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಸಿದಿರಿ! ಸಕಲ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಮಗಿಂತಲೆಷ್ಟೋ ಅಧಿಕನೂ ಸತ್ಯಸಂಧನೂ ಶೂರನೂ ಆಗಿದ್ದ ರಘುದೇವನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹಿಂಡಿಕೊಂಡಿರಿ! ರಾಣಾಜಿ!—

ರಣ—ಸಾಕು ಸಾಕು! ಮುಚ್ಚು ಬಾಯಿ! ಹಂಸೀ! ಇಂತಹ ದಾಸಿಗಳು ಇಲ್ಲಿರಕೂಡದು.

ಹಂಸಿ—ಏನಪ್ಪ! ನನಗೇನೂ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ದೋಷ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ!

ರಣ—ಉಂಡ ಮನೆಗೆ ಎರಡೆಣಿಸುವಂತಹಳು!

ಹಂಸಿ—ಅಸ್ವಾಜಿ! ಸುಮ್ಮನೆ ಆಕೆಯನ್ನು ದೂರಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಮದ್ಯಸೇವನೆಯ ಆ ಸುಟ್ಟ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊಂಚ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ?

ರಣ—ಓಹೋ! ನನಗೆ ಕೂಡ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿರುವೆ!

ಹಂಸಿ—ಏನು ಮಾಡಲಿ! ತಾವೆ ಅದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಿರಿ!

ರಣ—ಇರಲಿ ಇರಲಿ. ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೇನು?

ಹಂಸಿ—ಅಸ್ವಾಜಿ! ತಾವು ಅನಾಚಾರ ಮಾಡಬಹುದಂತೆ! ನಾವು ಹೇಳಬಾರದೇನು?

ರಣ—ಆಗಲಿ ಆಗಲಿ! ಆ ಮೇಲೆ?

ಹಂಸಿ—ಆ ಮೇಲೆ—ತಾವು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಕೂಡದು.

ರಣ—ಸಾಕು ಮಾಡು! ನಿನ್ನಂತಹ ಹಂಗುಸಿನಲ್ಲಿ ನೀತಿಗೇಳಲು ಬಂದಾಗ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದರೆ ಸರಿಬಿದ್ದೀತು.

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಲ್ಲ. ತಾವು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಸಿಸೋದಿಯರ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಇತರರು ಏರುವುದೆಂದರೇನು? ತಾವು ಕೆಲವು ಕಾಲದಿಂದ ಮೋಕಿಯನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದಿರಿ. ನಾನು ಅದಕ್ಕೂ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ಜೋದ—ಅಂತಹ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಗೀಕ್ಷೇಪಣೆಯೊಂದೂ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಹಂಸಿ—ಅಲ್ಲವೇನೂ ಜೋದಾ! ನ್ಯಾಯವಾದ ರಾಣನು ನಮ್ಮ ಮೋಕಿಯಾಗಿರುತ್ತ, ಆತನನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಯ ಬಿಟ್ಟು, ತಾನು ಮಾತ್ರ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದೆಂದರೇನು?

ರಣಿ—ಏನಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರೆ? ಸಿಮ್ಮ ಮೋಕಿಯಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆ ಕೂಡ ನಮಗಿಲ್ಲವೇನು?

ಹಂಸಿ—ಯೋಗ್ಯತೆಯ ವಿಚಾರವಲ್ಲ. ಸಿಮ್ಮ ಜೋಧಪುರಕ್ಕೆ ಯಾವ ನಾದರೊಬ್ಬನು ಬಂದು, ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಸಂದರೆ ತಾವು ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತೀರೇನು?

ರಣಿ—ಅಂತಹ ಸಾಹಸಿಗನಾವನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಆತನ ಹೆಸರಳಿಸಿ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೇನು?

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಾದರೆ ಮೋಕಿಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಾಪೀಗ ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವ ರಷ್ಯೆ?

ರಣಿ—ಏನೆ ಹುಚ್ಚು ಹುಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿ?

ಹಂಸಿ—ಹುಚ್ಚೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಮಾರ್ವಾಡದಿಂದ ಕರೆಸಿದುದು, ತಮ್ಮಿಂದ ನನಗೆ ಕೊಂಚ ಸಹಾಯವಾಗಬೇಕೆಂದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಮೋಕಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನೆ ಅಪಹರಿಸ ಬೇಕೆಂದಲ್ಲ!

ರಣಿ—ಇದೋ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಒದರಬೇಡ! ಹೆಂಗುಸರಿಗೆಷ್ಟು ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗ?

ಹಂಸಿ—ಅಸ್ವಾಬಿ! ತಾವು ಈ ಪರಿ ರೇಗಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ತಮ್ಮ ಈ ತೆರನಾದ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಯುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ದೂರುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಿಸೋದಿಯರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾತೋರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ಅಪವಾದ ಬೇರೆ! ಆದುದರಿಂದ ಮೋಕಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಡಿರಿ!

ರಣ—ಅಹುದು ಮತ್ತೆ! ಪುರಸ್ಕರಿಸಬೇಕು!

ಹಂಸಿ—ತಾವೆ ಹೀಗೆಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುವರಾರು?
ಅಸ್ವಾಜೀ!

ರಣ—ಸಾಕು ಸಾಕು! ನಿನ್ನ ನೀತಿಗೀತಿಯೊಂದೂ ಬೇಡ. ಹೇಳಿದಂತೆ
ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ! — ಜೋದಾ! ನಡೆ,
ಹೋಗೋಣ!

ಹಂಸಿ—(ತಡೆಯುವಳು.)—ಕೊಂಚ ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡೋಣಾಗಲಿ. ನನ್ನ
ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಾತು ಕೊಂಚವಾದರೂ ನಡೆಯಬೇಕು!

ರಣ—ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವಂತೆ! ನಿನಗೆಲ್ಲೆಂದ ರಾಜ್ಯ? ನಾವು ಕೊಟ್ಟ
ಮೇಲಲ್ಲವೆ?

ಹಂಸಿ—ಹಾಗೆಂದರೇನು? ಮಧ್ಯಸೇವನೆಯಿಂದ ತೀರ ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮಣ
ವಾದಂತಿದೆ! ರಾಜ್ಯ ನನ್ನ ಮೋಕಿಯದಲ್ಲವೇನು?

ರಣ—ಏನೆ? ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಒದರುತ್ತಿಯಾ?—(ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ
ತಳ್ಳಿಬಿಡುವನು.)—ಕುಕ್ಕುರಿಸಿಕೊಂಡಿರಲ್ಲಿ! ಇದೊ, ಇನ್ನೆಲ್ಲಾ
ದರೂ ಉಸಿರೆತ್ತಿದೆಯೆಂದರೆ, ರಾಜ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ ಮೋಕಿಯೂ
ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಿ ಸಿಬಿಡುತ್ತೀನೆ ನೋಡು!—ಜೋದಾ! ನಡೆ, ನಮಗೆ
ರಾಜಕಾರ್ಯವಿದೆ! (ಹೋಗುವರು.)

ಹಂಸಿ—(ಬಿದ್ದಲ್ಲಿಂದಲೆ ಹೊಟ್ಟೆಹಿಸುಕಿಕೊಂಡು ವ್ಯಥಿಸುತ್ತಿರುವಳು) — ಆಹಾ!
ನನ್ನವರು, ನನಗೆ ಬೇಕಾದವರು—ಎಂದು ನಂಬಿಕೊಂಡು,
ಅವರ ಕೈಗೆ ನನ್ನ ಕೂಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮ
ಹೀಗಾಗಬೇಕೆ? (ರೋದಿಸುವಳು.)

ಮುಳುಲ—(ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಳುತ್ತಿರುವ ತಾಯನ್ನು ಕಂಡು, ಗಲ್ಲ ಹಿಡಿದು)—
ಅಮ್ಮಾ! ಅಮ್ಮಾ! ಇಗೊ, ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಇದೇನಮ್ಮ
ನೀ ಅಳುತ್ತಿ? ನಾ ಅತ್ತರೆ ನನ್ನ ಮಾತ್ರ ಅಳಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಿ,
ನೀ ಮಾತ್ರ ಅಳಬಹುದೆಂತ ಕಾಣುತ್ತೆ! ನಿಂಗೇನಾಯಿತು ಹೇಳು?
ನೀನೀಗ ಅಳುವುದೇಕೆ? ನಿಂಗೇನು ಬೇಕು? ತಿಂಬೋಕೆ ತಿಂಡಿ
ಬೇಕೇನು? ಆಡೋಕೆ ಕುದುರೆ ಬೇಕೇನು? ನನ್ನ ಕುದುರೆ

ಬೇಕಾದರೆ ತೆಕೊ! — ಅಮ್ಮಾ ಅಮ್ಮಾ! ಮಾತಾಡು!
ಮಾತಾಡೇ! ಒಂದು ಮಾತು! ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾತು!
ನಿಂಗೇನಾಯಿತು ಹೇಳು?—ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಮಾತಾಡುವಲ್ಲವ್ವೆ?
ಮಾತಾಡುವಲ್ಲವ್ವೆ?—

(ತಾರೆಯೊಡನೆ) — ಚಿಕ್ಕವ್ವಾ! ಅಮ್ಮನಿಗೇನಾಗಿದೆ? ಎಷ್ಟು
ಕರೆದರೂ ಮಾತಾಡುವಲ್ಲ.

ತಾರಾ—ಮಾತಾಡದೆ ಏನು?

ಮುಕುಲ—ಅಳುತಾಳೆ ಯಾಕೆ ಹೇಳು?

ತಾರಾ — ಎಲ್ಲಿ ಅಳುತಾಳೆ? ಈಗ ನೀನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗು,
ನೋಡೋಣ. ಸಾಳೂ ಆಗಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಮುಕುಲ—ಅಲ್ಲವೋ? ನೋಡು, ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಬರುತ್ತೆ! ಗುಮ
ಗುಮ ಮಾಡುತಾಳೆ!

ತಾರಾ—ಏನೋ? ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ!

ಮುಕುಲ—ಅಮ್ಮ! ಅಮ್ಮ! ನಿಂಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ನೋವಾಗುತ್ತೇನು?
ಪಾಪಾ! ಜೋಯಿಸರನ್ನು ಕರೆಸೋಣ. ಓಪ್ತಿ ಕೊಡುತಾರೆ.
ನೀನೇ ಓಪ್ತಿ ಕೊಡುತಾರೆ!

ತಾರಾ—ಮೋಕೇ! ನೀನವಳ ತಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ? ಅದೊ,
ತಾನ್ಯಾ ಬಂದ. ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗು.

ಮುಕುಲ—ಚಿಕ್ಕವ್ವಾ! ಚಿಕ್ಕವ್ವಾ! ಅಮ್ಮನಿಗೆ ತುಂಬ ಹೊಟ್ಟೆ ನೋವು!
ಮಾತು ಸಾ ಆಡುವಲ್ಲ!

ತಾರಾ—ಇಲ್ಲ ಮಗೂ! ಹೊಟ್ಟೆ ನೋವಿಲ್ಲ. ಏನೋ ಅಜ್ಜಯ್ಯ ಗದರಿಸಿ
ದರಂತೆ.

ಮುಕುಲ—ಅಜ್ಜಯ್ಯ ಬರೀ ಕೆಟ್ಟವ. ನಂಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಡೀ
ತಾನೆ! ಮಾವಯ್ಯ ಒಳ್ಳೆಯವ. ಕತ್ತೀ ಕೊಡುತಾನೆ!
ಕುದುರೇ ಹತ್ತಿಸುತಾನೆ!—ಚಿಕ್ಕವ್ವ! ಚಿಕ್ಕವ್ವ! ಅಜ್ಜಯ್ಯ
ಅಮ್ಮನ್ನ ಹೊಡೆದನೇನು?

ತಾರಾ—ಇಲ್ಲವ್ವಾ ಇಲ್ಲ! ಗದರಿಸಿದರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಮುಕುಲ—ಇರಲಿರಲೀ! ನಮ್ಮಮ್ಮನ್ನ ಗದರಿಸಿದಾ! ಹಾಹ್ವಾ!
ಚಿಕ್ಕವ್ವಾ! ನನ್ನ ಕಂಚುಕ ಎಲ್ಲಿದೆ? ನನ್ನ ಕತ್ತಿ ಈಚೇ ಕೊಡು!

ತಾರಾ—ಯಾಕವ್ವಾ ಇವು?

ಮುಕುಲ—ಯಾಕೆಂದರೆ? ನೋಡು ಮತ್ತೆ! ಅಜ್ಜಯನ್ನ ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಹೊಡೆದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ!

ತಾರಾ—ಆದರೆ ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಬಾರದಷ್ಟೆ?

ಮುಕುಲ—ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮಮ್ಮನ ತಳ್ಳಿ ಆತಗೇಕೆ? ಅವಳು ದೊಡ್ಡ
ವಳಲ್ಲೇನು?

ತಾರಾ—ಅಜ್ಜಯ್ಯ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವರು! ನೀನು ಬರಿಯ ಚಿಕ್ಕವನು!
ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗದಷ್ಟೆ?

ಮುಕುಲ—ಏಕಾಗದು ನೋಡೋಣ! ಸಾಳೂ ಇದ್ದಾನೆ; ತಾನ್ಯಾ
ಆಡೋಕೆ ಬರೊ ಹೊತ್ತಾಯಿತು; ಗೋಪೀ ಬಂದಾನು!
ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಡೆದು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ! ದಮ್ಮಯ್ಯಾ
ದಮ್ಮಯ್ಯಾ ಎಂತ ಹೇಳಬೇಕು! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಿಡೋಕ್ಕಿಲ್ಲ!
ಅದೆಲ್ಲ ಇರಲಿ! ನೀನೀಗ ನನ್ನ ಅಂಗೀಕೃತಿ ಈಚೇ ಕೊಡು!

ತಾರಾ—ಸರಿ ಸರಿ. ನೀನು ಒಲು ಜಾಣ! ಈಗ ಹೋಗಿ ಅವೆಲ್ಲ
ರನ್ನೂ ಕೂಡಿ ಹಾಕು. ಆ ಮೇಲೆ ನೋಡೋಣವಂತೆ!

ಮುಕುಲ—ಹಾಗಾದರೆ, ನಾನೀಗಲೆ ಬಂದೆ' ಎಲ್ಲ ತೆಗೆದಿಡು!

ತಾರಾ—ಆಗಲಿ.

ಮುಕುಲ—ಹೂಂ ಮತ್ತೆ! ಸಾಳೂ! ತಾನ್ಯಾ! ಗೋಪೀ! (ಸಂಗಾತಿ
ಗಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತ ಓಡುವನು.)

ತಾರಾ—ರಾಜ್ಜೀ! ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಅರಣ್ಯರೊಡನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ?

ಹಂಸಿ—ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಲಿ? ತಾರೆ! ನನ್ನ ದುರದೃಷ್ಟ! ಏನೆಂದು
ಹೇಳಲಿ?

ತಾರಾ—ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯತಂದುಕೊಂಬುದು ನೀರ ಮಾತೆಯರ
ಲಕ್ಷಣ. ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಬರಿದೆ
ರೋದಿಸುವುದರಿಂದ ಆಗುವುದಾದರೂ ಏನು?

ಹಂಸಿ—ತಾರೆ! ನನಗೊಂದೂ ತೋಚುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ
ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕೂಸನ್ನೊಂದು ಸಲ ಬದುಕಿಸಿ ಕೊಡು. ಮತ್ತೆ
ಬೇರೇನು ಹೇಳಲಿ?

ತಾರಾ—ಸುಮ್ಮನೆ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿದೆಯೇನು?
ಸಮರ್ಥರಾದವರ ಸರವು ಅವಶ್ಯಕ.

ಹಂಸಿ—ನಿನ್ನಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕರಾದವರು ಇನ್ನಾರು ನನಗಿದ್ದಾರೆ? ಅಧಿ
ಕಾರ ಅಸ್ವಾಭೀವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ; ಎಲ್ಲರೂ ಅವರ ಆಜ್ಞಾಧಾರಿ
ಗಳು! ಈಗ ನಾನು ಯಾರನ್ನು ಸಂಬಳ, ಯಾರನ್ನು ಸಂಬ
ದಿರಲಿ? ತಾರೆ! ತಾರೆ! ರಾಶೋರರು ಮಾತಿನಂತೆಯೇ
ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂತಹರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೋತೀ
ಲಾಲ, ಬೋಳಾನಾಥ ಮುಂತಾದ ಮದ್ಯಪಾಯಿಗಳು ಸೇರಿ
ಕೊಂಡರೆ ಮತ್ತೆ ಸಮ್ಮ ನೋಕಿಯ ಆಸೆಯು ಕೊಂಚವೂ
ಇರದು!

ತಾರಾ—ಹಾಗಾದರೆ ಮೇವಾರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕ್ಷಾತ್ರತ್ವವು ಅಳಿದು ಹೋಯಿ
ತೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವೆಯೇನೋ?

ಹಂಸಿ—ನಾನು ಅನಾಥ; ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುವವರಾರು?—ಒಂದು ವೇಳೆ
ಚಂಡಸಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ!—

ತಾರಾ—ನಾನು ಕೂಡ ಅದೇ ಹೇಳುವುದು. ಚಂಡಾಜಿಯನ್ನು ಕರೆಸ
ಬೇಕು.

ಹಂಸಿ—ನಾನಾಗಿಯೇ ಆತನನ್ನು ಕೈಯಾರೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಿ, ಈಗ
ಯಾವ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಬರಹೇಳಲಿ? ಈ ಸುಟ್ಟ ಮೋರೆಯನ್ನು
ಆತನಿಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರಿಸಲಿ?

ತಾರಾ—ಸರಿ! ಈಗ ಮಾತ್ರ ಅನ್ಯಾಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲವೆ? ನಾನಂದೆ
ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ—ಈ ಮದ್ಯಪಾಯಿಗಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡ

ಬೇಡವೆಂತ? ಇರಲಿ ಈಗ ನಿನ್ನ ಕೂಸನ್ನುಳಿಸಬೇಕಾದರೆ
ಆತನಿಂದಲ್ಲದೆ ಸಾಗದು.

ಹಂಸಿ—ಆತನನ್ನು ಈ ಪರಿ ಸಂಕಟಕ್ಕೊಳಗು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಿಣಿ ನಾನು!
ಈಗ ನನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡೆಂದರೆ ಆತನಾದರೂ ಹೇಗೆ ತಾನೆ
ಮಾಡಿಯಾನು?

ತಾರಾ—ಆದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಮತ್ತಿನ ಯೋಚನೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆತನು
ಒಂದರೆ ಸಿನಗೇನೂ ಅಸಮಾಧಾನಪ್ಪವಷ್ಟೆ?

ಹಂಸಿ—ರಾಜ್ಯವನ್ನೆ ಆತನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿ ಬೇಕಾದರೆ! ನನಗೇನೂ
ವ್ಯಸನವಾಗದು. ಹೇಗಾದರೂ ನನ್ನ ಕೂಸೊಂದು ಒದುಕಿ
ಕೊಂಡರೆ ಸ್ತು!

ತಾರಾ—ಜಯಮಲ್ಲರು ನಮ್ಮ ಮೋಕಿಗೆ ಮೇಲನ್ನೆ ಬಯಸುವವರು.
ಅದರ ಮರ್ಯಾದೆ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ.

ಹಂಸಿ—ಹಾಗಾದರೆ ಅವರನ್ನು ಈ ಕ್ಷಣವೆ ಕರೆಸೋಣವಂತೆ!

ತಾರಾ—ಛಿ! ಹಾಗಾಗದು! ನಾವು ಮಾಡುವ ಹಂಚಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ
ಅತ್ಯಂತ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಣೀರಾಗಿ ಅದರ ಗಂಧ
ಕೂಡ ದೊರೆಯಕೂಡದು! ಆದುದರಿಂದ ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿ
ಜಯಮಲ್ಲರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು:

ಹಂಸಿ—ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡು. ಮೋಕಿಯೊಂದು ಸಲ ಸುರ
ಕ್ಷಿತನಾದರೆ ತೀರಿತು! ವ್ಯಾಸಮಾತೆಯು ಅಷ್ಟೊಂದು
ಕರುಣಿಸಲಿ!

೧೨. ದೀಪಾವಳಿ.

[ಹಂಸಾಕುಮಾರನು ಗೋಕುಂಡದಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಮಂದಿರಕ್ಕೆ, ಪೂಜೆಯ ನೆವದಿಂದ ಬಂದಿರುವನು. ಹಂಸಿಯು ತನ್ನ ಕೆಳದಿಯರೊಂದಿಗೆ ಚಂಡನ ನೀರಿಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವಳು.]

ಹಂಸಿ—(ಮೋಹಕಾಲೂರಿ, ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಳು.)

|| ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾಲೆ ||

ಚಂಡ ದೀಧಿತಿ ಮಂಡಲಾಂತರ ಮಂದಿರೇ ಮುದಿತೇಂದಿರೇ |
ಕುಂಡಲೀಶ್ವರ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ವಲ್ಲಭೇ ಶ್ರುತಿದುರ್ಲಭೇ ||
ಕುಂಡಲದ್ಯುತಿ ಮಂಡಿತಾನನ ಭಾಸುರೇ ವಿಜಿತಾಸುರೇ |
ಚಂಡಿ ನೀ ಪೊರೆ ಖಂಡ ಚಂದ್ರ ವಿಭೂಷಣೆ ಖಲಭೀಷಣೇ ||

(ಸಡಕ್ಕರಿ)

ತಾರಾ—ರಾಜ್ಜಿ! ಸುಮ್ಮನೆ ಕೊರಗುವುದರಿಂದಾಗುವುದೇನು? ಚಂಡಾಬಿಯು ಎಂದೂ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪನು! ಹಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ಗೋಕುಂಡದ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನೇ? ಬಯಮಲ್ಲರಂತೂ ಚಂಡಾಬಿಯು ಇಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವನೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿರುವರು.

ಹಂಸಿ—ತಾರೆ! ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟವಾದರೂ ಎಷ್ಟು ಒಡಕು! ಈ ಕಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೋಡಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಚಿತಾರೋಹಣವೆಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು.

ಜಂಕಿ—ಎನು ಮಾಡುವುದು ಹೇಳು! ಒರುವಾಗ ಕಷ್ಟಗಳು ಬರಲೇಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಎಂದೂ ಎದೆಗುಂದ ಕೂಡದು.

ಹಂಸಿ—(ಮೋತಿಯ ತಲೆತಡವುತ್ತ ರೋದಿಸುವಳು.)—ಇಂತಹ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಿಸೋದಿಯಾ ಮಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಈ ಬಾಲಕನು ಇನ್ನು ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಡು ಗುಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಅಲೆಯುವುದಕ್ಕಿದೆಯೋ!

ಕಮಲಾ—ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗೆ ಬಂದರೂ ಏನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ದೀತು? ವಿಧಿಲಿಪಿಯನ್ನು ಮೀರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಮೋತಿ—ಅಮ್ಮಾ, ಅಮ್ಮಾ! ಇದೇನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಅಳುತ್ತೀರಿ? ನಾ ಕಾಡುಗುಡ್ಡೆ ಅಲೆಯೋಕೆ ಹೋಗುವಲ್ಲ ಕಂಡಿಯಾ? ಯಾವಾಗಲು ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರಲೆ ಇರುತ್ತೇನೆಂತೆ.

ಹಂಸಿ—ಆಹಾ! ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕನಕಸೇನರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಈ ಚಿತ್ತೂರಿನ ಸಿಂಹಾಸನವು ನನ್ನಂತಹ ಪಾಪಿಣಿಯ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ಅಳಿದು ಹೋಗುವ ಕಾಲವು ಬಂದಿದೆ. ಬಾಪ್ಪಾ ರಾವಳ ರಂತಹ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳೂ ಹಮೀರರಂತಹ ಸಾಹಸಿಗಳೂ ಕೈ ತಪ್ಪಿ ಹೋದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡರು! ನಾನಾದರೂ ಕೈಗೆ ಬಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೈಯಾರೆ ಕೊಟ್ಟಂತಹ ಚಾಂಡಾಲಿನಿಯು! ನನ್ನಿಂದಾಗಿ ಸಿಸೋದಿಯರ ಸಂಪತ್ತು ಕೊನೆಗಾಣುವಂತಾಯಿತು! ಹಾಹಾ! ಚಂಡನಾದರೂ ಒಂದು ಸಲ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ!

ಯಾದವ — (ಜನರ ಸಂದಣಿಯಿಂದ ವೃದ್ಧ ವೇಷದಲ್ಲಿ ದ್ದವನು ಬಂದು)—ರಾಜ್ಜಿ! ನಿಶ್ಚಿಂತಳಾಗು' ಚಂಡಾಜಿಯು ಬಂದೆ ಬಿಟ್ಟನು.

ಹಂಸಿ—(ಬೆರಗಾಗಿ)—ಯಾದವಾ' ಇದೇನು ವೇಷ?

ಯಾದವ—ಅಹುದು. ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೋಲಕಟ್ಟಿ ಬೇಕಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಸೇವಕರೆ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಣೀರರಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಾರದೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ವೇಷಪಲ್ಲಟ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ರೂಪಜಿ! ಚಂಡಾಜಿಯನ್ನು ಬರ ಮಾಡೋಣಾಗಲಿ.

ಚಂಡ -- (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ)—ರಾಜ್ಜಿ! ಚಂಡನು ವಂದಿಸುವನು.

ಹಂಸಿ — ಜಯಶಾಲಿಯಾಗು. ಚಂಡಾಜಿ! ನಾನಪರಾಧಿನಿ! * * * *

ಚಂಡ—ಮಾತುಶ್ರೀ! ಅಂತಹ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಈಗ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ರಾಶೋರರನ್ನು ಹೊರಕ್ಕಟ್ಟಿ ಮೊದಲು ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಾತಾಜಿ! ಬೆಳಗಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ರೂಪಜಿಯು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ ಅದು ತನಕ ನೀವೀ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೆ ಇರೋಣಾಗಲಿ. ಹೊರಗೆ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ ಆಹೇರಿಯರನ್ನು ಕಾವಲಿರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮಂದಿರದ ಆವಾರವು ಬಲು ಭದ್ರವಾಗಿದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೇತರದೂ ಭಯವಿರದು. ಆದರೆ— ಮಾತಾಜಿ! ರಾಶೋರರು ತುಂಬ ಕಪಟಿಗಳು: ಮೋಕಿಯ ಪ್ರಾಣಾಪಹರಣ ಮಾಡಲು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡುವವರಲ್ಲ! ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬನು ಬಾರದೆ ನೀವು ಈ ಮಂದಿರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಕೂಡದು. ಇನ್ನು ಏಳಂಬ ಮಾಡಲಾರೆ. ಯಾದವಾ!

ಯಾದವ—ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೂ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಜೇಲಾಜಿಯು ಚಿತ್ತೂರನ್ನು ಸೆವಿಸಿಸಿರ ಬಹುದು.

ಚಂಡ—ಜಯಮಲ್ಲರ ಕಡೆಯಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿರುವುದೇ?

ಯಾದವ—ಅಹುದು. ದುರ್ಗದೊಳಗೆ ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ಆಹೇರಿಯರು ಸಶಸ್ತ್ರರಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವರಂತೆ.

ಚಂಡ—ದುರ್ಗರಕ್ಷಣೆಯು ಹೇಗಿರುವುದು? ಯಾವ ದ್ವಾರವು ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲ?

ಯಾದವ—‘ರಾಮಪಾಲ’ವೆ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಂತೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಕಾವಲಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಭಾಟಿಯರು; ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಆಹೇರಿಯರೇ.

ಚಂಡ—ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಸೂಚಿಸಲಿಲ್ಲವೇ?

ಯಾದವ—ಬರಿದಾದ ಪಾಲಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಗೋತುಂಡದ ಕಣಿವೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಅದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಳವಂತೆ!

ಚಂಡ—ಸರಿ. ಹಾಗಾದರೆ ಹೊರಡೋಣ, ನಡೆಯಿರಿ. ರಾಜ್ಜೀ! ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಿರೋಣಾಗಲಿ! (ಅಡಿಗೆಗುವನು.)

ಹಂಸಿ—ಆಗಲಿ. ಯಶೋವಂತನಾಗು. (ಚಂಡನೂ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಹೋಗುವರು ಹಂಸಿಯು ದೇವಿಯನ್ನು ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ಬಿಡುವಳು)—
ಮಾತೇ! ಅಂಬಾ ಭವಾಸೀ! ನನ್ನ ಸೆರಳ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇಂತಹ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿತು. ಬಾಲನಾದ ಮುಕುಲನು ದುರುಳರಾದ ರಾಶೋರರ ಬಲೆಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವನು! ಕಲಂಕರ ಹಿತವಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಲಿದ್ದ ರವಿಕುಲವನ್ನು, ಕಲಂಕಿತರಾದ ರಾಶೋರರು ಅಳಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದಿರುವರು. ಇಂತಹ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ—ಇಂತಹ ಗಂಡಾಂತರದಲ್ಲಿ—ಮಾತೆ! ರುದ್ರಾಣೀ!—ಅಬಲೆಯಾದ ನಾನು, ಸಬಲೆಯಾದ ಸಿನ್ನಸ್ವಲ್ಗದೇ ಮತ್ತಾರನ್ನು ಮರೆಹೊಗಳಿ? ದೇವೀ! ಪ್ರಾಣಕ್ಕೂ ಪ್ರಿಯತಮವಾದ ನಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಪುತ್ರನನ್ನೂ ಕಾಡು ಕೊಡುವ ಭಾರವು ಸಿನ್ನ ಮೇಲಿದೆ! ಸಂಬದ ದಾಸಿಗೆ ಇಂಬು ದೊರೆಯಲಿ!

|| ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ||

ಅಂಬುಜಾನನ ಕಂಬುಕಂಧರೆ ಕುಂಭಿನೀಧರ ನಂದಿನೀ |
ಶಂಬರಾಹಿತ ಶಾಸನಪ್ರಿಯೆ ಶುಂಭದಾನವ ಮರ್ದಿನೀ ||
ಶಂಬಪಾಣಿ ವಿಧಾತ್ಯವಿಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಿನೀ ಪರಿಪಾಲಿನೀ |
ತುಂಬುರಾಜಜಗಾನಲೋಲೆ ಮದಂಬೆ ರಕ್ಷಿ ಪುದೀಶ್ವರೀ ||

[ಷಡಕ್ಷರಿ]

೧೩. . ಪ್ರೇಮಬಂಧನ.

[ಮದಿರಾ ನಿಮಗ್ನನಾದ ರಣಮಲ್ಲನು ಅಸಿಕ್ಕಿ ಕೆಳಗಡೆ ಗಂಗೆಯೊಡನೆ ಸರಸವಾಡಲು ತೊಡಗಿರುವನು]

ರಣ—ಸುಂದರೀ! ನಾನೀ ಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಲೇಶವಾದರೂ ಕನಿಕರ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ ಜನಿಸಿ—ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪ ಯೌವನ ಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿರಲು—ಅನುರೂಪನಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೇರದವಳ ಬಾಳುವೆಯು ಕೇವಲ ನಿರರ್ಥಕವೆ ಸರಿ! ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಲವು ಬಗೆಯ ಉತ್ತಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವನು. ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ? ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಮಾನವರ ಉಪಭೋಗಕ್ಕಾಗಿಯಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನೆತ್ತಿದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ವೈಭವಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಲೆ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ವಿಧಾತನ ಉದ್ದೇಶವು ಕೊನೆಗಂಡಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ! ಸುಂದರೀ! ನನಗೇನು ಸಂಪದವಿದ್ದರೇನು ಫಲ? ನಿನ್ನಂತಹ ರತ್ನವು ದೊರಕದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವೂ ನನಗಿಲ್ಲದಂತೆಯೆ ಸರಿ! ಮನೋಹರ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನೆಂದೂ ನಿರಾಕರಿಸ ಬೇಡ; ನನ್ನ ಅರ್ಥಾಂಗಿಯಾಗು; ನಿನಗೊಂದರ ಕೊರತೆಯೂ ಉಂಟಾಗದು!

ಗಂಗಾ—ರಾಣಾಜಿ! ಶಾಸನಕರ್ತೃಗಳಾದ ತಾವೇ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೆ ಮತ್ತೇನುಳಿಯಿತು? ಇಂತಹ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ.

ರಣ—ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಪವೆಲ್ಲಿಂದ? ನಾನೂ ವಿಪಕ್ಷೀಕ! ನೀನೂ ಅವಿವಾಹಿತ! ಅಂದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯೇನು?

ಗಂಗಾ—ತಾವಾದರೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜರು! ನಾನು ಕೇವಲ ಭಿಕ್ಷುಕಿ! ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರೊಳಗೆ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸರಿ ಬಿದ್ದೀತು?

ರಣ—ನೀನಾ ಯೋಚನೆ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಡ!

ಗಂಗಾ—ರಾಣಾಜಿ! ಮಧ್ಯದ ಮದದಿಂದ ತಾವು ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಿರುವಿರಿ!

ರಣ—ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನೀನೇ ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ರಾಣಿಯಾಗುವೆ! ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಾಸನಾಧಿಪತಿಗಳು!

ಗಂಗಾ—ಎನೆಂದಿರಿ? ಎನದು? ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮೊಮ್ಮಗನಲ್ಲವೆ?

ರಣ—ಓಹೊಹೊ! ನಿನಗಿಷ್ಟೆ ಗೊತ್ತು. ಮೋಕಿಯು ಗೋತುಂಡದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಬರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ ತಿಳಿಯಿತೆ?

ಗಂಗಾ—ಎಂದರೆ? ನನಗೊಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

ರಣ—ಹಾಗಾದರೆ ಕೇಳು: ಇಂದು ರಾತ್ರಿ ಮೋಕಿಯು ಗೋತುಂಡದಿಂದ ಬರುತ್ತ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆದು ಹಾಕುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ! ಬೋಳಾನಾಥನ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮೇವಾರ ಹೇಗೂ ನಮ್ಮದೆ ಆಯಿತಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನಾದರೂ ಏವಾಹಕ್ಕೆ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಗಾಂಧರ್ವ ರೀತಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿದೆ!—ಎನದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ? (ಗಂಗೆಯು ಹೋಗಲು ದುಕ್ಕೈಯಾಗುವಳು) -- ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟೆ?

ಗಂಗಾ—ಮೋಕಿಯನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ!

ರಣ—ಸರಿ ತಾನೆ! ನಿನ್ನಿಂದೇನಾದೀತು? ಇರಲಿ—ಗಂಗಾ! ಇದೊ ಇಲ್ಲಿ ಕೇಳು! ಏವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸು. ನೀನು ಸದಾ ನನ್ನ ಬಳಿಯಿಲ್ಲದೆ, ನನಗೆ ಸರ್ವವೂ ಅಂಧಕಾರಮಯವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆ! ಮನೋಹರೆ! (ಮುಟ್ಟಿ ಹೋಗುವನು)

ಗಂಗಾ—ಛಿ! ಧೂರ್ತಾ! (ದೂರ ಸರಿಯುವಳು) ಪರನಾರಿಯರನ್ನು ಬಯಸಿ ಹಾಳಾದವರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನಾದರೂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ?

ರಣ—ಮನೋಹರೆ! ಗಂಗಾ! ನಿನ್ನೇ ಛಲವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲೇಯಾ? ನನಗೆ ನೀನೇ ಸ್ವರ್ಗ!

ಗಂಗಾ—ರಾಣಾಜಿ! ಅನಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪರನಾರೀಸಹವಾಸದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸುರಪತಿಯೆ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ ನಾದನು! ದಾಸವೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು ಜಾನಕೀ ದೇವಿಯ ಹಂಬಲಿಂದ ಅಳಿದು ಹೋದನು! ಯಾಜ್ಞ ಸೇನಿಯ ಮೇಲಣ ಮೋಹವೆ ಕೀಚಕವಂಶಕ್ಕೆ ಕೇತು ವಾಯಿತು! ಇದೊಂದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ ಈ ರೀತಿ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗ ಬಹುದೆ?

ರಣ — ಶಹಭಾಸ! ಸುಂದರೀ! ನಿನ್ನೀ ಮಾತುಗಳೆಂಬವು ಅಮೃತ ಬಿಂದುಗಳಂತಿರುವವು. ಇದೋ, ನನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು, ಹೇರಳವಾಗಿ ಸುಧಾರಸವನ್ನು ಸುರಿಸಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡು! (ಕೈಹಿಡಿಯ ಹೋಗುವನು.)

ಗಂಗಾ—(ಸರಿದು)ರಾಣಾಜಿ! ಸಾರಿಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ! ಇಂತಹ ದುರಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿರಿ!

ರಣ — ಮನೋಹರ! ಸರಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ! ನನ್ನನ್ನೆಂದಿಗೂ ತೊರೆದು ಬಿಡಬೇಡ! ಒಂದು ತಡವೆ ನಿನ್ನ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಬೀರು!

(ಕಾಲಿಗೊರುವನು.)

ಗಂಗಾ — ಛಿ! ದುರಾಚಾರಿ! (ಕೆನ್ನೆಗೆ ಹೊಡೆದು ನಡೆದು ಬಿಡುವಳು.)

ರಣ—(ಎದ್ದು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ) —ಛಿ! ನಾಸಂತಹ ವೀರನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಹೆಂಗುಸಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೋತು ಹೋಗುವುದೆಂದರೇನು?— ಇರಲಿ! ಕೊಂಚ ಅಮೃತಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ನೋಡೋಣವಂತೆ! ಶಹಭಾಸ! ಆನಂದ! ಆನಂದ! (ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು ನಿದ್ರಿಸುವನು. ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುರ್ಗದೊಳಗೆಲ್ಲ 'ಹರಹರ ಮಹಾದೇವ' 'ಚಂಡಾಜೀಕೀ ಜಯ' ಎಂಬ ಧ್ವನಿಗಳು ಕೇಳ ಬರುವವು. ಗಂಗೆಯು ರಣಮಲ್ಲನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವಳು.)

ಗಂಗಾ—ಶಹಭಾಸ! ಈ ಧೂರ್ತನು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಪಟ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದರೂ ಒಂದೂ ಕೊನೆಗಾಣಲಿಲ್ಲ. ಚಂಡಾಜಿಯು ದುರ್ಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿರುವನು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮೋಕಿಯು ಸುರಕ್ಷಿತನಾದಂತೆಯೆ ಸರಿ.—(ಧ್ವನಿಗಳು ಕೇಳಬರುವವು)

— ಇಷ್ಟು ಗಲಬೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಈ ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅಮಲು ಇಳಿದಿಲ್ಲ. ಈತನ ಅತ್ಯಾಚಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕು. ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದರಾದೀತು? ಸರಿ! ಈತನ ಅರುವತ್ತು ಮೊಳದ ಉಸ್ತೀಷವಾದರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೀಳ ಬಾರದೇಕೆ? (ಉಸ್ತೀಷದಿಂದ ರಾಣನನ್ನು ಮಂಚಕ್ಕೆ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಬಿಗಿಯುವಳು. ಹಸನ್ನು ಬಿಡು —) ಇಂತಹ ಎರವುರುಷರಿಗೆ ಇದು ಉಚಿತವಾದ ದಂಡನೆಯೇ ಸರಿ. ಶಹಭಾಸ್! ರಾಣಾಬೆ! ಚಂಡಾಬೆಯು ಬಂದು ಸಿನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚಿಸುವಾಗ, ಸಿನ್ನ ಮನೋಹರ ಗಂಗುವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು!

(ಹೋಗುವಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಚಂಡ ಮೊದಲಾದವರು ಬಂದು ರಾಣನ ಅಪದಶೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳುವರು. ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ರಣಮಲ್ಲನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡುವನು. ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು.)

ಚಂಡ—ತಾಳಿ ತಾಳಿ! ನಿರಾಯುಧರನ್ನು ಹೊಡೆಯ ಕೂಡದು!

ರಣ—ಛಿ! ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕಿ! (ಆಯುಧವೇನೂ ದೊರೆಯದಿರಲು, ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಪಡಿಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಒಂದು ಹಾರು ಹಾರುವನು. ಮಂಚ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವನು. ಹಾಸು ಮಂಚಗಳು ಬೆನ್ನಿಗೆ ಎತ್ತೆಯಂತೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ನೆಟ್ಟಗೆ ನಿಂತಿರುವವು. ಚಂಡನ ಕಡೆಯವರು ಗೊಳ್ಳೆಂದು ನಗುವರು. ರಣಮಲ್ಲನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಪಡಿಗವನ್ನು ಬೀಸಿ ಒಬ್ಬಬ್ಬರನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುವನು.)

ಚಂಡ—ಯಾದವಾ! ಪ್ರಾಣಸಹಿತ ಹಿಡಿಯಿರಿ.

(ಕೊನೆಗೆ ಪಡಿಗವು ಕೈ ತಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ ರಣಮಲ್ಲನು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಲ್ಲುವನು. ಚಂಡನ ಕಡೆಯವರು ಆತನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೊಯ್ಯುವರು.)

೧೪ ಸದಸದ್ವಿವೇಕ.

[ಮುಕುಲನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಚಂಡಹಂಸಿಯರು ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವರು.
ರಣಮಲ್ಲ ರಾಣನೂ ಪ್ರಧಾನರೂ ಉಚಿತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವರು.]

ಚಂಡ—ಯಾದವಾ! ಸಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡು.

ಯಾದವ—(ರಣಮಲ್ಲನಿಗೆ)—ರಾಣಾಜಿ! ತಾವೇನೂ ಮಾರ್ವಾಡದಂತಹ
ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಗಳು. ಅದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ರಾಣಿ ಹಂಸಾ
ಜಾಯಿಯ ಸತ್ಯಗಳು. ಹೀಗಿರುತ್ತ ತಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮ ವರ್ತನೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೋ ಒಂದೂ ತೋಚುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ
ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ತಾವು ಮೇವಾರಕ್ಕೆ ತೀರ ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ಹೇಳ
ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಘುದೇವನ ಮರಣಕ್ಕೆ ತಾವು ಕುಸುಹಿಕೊಟ್ಟ
ವಿಷಲೇಪಿತ ಸಸ್ತ್ರವೇ ಕಾರಣ. ಸಿನ್ನಿನ ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಬಾಲ
ರಾಣನ ಪ್ರಾಣಾಪಹರಣ ಮಾಡುವ ಹುಚಿಕೆಗೂ ತಾವೇ
ಮೂಲಪುರುಷರು!

ಹಂಸಿ—ಶ್ರೀಹರಿ! ಪರಮಾತ್ಮಾ!

ಚಂಡ—ಮಾತಾಜಿ! ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣಾಗಲಿ;
ಬೋಳಾನಾಥನು ಐವತ್ತು ಮಂದಿ ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳೊಂದಿಗೆ
ಗೋತುಂಡದ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ
ಹಿಂದೆ ಜರುವಾಗ ಸಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕ ಬೇಕೆಂಬುದೇ
ಆತನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಯಾದವ—ಈಗ, ಸಿನ್ನ ರಾತ್ರಿಯ ಕೂಡೆದಾಟದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನು
ಯಾಯಿಗಳಾದ ಬೋಳಾನಾಥ, ಮೋತೀಲಾಲ ಮುಂತಾದ
ವೀರರು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿರುವರು. ರಾವಾ
ಜೋದಾ, ರಾವಾ ರಾಜಮಾಸ—ಇವರು ಹಾರ್ವ ಸಂಕುಳರ
ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವರು. ತಮ್ಮ ಈ ಎರಡು
ವರುಷಗಳ ಆಡಳಿತೆಯಿಂದ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ
ಅಸಂತುಷ್ಟಿ, ಸಂಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂದುಕ—ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನೂ

ಇರದು. ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳು ರಾಜದ್ರೋಹವೊ ವಿಶ್ವಾಸ
ಘಾತಕವೊ, ಎನೆಂಬುದನ್ನು ತಾವೆ ನಮಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರಾಗು
ತಿತ್ತು. (ರಣಮಲ್ಲನು ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲನು.)

ಚಂಡ — ಮಾತುಶ್ರೀ! ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರಿಗೇನಾದರೂ ಹೇಳುವು
ದಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಹೇಳಬಾರದೆ?

ಹೆಂಸಿ — ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಉಚಿತ ತೋರಿದಂತೆ ಮಾಡು.

ಚಂಡ — ರಾವಾ ರಣಮಲ್ಲ ರಾಠೋದರು, ಸಿಸೋದಿಯಾ ಕುಲತೀಲಕ
ರಾಣಾ ಮುಕುಲಜೀಯವರ ಆದೇಶವನ್ನು ಕೇಳೋಣಾಗಲಿ!
ರಾವಾಜೀಗಳಿಗುಂಟಾದ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಅವರ ಮದ್ಯಸೇವನೆಯೆ
ಕಾರಣ. ಉಪಾಯಾಂತರವೇನೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಿನ್ನೆ
ಕೊಂಚ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ರಾವಾಜೀಗಳು
ಅದೊಂದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಇಷ್ಟು ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮ
ಮಾರ್ವಾಡಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಲು ಸಿಸೋದಿಯರದೇನೂ
ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಿರದು! ರಾಜ್ಜೀ! (ಸನ್ನೆ ಮಾಡುವನು. ಇಬ್ಬರೂ
ರಣಮಲ್ಲನ ಪಾದಕ್ಕೆರಗುವರು.) — ನಮ್ಮ ಸಕಲ ಅಪರಾಧ
ಗಳನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸೋಣಾಗಲಿ!

ಹೆಂಸಿ — ಅಪ್ಪಾಜೀ! ಕ್ಷಮಿಸೋಣಾಗಲಿ!

ರಣ — ಛಿ! ಇಂತಹ ಮೂರ್ಖರ ನಡುವೆ ಕ್ಷಮಾಮಾತ್ರವೂ ಸಿಲ್ಲಲಾಗದು!
(ಹೋಗುವನು.)

ವಿನಯ — (ಬಂಧಿತನಾಗಿರುವನು) -- ರಾಜ್ಜೀ! ನಾನು ನಿರಪರಾಧಿ!

ಯಾದವ — ವಿನಯಸೇನಾ! ಛಿ! ನಿನಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ! ಜನ್ಮಾರಭ್ಯ
ಲಾಖಾರಾಣರ ಉಪ್ಪನ್ನ ಉಂಡು, ಕೊನೆಗೆ ಇಂತಹ ರಾಜ
ದ್ರೋಹವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು?
ರಾಜದ್ರೋಹಿ! ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಾದ ಆ ಕನಕ ಸೇನರ ವಂಶಕ್ಕೆ
ನಿನ್ನಿಂದ ಕಲಂಕ ಬಂದೊದಗಿತು! ಇದೊ! ನೀನು ನನ್ನ
ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಮಗನೆಂದು ನನಗೇನೂ ಕರುಣೆ ಬಾರದು. ನಡೆ

ಇಲ್ಲಿಂದ! ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಾನವಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ಈ ಚಿತ್ತೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗು! ಚುನ್ಯಾ! ತಳ್ಳಾಚೆ!

(ಚುನಿಲಾಲನು ಕೈಹಿಡಿಯುವನು. ವಿನಯ ಸೇನನು ಹೊರಟು ಹೋಗುವನು.)

ಹಂಸಿ—ಚಂಡಾ! ನಾನು ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಹಲವು ತೆರನಾದ ಸಂಕಟಗಳೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ! ಒಂದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳದೆ ಮೋಕಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸು! (ಕಣ್ಣೀರಿಡುವಳು.)

ಚಂಡ—ಮಾತುಶ್ರೀ! 'ದೇಶವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರದವನ ಬಾಳು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನ ಹೇಗೂ ಇರಲಿ. ಈಗ ಆ ಗತವುರಾಣಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಏನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿದೆ? ಸಮಸ್ತ ಕಂಟಕಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ಸುಖಸಂತೋಷಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡದೆ ಒಂದೆ ಗೋಳಾಡುವುದು ಮೂರ್ಖತನವೆ ಸರಿ! ಆದುದರಿಂದ ಅಸಾರಮಹಿಮನಾದ ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮೋತ್ರದಿಂದ ಸಮ್ಮ ಜನ್ಮಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳೋಣ!

|| ಮಾಲಕಂಸ — ಝಂಪ ||

ಶ್ರೀಲೋಲ ಗುಣಜಾಲ ಜನಜಾಲ ನತಪಾಲ |
ಭೂಭಾರಹರಕಾಲ ಕರುಣಾಲವಾಲಾ || ಧ್ರು ||
ಸುಜನಾಳಿ ಸುಪ್ರೀತ ಶರಣಾಳಿ ಸಂಪ್ರೀತ |
ಕುಜನಾಳಿ ವೈಪಕ್ಷ ದ್ವಿಜರಾಳಿ ಸಂರಕ್ಷ ||
ಧರ್ಮಾಭಿರತಿದಾನಿ ಧರ್ಮಾಧಿಪತಿ ಮಾನಿ |
ಕರ್ಮಾನುಸಾರಿಗಳ ಸಂಮೋದದಿಂ ಪಾಲಿಸೈ

